

Matεhe Kapāyī Yesu wī na

*Yesu wāle myar
(Luke 3.23-38)*

¹ Yāhā ke Yesu Crise yīŋ yi nwoŋ gii laam wo, ke nwoŋ wāle myar nde, te yrūhū nwo. Tuhufar na, Yesu Crise pye Dawide kur kuε puee, Dawide -sē pye Brama kur kuε puee.

² Pe wāle myar nde:

Brama pye Yisyake tuhufua,

Yisyake -sē pye Dyakuba tuhufua,

Dyakuba -sē pye Yudaha ye tuhufua u cīfa ne.

³ Yudaha pye Farεhe ye tuhufua, Saraha ne; Tamar pye pe nahafua;

Farεhe -sē pye Yεsroŋ tuhufua,

Yεsroŋ -sē pye Araŋ tuhufua.

⁴ Araŋ -sē pye Aminada tuhufua,

Aminada -sē pye Nasūū tuhufua,

Nasūū -sē pye Samu tuhufua.

⁵ Samu pye Baasya tuhufua, Arabe pye u nahafua.

Baasya pye Wobεdi tuhufua, Wurti pye u nahafua.

Wobεdi pye Yisay tuhufua,

⁶ Yisay -sē pye u yīŋfua Dawide tuhufua.

Dawide pye Salmuu tuhufua, u nahafua pye Yuri cɔɔ.

⁷ Salmuu -sē pye Worbua tuhufua,

Worbua -sē pye Dabya tuhufua,

Dabya -sē pye Yasaha tuhufua.

⁸ Yasaha -sē pye Yosafaha tuhufua,

Yosafaha -sē pye Yoraŋ tuhufua,

Yoraη -sē pye Yosyase tuhufua.

⁹ Yosyase -sē pye Syataη tuhufua,

Syataη -sē pye Yakasyi tuhufua,

Yakasyi -sē pye Secas tuhufua.

¹⁰ Secas -sē pye Manasyε tuhufua,

Manasyε -sē pye Manɔ tuhufua,

Manɔ -sē pye Syosya tuhufua.

¹¹ Syosya pye Syekonya ye tuhufua u cīfa ne; koo cāā
kē pe bii Yiisrεfa yigi ga fānga na kāntraha gaa
na, pe naa n yee Babilɔn.

¹² Pe bii Yiisrεfa yigi ga fānga na koo Babilɔn kāntraha
na, loo kur ye, Syekonya pye Salatel tuhufua,

Salatel -sē pye Sohobal tuhufua.

¹³ Sohobal -sē pye Yabuhu tuhufua,

Yabuhu -sē pye Lyasyim tuhufua,

Lyasyim -sē pye Yasɔɔ tuhufua.

¹⁴ Yasɔɔ -sē pye Sadoke tuhufua,

Sadoke -sē pye Kimu tuhufua,

Kimu -sē pye Ledyuhu tuhufua.

¹⁵ Ledyuhu -sē pye Lesyari tuhufua,

Lesyari -sē pye Matāη tuhufua,

Matāη -sē pye Dyakuba tuhufua.

¹⁶ Dyakuba pye Yosεfe tuhufua, Yosεfe wii tuu pye
Maari puai. U Maari woo kē tuu pye Yesu
nahafua, Yesu wii u ma u Crise, ke yīntaha kē,
u Yāhā Yīndefua.

¹⁷ Ma gbe Brama na, ma ba nɔ Dawide na, wāλε sēnsye
resyar pye. Ma gbe Dawide na, ma ba nɔ cāā gii na pe
bii Yiisrεfa yigi ga fānga na Babilɔn kāntraha na, wāλε

sěnsye resyar pye. Ma gbe Yiisrεfa wāyigi cāã na, ma ba nɔ u Crise wāsee cāã* na, wāλ sěnsye resyar pye.

*Yesu Crise wāsee
(Luke 2.1-7)*

¹⁸ Yesu Crise tuu see mii syi dyaŋ le nde: Pe ba yeɾ u nahafua Maari wāwāã wīi na cɔɔ naa waa kě, u myaha ba kě Yosεfe. Yosεfe sě ba u cā wa gε cā wa cɔɔ ye, Yāhā Yrā Fānga n u Maari ta u n nii lai ne. ¹⁹ U Yosεfe wii tuu -sě ga ba nii u puai, u pye naweeyɔ̃. U sě naa n traha u Maari lai wīi gbe yi nanihi wo ye, u n yee woo ga koho kuā u na, waa gε ma n yi le cāŋ na ye.

²⁰ U pye too laangar na; per gaa tuu ba sā wāy, yāhāyīŋ tēnlεηε waa n pa u ye mlūhū wo, ma ba u pye ma yee: «Yosεfe, yīŋfua Dawide kur, ma'a n fya Maari wāsyar na cɔɔ ye. Ma sě yāã, Yāhā Yrā Fānga kě ke ta u n nii lai ne. ²¹ U ga ba naa kicar see, ma ba u myaha taha Yesu, ke yīntaha kě Syayahafua; ma sě yāã, u ga ba u nawee- sya yaha kapee- wāpyeŋ koho wo.» ²² Yāhā ke bii kai lii cāã pāã yaha ke kaplāŋ tōrfua waa yě ne, loo kai ne le nii n pye loo yale wo. U bii yee:

²³ «U capua wii tuu sě naa cā wa ye,
u ga nii lai ne, u ba naa kicar see.

Pe ga ba u myaha taha Manuεl.»

Ke Manuεl yīntaha kě, Yāhā ma wo ne.

²⁴ Yosεfe n ba yir pe wāy na. Lii u yāhāyīŋ tēnlεηε ba yar u na, u n loo pye, ma Maari sya cɔɔ. ²⁵ U sě -sě naa n sāy u ne ye, u n sya ba u naa kicar see. Yosεfe n u myaha taha Yesu.

---

* 1:17 1.17 Yesu wāsee cāã na, pe Yiifee- bii yir wa Babilɔn wo, ma dur ga pe kāntraha na.

2

Kaicāfa mpāy ka, ma ga Yesu yāŋ

¹ Yesu ba see Yude kāntraha klo laa wo pe n yee Betelεmu. Koo cāã na, Yεrōte kē u pye ke Yude kāntraha yahaseefua. Yesu tuu see wa, kaicāfa mpāy n yir kāntraha gaa na, yainsaha dar kuε ye, ma pa kungbāy nde wo pe n yee Yurusalεm. ² Pe n le yey nawee- ye ma yee: «Kicar wii tuu see u n pai nii Yiifēe- yīŋfua, u ma na? Ye sē yāã, wo u yrompua yāã, u yi yainde darkuε ye, wo n pa wo n pai u sey.»

³ Yahaseefua Yεrōte tuu nde luhu, u n fya, pe Yurusalεmfa byε ne. ⁴ U n pe Yāhā yūndefa yīŋfa byε yee ba, ma suhu pe Yāhā kaiyarfa byε ne, ma ba pe yey ma yee: «U Yāhā Yīndefua Crise ga see na?» ⁵ Pe n u yē sya ma yee: «U ga ba see Yude kāntraha klo lii wo pe n yee Betelεmu. Yāhā kaplāŋ tōrfua waa bii le yrūhū yaha ma yee, Yāhā yee:

⁶ «Ah yii Betelεmufa, ye klo ma Yude kāntraha wo;

le sē kloŋ tāŋ Yude kāntraha kui byε na ye.

Ye sē yāã, yīŋfua waa ga yi ye klo wo.

U ga ba nii ta nawee- Yiisrεfa yīŋ na

mii mbanaha wāŋ syi dyaŋ u mbaa ne.» »

⁷ Pe loo pāã wa, Yεrōte n pe kaicāfa yee ba, u sē ta waa n yi le cāŋ na ye. U n pe yey u yrompua yiyale ne. ⁸ U n pe lεhε wāã Betelεmu wo ma yee: «-Ye ka yaa u kicar fla kε yō; ye ma u yāã, -ye ra yar, ta bya n ka n ga u sey nii ndoŋ.»

⁹ Pe u yahaseefua kaplāŋ luhu wa, pe n ke Betelεmu kānde sya. Kānde wo, pe n u yrompua yāã, wii pe ba yāã wa yainsaha darkuε kāntraha wo. Pe n maha u yrompua yāã, tuu n fā pe yahasee ye yāhāyīŋ na. U kicar tuu pye kaha gii wo, u yrompua tuu ga nō ke kaha yīŋ ne, u n yεr.

¹⁰ Pe kaicāfa pe u yrompua yāã ke syi, pe n nuhu di gboho.

¹¹ Pe n dye ke kaha laam wo, ma u kicar yāã u nahafua Maari ne. Pe n kānklūy gbāã, ma u kicar sey. Loo kur ye, pe n pe wān sāhā, ma wān taa yi wāã u kicar kē: Sān, tesē wusuna ne, tesē lasekole waa ter ne pe n yee myer.

¹² Loo kur ye, Yāhā n ba pe yar mlūhū wo ma yee, pe ma n dur ga Yεrōte fla na ye. Pe n kānde laa ter gbe, ma dur tεr pe kui wo.

Yāhā Yesu seefa ta pe n fā tεr u ne

¹³ Pe kaicāfa pe ba tεr wa, yāhāyīŋ tēnlεhε waa n ba pa u Yosεfe ye mlūhū wo, ma ba u pye ma yee: «Yir, u kicar gbe u nahafua ne, ma fā tεr Syipte kāntraha wo! Kuee koo fla na, ta n sya ba ma yar ma dur ba! Ma sē yāã, Yεrōte ga ba naa u kicar kε, woo ga u boo.» ¹⁴ Loo na, Yosεfe n yir, ma u kicar gbe u nahafua ne, ma fā tεr pe ne yīmper wo Syipte kuε ye. ¹⁵ U n ga kuee ke fla na, Yεrōte n sya ba ku. Yāhā ke bii kai lii cāã pāã yaha, ke kaplāŋ tōrfua waa yē na, loo ne le pye. U bii yee: «N ta Dya yee yi Syipte kāntraha wo.»

Naam kicar wāboo

¹⁶ Yεrōte tuu -sē ba yi le cāŋ na ma yee pe kaicāfa sye, pe sē dur ba u yar u kicar wīi ne ye, ncafūhū n u yigi ma sya ga ta tεr. U n yir ma yee, pe pe naam kicar byε boo tāŋ Betelεmu wo, tesē le klo kānkāy kui byε ne. Pe kaicāfa pe -sē ba u yar u kicar seeyale ne, u n ta, naam kicar pii mpāy pe sē ba tεr dyε- syāŋ yaha ye, pe n poo boo. ¹⁷ Yāhā kaplāŋ tōrfua Yermii tuu bii lii cāã pāã yaha, loo ne le pye. U bii yee:

¹⁸ «Pe wram wĩ luhu Arma* na, kubεε ne busãã.
 Arsyεl kē tuu u pii mii wũn.
 U wãflaŋ wĩ sye, u pii tee mii
 pe wee nantāŋ ye.»

Yesu seefa yi u ne ke Syipte wo

¹⁹ Yεrɔte wāku kur ye, yāhāyĩŋ tēnlεε waa n maha ba pa u Yosεfe ye mlūhū wo, ke Syipte kāntraha wo. ²⁰ U n u pye ma yee: «Yir, ma u kicar gbe u nahafua ne, ma dur ga Yiisrε kāntraha na! Ma sē yãã, mpāy byε pe naa u kicar wāboo kε, pe ku wa.»

²¹ Loo na, Yosεfe n yir ma u kicar gbe u nahafua ne, ma dur ga ke Yiisrε kāntraha wo. ²² U n ga le luhu ma yee, Arkelusi ma u u tuhufua Yεrɔte draha gbe, ma nii Yude kāntraha kui yĩŋ na. Loo n u ta u n fya, u sē sya ma nii Yude kāntraha klo laa wo ye. Yāhā n u yar mlūhū gaa wo, u ga nii Galεε kāntraha wo. ²³ U n ka, maa nii koo kāntraha klo laa wo pe n yee Nasarεte. Pe Yāhā kaplāŋ tōrfa pe bii lii cāã pãã yaha u kicar wĩ na, loo ne le pye. Pe bii yee: «Pe ga ba naa u yee Nasarεtefa naa.»

3

Nsān nawee- tããfua kayar

(Mar 1.1-8; Luke 3.1-18; Nsān 1.19-28)

¹ Le yale n ba nɔ Nsān wii u nawee- tãã naa n yi loho wo, u n yi Yude drawaha fla wo, ma nii Yāhā kaplāŋ pãã nawee- ye ma yee: ² «-Ye le sya ye cã ye kapee- sē yō ye, -tee ke miy yaha! Ye sē yãã, Yāhā Yai nɔ gbe taha wa.»

---

* ^{2:18} 2.18 Arma pye kusyĩnde Betelεmu tãy. Faale wo, pe bii nabuar boo le wo. Pe bii wram yay tii le too naboos wĩ na, too syi yay kē pe le pe naam kicar wĩ na. Arsyεl pye faale Yiifeesya, u gbĩ pye Betelεmu tãy.

³ Nsān wīi ne Yāhā kaplāj tōrfua Yisa tuu naa n pāā ma yee:

«Naa waa yīmbui ne

le n yir drawaha fla wo ma yee:

«-Ye Yīṅfua Yāhā wāpaṅ kānde gbihī yaha ke kē,

-ye ke kāmbεhε ta ke n sroṅ yō!» »

⁴ Nsān nayroho fai pye yūhūmii sraha yor, pe ta ma ke tyīn. U ba sapaha ta ma u ya pua naa n cεr nsīi wo. Jīmble te pye u digi, sōr ne. ⁵ Yurusalεm klofa naa n pai u ye, Yudε kāntrahafa byε ne, ma suhu Yurdane lafeṅ kuεfa byε ne. ⁶ Kapee- nkāy pe naa n pye, pe naa ke tōr Yāhā ye nawee- byε yīnde na. Nsān n -sē pe tāā naa n yi Yurdane lafeṅ loho wo.

⁷ Yiifεe- yahaseefa mpāy, Farisyē ye, Sadusyē ye ne, poo busāā naa n pai Nsān fla na, u n ba pe tāā naa n yi loho wo. Nsān n pe pye ma yee: «Nwoho terfa mii! Yoo ye yar ma yee, tee ga waha wloho yi kāā te Yāhā kasāhā laam wo, tii te n pai? ⁸ -Ye naa kayūhū pye mii katyiyūhū dyaṅ ke piiyōm sal Loo na, le ga cā tee yi kāā kapee- wāpyeṅ kānde wo, ma kayūhū wāpyeṅ kānde gbe. ⁹ Ye tee le ga ye laam wo, a ye ma wo faale wādyaha Brama kur, loo nde wīi na Yāhā ga ta ye n wlohoyisaha yāā. Ye sē yāā, Yāhā ga waha ntēmar nde ta te n wāklaha nii naweeyōm, pe n ye draha gbe, pe nii Brama kur. ¹⁰ Ta n ye yar: Mbaapuai gbihī cai ta nii wa, ma ga katyir cāār te nnen fla na. Katyigi gii ma yee ke sē sa yō ye, ke ga ba cεr le naa wo. ¹¹ Ndo, n ye tāā n yi loho wo, loo nde le yar ma yee, ye ye kapee- miy yaha, ma kayūhū wāpyeṅ kānde gbe. Waa ter -sē ma tuu n pai; u fānga tεr ra wāṅ yaha. Ta syi saa waha nii u tēntēle, n u ntāy gbe yigi u kē ye. Woo, u ga ba naa ye tāā Yāhā Yrā Fānga ne, tesē naa ne. ¹² U ma mii nawee dyaṅ tuu ma sēncrihi ne u koho wo. U ga sēmuhu fua yi pua laam wo.

Loo kur ye, u ga u pua le mploho wo, tuu naa le te sēmuhu na, naa gii wāfegeyāã wee ke na ye.»

Yesu wātāãyi loho wo

(Mar 1.9-11; Luke 3.21-22)

¹³ Loo kur ye, Yesu n yir GalεE kântraha wo, ma pa Yurdane lafeŋ fla wo. U n pa Nsãn fla na, ma yee Nsãn n u tãã yi loho wo. ¹⁴ Nsãn n yee, woo ga sye ma yee: «Ndo kē tē yai n tãã mboo ye, ah mboo -sē maha n pai ndoo ye!» ¹⁵ Yesu n u yē sya ma yee: «Tyii le n nii ke dyaŋ yagaa. Kai- nkāy byε ke sroŋ Yāhā ye, wo yai wo naa ke pye koo syi.» Loo na, Nsãn n le sya.

¹⁶ Yesu tuu tãã wa, u n yi loho wo. Le yalebya wo, yāhāyīŋ n fe yār, u n Yāhā Yrā Fānga yāã, le tege u na mii kãnsyā waa ter dyaŋ. ¹⁷ Yīmbui laa n yir yāhāyīŋ kuε ye ma yee: «Ta Dya kē ma ne, ma ntāŋ dye gboho ra tãy, ma ra laam yīn yalebyε.»

4

Setane Yesu tyīn ga yāŋ kapee- wāpyeŋ kuε ye

(Mar 1.12-13; Luke 4.1-13)

¹ Loo kur ye, Yāhā Yrā Fānga n ta Yesu n ka drawaha fla wo, sãndāpee yīŋfua Setane n ga u tyīn ga yāŋ kapee- wāpyeŋ kuε ye. ² Yesu n ga plii gbeesī pye, ke yai ke yīmper u sē ngaa di ye. Fāã n u yigi.

³ U sãndāpee yīŋfua n pa u tãy, ma ba u pye ma yee: «Ma'a pye Yāhā Dya cīinde, ntēmbεHE ngī wā klaha digi.» ⁴ Yesu n u yē sya ma yee: «Le ma le yrūhū ta Yāhā sabangbāŋ laam wo ma yee: «Nawee saa waha poho digi ya ne ye, cā, Yāhā yē kapān loo ne le nawee poho.» »

⁵ Loo na, u sãndāpee yīŋfua n ka u ne Yāhā kungbāy Yurusalem wo, maa u ta u n dugu nii Yāhā kangbāŋ yāãsyi na. ⁶ U n dur, ma u pye ma yee: «Ma'a pye Yāhā Dya cīinde,

yir nwo, ma kur ye tege kántraha na. Ma sě yāã, le yrũhũ ta Yāhã sabangbāŋ wo ma yee:

‹Yāhã ga ba ke yāhāyīŋ tēnlεHe nɔ wāã,
pe n ba naa n sěŋ ma na.

Pe ga ba ma yigi pe kluε ne,
ma saa yāã mii kor ntēmlaha na ye.›

Loo ne ta n yee, ma kur ye tege kántraha na.» ⁷ Yesu n maha u yě sya ma yee: «Le maha yrũhũ ta Yāhã sabangbāŋ wo ma yee: ‹Yāhã gii ke ma ma Yīŋfua, ma’a syi ma ke tãŋ yāŋ ye.› »

⁸ Loo na, u sãndāpee yīŋfua n ka Yesu ne yāŋ gaa yīŋ na, ke wājruhu! Ke yāŋ yīŋ na, u n kántraha kui byε yar tãŋ Yesu na, tesě te nayōr ne, ⁹ ma u pye ma yee: «N ga koo ngĩ byε wāã ma kě, ma’a sya ma kánklũy gbāã ra yahasee ye, ma ra sey.» ¹⁰ Yesu n u pye ma yee: «Tεr kãã ra yahasee ye, Setane! Yāŋ, le ma le yrũhũ ta Yāhã sabangbāŋ wo ma yee: ‹Naa Yāhã ya gboho, koo ya ke ma ma Yīŋfua, -taa mii le soho koo ya koho wo!› »

¹¹ Yagaa woo, u sãndāpee yīŋfua n tyii u na. Loo na, yāhāyīŋ tēnlεHe mpāy n pa Yesu fla na, ma ba nii koho le u ye.

Yesu u tēn fe gbe Galεε kuε kántraha na

(Mar 1.14-15; Luke 4.14-15)

¹² Yesu tuu luhu pe Nsãŋ le nwompihi wo, u n dur ga Galεε kuε kántraha na. ¹³ U sě ga nii kuee Nasarεte wo ye, ma ga nii Kapornu wo, klo laa ne le ma Galεε langbāŋ yě na, Sabuloho kántraha kuε ye, Nataale kántraha kuε ne. ¹⁴ Yāhã ke bii kai lii cãã pãã yaha too kántrε nde wĩ na, ke faale kaplãŋ tōrfua Yisa yě na, loo ne le pye Yesu wāpaŋ ne. U Yisa bii yee:

¹⁵ «Sabuloho kántraha, Nataale kántraha,
langbāŋ kuε kántraha,

Yurdane lafeŋ kuε kǎntraha,
 ma suhu Galεε gii ne,
 pe klofa fānga sē cīinde Yāhā cā ye,
¹⁶ too kǎntrε ndefa pe nii wam wo Yāhā kuε ye,
 pe ga ba cāā- yāā, cāāngbāŋ!

Tesē mpāy pe gbā fya, cāā- ga ba yi pe ye.»

¹⁷ Yesu n ta tεr yir le Yāhā kapāyīi wāpāā ne. U naa le pāā nawee- ye ma yee: «Yāhā Yai nɔ gbe taha wa. -Ye le sya ye cā ye kapee- sē yō ye, -tee ke miy yaha!»

Yesu u kǎnyārwai cir ye yāŋ yi

(Mar 1.16-20; Luke 5.1-11)

¹⁸ Yesu tuu naa n yār Galεε langbāŋ yē na, u n fuayigifa syām mpāy yāā. Syimu wii pe naa n yee Pyar, woo ba kē, u cīifua Andere ne. Pe pye pe naa jɔɔ miy ke langbāŋ wo, ma naa fua- yigi. ¹⁹ Yesu n pe pye ma yee: «-Ye naa n taha ra na ye kuāŋ ne! Tee naa fua- le jɔɔ wo mii, yagaa, nawee-me tee ga naa n le kǎnfuē wo ke syi.» ²⁰ Le yalebya wo, pe n pe jɔɔ- ta yaha, ma taha u na pe kuāŋ ne.

²¹ U n ka yahasee ye, maa nawee- syām mpāy yāā. Sewede pii ba me, Syake tesē u cīifua Nsān ne. Pe pye pe tuhufua Sewede ne pe salangbāŋ wo, ma naa pe jɔɔ- gbihi. Yesu n pe yee. ²² Le yalebya wo, pe n ke salangbāŋ ta yaha, pe tuhufua ne, ma taha Yesu na pe kuāŋ ne.

Yesu nawee- klaha, ma yanfa jaa

²³ Yesu naa n yār Galεε kǎntraha byε na. U naa nawee-klaha Yiifee- yawāhā nwey wo, ma naa le Yāhā kapāyīi wīi yar pe na, Yāhā kapāyīi lii le Yāhā Yai wīi pāā. Pe laam wo, mpāy pe pye yan ne, u naa pe byε jaa.

²⁴ U myaha n sya ba yi Syire kǎntraha kui byε wo, pe n -sē pa u fla na yanfa ter byε ne, ma suhu mpāy byε ne pe kadye teelaa fla klaha- pe ye. Mpāy pye, sǎndāpee pye pe yīŋ na, wātookufa pye, mpāy ne pe naa fεn sya yan koho

wo. Yesu n pe byε jaa. ²⁵ Nabuar n nii n taha u na; pe ba yi Galεle wo, ma suhu te kui sēnsye kântraha ne, Yurusalεm ne, Yude kântraha ne, ma suhu Yurdane lafeη kuε ngaa kuε ne.

5

Yesu kaplāη, yāη gaa yīη na

¹ Yesu tuu pe nabuar yāā, u n dugu nii yāη gaa yīη na. U kânyārwai n yūhū crā u na.

Mpāy wīī le sroη n tāy Yāhā ye

(Luke 6.20-23)

² Yesu n gbe, ma nii pe nawee- klaha kaplāη ngīī ne ma yee:

³ «Mpāy pe cā pe wee ngaa gε Yāhā ye ye,
ma nii ke kε,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Yāhā Yai ma poo wāη.

⁴ Mpāy pe cā pe pyer sē yō ye, le n nii pe fāy,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Yāhā ga ba koho le pe ye.

⁵ Mpāy pe ma prafa,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Pe ga ba kântraha gaa ter yāā.

⁶ Mpāy pe wāsroη kε mii fāāfa dyaη
pe digi kε, loho ne,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Yāhā ga ba loo nde wāā pe kē.

⁷ Mpāy pe pe nampyeη- fεn di,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Yāhā ga ba pe bya fεn di.

⁸ Mpāy pe laam ma gbεgbε,
poo wīī n tāy Yāhā ye.

Pe ga ba Yāhā yāā yīnde ne.

⁹ Mpāy pe n pai yrīŋ yīmbui ne,
poo wīi n tāy Yāhā ye.

Yāhā ga ba naa poo yee ke pii.

¹⁰ Pe kapee- pye mpāy na pe sroŋ,
ma yee pe tee pe troho tāhā Yāhā yor wo,
poo wīi n tāy Yāhā ye.

Yāhā Yai ma poo wāŋ.

¹¹ Nawee- ma yee ye tee n taha ra na, ma nii ye tyεHE,
ma nii kapee- pye ye na, ma nii kawar fua n taha ye na,
ma wāpee pāā ye wīi na, ye wīi n tāy Yāhā ye. ¹² -Ye naa
nuhu di loo wīi na, ye cā ye wīi n tāy Yāhā ye. Yāhā ga ba
ye dāān wāā ye kē yāhāyīŋ na. Pe bii naa kapee- pye faale
Yāhā kaplāŋ tōrfa na koo syi.»

*Yesu kakuācran pāā tetege wīi ne tesē cāā- wīi ne
(Mar 9.50; Luke 14.34-35)*

¹³ Yesu n maha yee: «Yii me tee ma mii tetege wāŋ syi
dyaŋ driyēfa laam wo. Tetege ma sar, pe ga waha pye mii,
pe ke ta ke n maha dur naa n tāy? Ke saha laa yō nantāŋ
ye. Pe ga ke kaha woo nkur ye, nawee- n tāhā naa n tεR ke
na.

¹⁴ Yii maha me tee ma mii cāā- dyaŋ driyēfa laam wo.
Ye ma klo lii dyaŋ le fāā nii yāŋ yīŋ na, wūhūsaha wee le
na ye. ¹⁵ Waa sē naaloho ndyan tar ma kataŋ cīn n tā le na
ye. Ah ndee pe ma le tar, pe ne le wra ta kāānkui na, mpāy
byε pe ma nwoŋ wo, pe n cāā- yāā. ¹⁶ Ye cāā- yai pe naa
n yεHE koo syi dyaŋ nawee- laam wo, pe n naa ye kayūhū
yāā, pe naa ye Tuhufua Yāhā sey ke kayūhū wīi na.»

Yāhā kānde kataŋ wūhū

¹⁷ Yesu n maha pe yar ma yee: «Yāhā kānde kataŋ nkāy
ke yar yaha, tesē pe faale Yāhā kaplāŋ tōrfa pe bii kai-
nkāy yar yaha, n sē pa ma yee ye koo miy yaha ye. N pa n
n pai ke gbihi yar ye na, tesē kai- nkāy byε pe cāā yrūhū

yaha ra wĩ na, n koo byε pye. ¹⁸ Ta n cĩnde nde pãa ye ye, Yãhã ke ke kãnde kataŋ nkãy ta ke ga nii ke wãni na, kãntraha tesẽ yãhãyiŋ ne, too nde n sya ba kua. Ke kãnde kataŋ kaplãŋ teelaale gε saa miy yaha ye, ke yrũhũsaha teelaale gε saa yi kãa ye. Ke ga kuee kai- byε kuayale n sya ba nɔ. ¹⁹ Wii ma le Yãhã kãnde katan nen laa ya yi kãa, lii le kloŋ tãŋ ke byε na, ma maha ga nii loo klaha nawee- ye, ufua ga ba kloŋ tãŋ nawee- byε nsoho wo Yãhã yai klo wo. Wii woo tuu -sẽ Yãhã kãnde kataŋ gbihi yigi, ma ke yãr, ma nawee- klaha ke wãyar ne, woofua ga ba yiŋ yãã Yãhã yai klo wo. ²⁰ Ta n ye yar, ye ma yee ye sã n luhu Yãhã kapãn ye ma ta tεr Farisyẽ ye yaha, tesẽ Yãhã kaiyarfa ne ye, ye saa ba yãã dye Yãhã yai klo wo ye.

²¹ Ye faale wãle naa Yãhã kãnde kataŋ nkãy yãr, ye ke cã. Koo wĩ nen laa nde: «Ma'a syi ma nawee boo ye!» Mboo wii ma nawee boo, pe ga ma yigi ga, pe ga ma sãhã kasãhãfua fla na. ²² Ndoo -sẽ ga ye yar: Wii ma u laam war u nampyeŋ ne, Yãhã ye u yai u yigi ga kasãhãfua fla na. Wii ma u nampyeŋ tyεhε ma yee naplege, Yãhã ye u yai u yigi ga kasãhã yiŋfa fla na. Wii ma u nampyeŋ tyεhε ma yee nafãã, Yãhã ye u yai naa fla ne, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye. ²³ Loo ne, maa ka diŋ yisaha wo Yãhã kẽ, ma laam ma ga too ma n cã ma laa tee pye ma nampyeŋ na, ²⁴ ma diŋ ta yaha ke fla na, -taa ka maa wãã le ma nampyeŋ ne! Loo na, ma cã dur ba ma diŋ yi Yãhã ye. ²⁵ Wii ma yee ma laa tee pye, ma ma yigi n gaha kasãhã saha wo, tee sã nɔ wa ke fla na ye, cãã naa u nar ye n wãã le. Mii loo sã ne ye, u n gaha ma le soho u kasãhãfua koho wo, woo n ma le soho fãngafa koho wo, pe n ma le nwompìhi wo. ²⁶ Ta n cĩnde nde pãa ma ye: Ma'a yee ma sã le kafuε byε dãã tãŋ ye, ma saa yãã yi ke nwompìhi wo ye.

²⁷ Ke kãnde kataŋ nkãy tee cã, loo wĩ nen laa maha nde: «Ma'a syi ma cayɔr le ye!» ²⁸ Ndoo -sẽ ga ye yar: Wii ma nii

waa cɔɔ yāŋ, ma nii u wāke wīi ga u laam wo, Yāhā ye ufua laam wo u cayɔr pye wa. ²⁹ Ke syi ne, ma'a yāā ma yīnde lii le yō, le ma ke wāleŋ ne kapee- wāpyeŋ wo, le loho yi, ma le miy wāā deydey! Ma kadye teele nen laa ya ma yee le wee ye, koo puar ma kadye kur byε n ba miy le wāā naa laam wo, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye. ³⁰ Ke ma pye ma kāndigi koho gε ke ma ke wāleŋ ne kapee- wāpyeŋ wo, ke cεr kāā, ma ke miy wāā deydey! Ma ma koho neŋ ya yāā ke wee ye, koo puar ma ba ka ma kadye kur byε ne naa fla wo.

(Mat 19.9; Mar 10.11-12; Luke 16.18)

³¹ Ye faale wāle kānde laa maha nde: «Wii ma u ya koho cɔɔ sye, ufua yai u u cɔɔ wāsyerŋ saba wāā u kē!» ³² Ndoos- sē ga ye yar: Ma ya koho cɔɔ ma yee u sē naa waa di ye, ma'a u sye, u n ga naa waa gbe, ma u le kapee wāpyeŋ wo. Tesē, cɔɔ wii u puai u sye, mboo wii ma u gbe, ma bya kapee pye, ma cayɔr pye.

³³ Ye faale wāle kānde laa maha nde: «Taa Yāhā di lii ne, ma sē yai ma ma yē dur ye, ma yai ma le pye!» ³⁴ Ndoos- sē ga ye yar: Ye ma syi ye naa Yāhā di kueekuee gε ye! Ye ma syi ye yāhāyīŋ myaha yee ye, Yāhā niisaha kē! ³⁵ Ye ma syi ye kāntraha myaha yee ye, Yāhā trε tasaha kē! Ye ma syi ye Yurusalem myaha yee ye, Yāhā gii ke ma Yīŋfuangbāŋ koo kungbāy kē! ³⁶ Ye ma syi ye naa ye yīŋ yee ye, ye tee mii ye saha ye yīnyoho neŋ gε ta ke n flege ye; ye saha maha waha ke ta ke n wɔ ye. ³⁷ Lii ma pye cīinde, -ye yee «āwā», lii ma yee le wee cīinde ye, -ye yee «aye!» Kapān laa ma taha loo na, sāndāpee yīŋfua wīi ne loo ne.

(Luke 6.29-30)

³⁸ Ye faale wāle kānde laa maha nde: «Ma'a ra tee pye yīnde na, ta bya, n ga ma tee pye yīnde na. Ma'a ra tee pye nkāi na, ta bya, n ga ma tee pye nkāi na.» ³⁹ Ndoos- sē ga ye yar: Wii ma ye tee pye laa ne, ye ma syi ye le kafuε yi

ye! Wii ma ma fey kāndigi kuε ndicĩ syi na, tyii u na u n maha ma fey taha kāmaŋ kuε ndicĩ na! ⁴⁰ Wii ma yee u ga ma sāhā, u ma nayroho sya ma ye, tyii u na u n ma nayrengbāŋ bya gbe. ⁴¹ Wii ma yee ma ka teelaa wo fānga na, ma koo syi yrāhā flε sīi yār ufua kē! ⁴² Wii ma ma nar ngaa ne, u kē! Wii ma yee u ga fuε cεr ma ye, ma'a n sye ye!

(Luke 6.27-28, 32-36)

⁴³ Ye faale wāle kānde laa maha nde: «Tyii ma nampyeŋ ntāŋ n dye ma tāy, ma napīi wīi n fūhū ma ye!» ⁴⁴ Ndoo - sē ga ye yar: Ye tyii ye napīi- ntāŋ n dye ye tāy; mpāy pe kapee- pye ye na, -ye naa Yāhā nar pe kē! ⁴⁵ Loo na, nawee- ga cā pe yee, ye ma ye Tuhufua Yāhā pii. Ye sē yāā, ke ke yai ta ke n yi napee- na, tesē naweeyōm bya ne wācεŋ. Mpāy pe sroŋ, tesē mpāy bya ne pe sē sroŋ ye, ke ke sesaha ta ke n too pe byε na wācεŋ. ⁴⁶ Ye ma yee ye tāāfa ya wīi n tāy ye ye, ye yee la Yāhā ga ba dāān wāā ye kē loo nde wīi na? Kufar wāāfa gε pe sya ma fufor difa, pe bya n pye ke dyaŋ. ⁴⁷ Ye ma yee ye ga naa ye nampyeŋ- poo ya syar, ye yee la ye kayīi pye gboho n tεr loo ne? Mpāy gε pe sē cīinde Yāhā cā ye, pe bya loo pye. ⁴⁸ Ye tyii ye laam n nii tāŋ gbεgbε, ye pyer n maha yō tāŋ ye Tuhufua Yāhā wāŋ syi dyaŋ!»

6

Kayīi wāpye wīi nawām kē

¹ Yesu n maha yee: «-Ye yāŋ, kai- nkāy byε tee n pye Yāhā myaha ne, ye ma syi ye naa ke pye nanihi wo, nawee- byε n ye yāā yīnde ne ye! Ye ma nii ke pye n yar nawee- na ke syi, ye Tuhufua Yāhā saa ba ye dāān wāā ye kē ye.

² Loo na, ma'a ga kla wāā nawām kē, ma'a syi ma ta, nawee- byε n le cā ye! Dawarfa poo me pe loo pye Yiifee-

yawāhā nwey wo, tesē nkur ye kāmbεhε yē na. Pe n pye ke syi, nawee- byε n pe yāā, pe naa pe sey. Ta n cīnde nde pāā ye ye, pe pe dāān yāā wa ke syi. ³ Mboo, ma'a ga kla wāā nawām kē ma kāndigi koho ne, ma'a syi ma ta ma kāmaŋ koho gε n le cā ye! ⁴ Le n nii, waa gε ma n yi yāā le cāŋ na ye. Taa kayī lii pye, waa sē le cā ye, ma Tuhufua Yāhā koo le cā; ke ga ba ma dāān wāā ma kē.»

Ye yai ye naa n pāā Yāhā ne mii?

(Luke 11.2-4)

⁵ Yesu n maha yee: «Ye ma n pāā Yāhā ne, ye ma n naa n pye dawarfa wāŋ syi dyaŋ ye! Pe ga yir yεr Yiifεe- yawāhā nwey wo, tesē nkur ye kāmbεhε yē na, pe naa Yāhā nar nawee- byε n pe yāā yīnde ne. Ta n cīnde nde pāā ye ye, pe pe dāān yāā wa ke syi. ⁶ Mboo, ma'a ga pāā Yāhā ne, dye ma nwoŋ laam wo, ma ke gbāā tā, ma pāā ma Tuhufua Yāhā ne. U ma ke fla na. Taa lii pye, waa sē le cā ye, ma Tuhufua Yāhā koo le cā; ke ga ba ma dāān wāā ma kē.

⁷ Ye ma nii n pāā Yāhā ye, ye ma syi ye le ta kaplāmbuar mii mpāy dyaŋ pe sē cīnde Yāhā cā ye. Pe laam wo, pe le ga poo ma nii kaplāmbuar pāā, Yāhā ga ba pe kaplāŋ sya pe ye. ⁸ Ye ma n naa n yāŋ pe na ye! Ye sē yāā, ngii wī ma pye ye na, Yāhā gii ke ma ye Tuhufua ke le cāā cā wa, ye ma sya yee ye sē ke nar wa le ne ye.

⁹ Ye yai ye naa n pāā Yāhā ne mii, le nde:

◁Wo Tuhufua Yāhā mboo wii taa ma yāhāyīŋ na,

¹⁰ ta, nawee- n cā ma miingbāŋ kai- laha.

Ta, ma Yai n pa nawee- ye.

Ta, ma laam wūhū n naa n pye kāntraha na,

mii ke n pye yāhāyīŋ na mii syi dyaŋ.

¹¹ Wo yē digi wāā wo kē nanga,

peplii wāŋ syi dyaŋ.

¹² Wo kapee- gbe kāā wo yīŋ na.

Mpāy pe kapee- pye wo na,
 wo bya wo n tyii pe kapee- foho na
 wo kuāņ ne.

¹³ Ma'a n wo miy yaha,
 wo n tyiņ naa n gaha kapee- wāpyeņ kuε ye ye.
 -Taa wo yi naa n kãã sãndāpee yĩņfua koho wo.
 [Mboo ya kē taa ma tãņ yĩnfara ne, fãnga ne,
 miingbãņ ne, too rii wãkuayãã wee te na ye.
 Amεn, le nii ke syi!]} »

¹⁴ Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ye sē yãã, mpāy pe kapee- pye ye na, ye ma nii n tyii pe kapee- foho na ye kuāņ ne, ye Tuhufua Yãhã bya ga ba ye kapee- gbe kãã ye yĩņ na. ¹⁵ Mpāy pe kapee- pye ye na, ye ma -sē yee ye sē n tyii pe kapee- foho na ye kuāņ ne ye, ye Tuhufua Yãhã bya saa ba ye kapee- gbe kãã ye yĩņ na ye.»

Yē wātã wĩ digi na

¹⁶ Yesu n maha yee: «Ye ma ye yē tã digi na, ye ma syi ye yĩntaha tãhã mii dawarfa wãņ syi dyaņ ye! Poo ne pe yĩntar ta kaa syi, nawee- byε n waha le yãņ cã, pe yee poo pe yē tã digi na. Ta n cĩinde nde pãã ye ye, pe pe dããn yãã wa ke syi. ¹⁷ Mboo, ma'a ma yē tã digi na, ma yĩntaha yee gbεgbε, -taa ma yĩņ yir, ¹⁸ nawee- ma n waha cã pe yee ma ma yē tã digi na ye. Taa ma mii ya teelii wo, ma Tuhufua Yãhã woo le cã ma ne. Taa lii pye waa sē le cã ye, ma Tuhufua Yãhã woo le cã; u ga ba ma dããn wãã ma kē.»

Yãhã wũhũ wãkε puar kai- byε na

(Luke 12.33-34; 11.34-36)

¹⁹ Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye nangbãņ wãn kε naa n ta driyē nge wo ye! Driyē wo, fyãr ma tesē korfyãhã ne, too nde wãn pye n klaha-. Yuhu- maha ma, pe kããnklee gbã n ka ma wãn yuhu. ²⁰ -Ye Yãhã wũhũ kε naa n ta busãã yãhã yĩņ na! Too nde, fyãr tesē korfyãhã ne, te saha te pye

klaha- ye. Yuhu- bya saha te yuhu ye. ²¹ Taa ma laam wān ta na, ma laam byε ma koo fla na.

²² Yīnde ma mii naaloho dyaŋ kadye na. Ma yīnde ma yō ma ye, ma kadye byε ga nii cāã- na. ²³ Ma yīnde ma klaha- ma ye, ma kadye byε ga nii wam wo. Cāã- mpāy pe -sē ma ma laam wo, poo ma -sē nii wam fla, ma cā ma yee wam mpāy pe ma ma laam wo, pe wɔ gboho tεr.»

-Ye yii le soho Yāhā koho wo!

(Luke 16.13; 12.22-31)

²⁴ Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Waa saha yīnfa syām wūhū wāã le pye ye. Waa wī ga tāy u ye, le tεr waa wī yaha. U ga sroŋ waa ye, tuu waa wī sye. Le ma ke syi, ye saha nii Yāhā tēntē-, tee maha nii wale tēntē- ye.

²⁵ Loo ne, n ga ye yar nde ne: Dir rii tee ga naa n di, tesē loho gii ne tee ga naa n wɔ ye waha nii yīnwεr na, tesē nayrε rii ne tee ga le tā ye kadye na, ye ma syi ye naa ntāŋ cεr too nde byε wī na ye! Ye sē yāã, yīnwεr puar dir na, kadye puar nayrε na.

²⁶ Kānsyām mpāy pe n yir ncaha ye, ye sē pe yāã la? Pe sē digi tāhā, pe sē dir gbe, teelaa wee pe ye pe dir kōŋ n yaha ye. Ye Tuhufua Yāhā sē pe yē digi wāã la pe kē? Ye wī n tāy Yāhā ye ma tεr kānsyām yaha. ²⁷ Ye laam wo, yoo ma u ga waha u kuper yūhū wāã carle gε laangar ya kāmāy na? ²⁸ -Ye tee maha laam ga nayrε wī na! Nyē fyār te n fīy tar wo, ye sē te nayōr yāã la? Te sē tēn tē ye, te sē faha wān tyīn ye. ²⁹ Ta n -sē le pāã ye ye, faale yīnfua wii pe naa n yee Salmuu, u nangbān naa byε ne, u nayrε nayōr sē -sē bii nɔ nyē fyār wāŋ neŋ gaa gε nayōr na ye. ³⁰ Nyē nge gε ke n fīy tar wo nanga, koo gii pe n pai miy le wāã naa laam wo sukūhū, Yāhā nayōr wāã ke kē. Ke -sē ga pye mii ke tyii yii gε na, ke saa nayrε wāã ye kē ye? Ye sē koho taha yaha Yāhā na busāã ye. ³¹ Ye ma

syi ye naa laam ga ye yee: Wo n pai nwa di? Wo n pai nwa wo? Wo n pai nwa le wo kadye na? ³² Mpäy pe sē cīnde Yāhā cā ye, poo pe too nde byε kε fānga ne. Ma -sē yee yii na, Tuhufua Yāhā ma ye ye, ke cā te wīi ma ye na.

³³ -Ye cā Yāhā Yai wīi kε wa, -tee Yāhā ta ye Yīnfua, -ye naa ye troho tāhā ke yor wo! Loo na, ngii wīi ke ma ye na, ke -sē ga ba ke wāā taha ye kē. ³⁴ Ye ma syi ye naa laam ga sukūhū wīi na ye! Sukūhū laangar wīi ga ba pye le ya ya. Nanga fεn yai ye ne ke dyanj.»

7

Wāsāhā wīi
(Luke 6.37-38, 41-42)

¹ Yesu n maha pe yar ma yee: «Ye ma n naa ye nampyeŋ-kaa ye, Yāhā bya sē -sē ga ba ye sāhā ye. ² Ye sē yāā, mboo nawee, taa ma nampyeŋ sāhā mii syi dyanj, Yāhā ga ba ma bya sāhā koo syi. Lii taa n pāā ma nampyeŋ pyer wīi na, Yāhā ga ba naa loo pāā ma bya pyer wīi na.

³ Loo ne, n ga ye yar: Kānkāāle lii le ma ma nampyeŋ yīnde wo, nwa ta ma n nii le yāŋ? Tēngbāŋ gii ke -sē ma ma yīnde wo, ma sē koo yāā la? ⁴ Mboo wii taa sē waha ke tēngbāŋ yāā ma yīnde wo ye, ma ga waha ma nampyeŋ pye la u yεr, ma n le kānkāāle yi kāā u yīnde wo u kē? ⁵ Dawarfua kē ma ne, cāā ke tēngbāŋ yi kāā wa ma yīnde wo, loo na maa waha gbihi yāŋ, ma le kānkāāle yi kāā ma nampyeŋ yīnde wo.

⁶ Ye ma syi ye naa Yāhā wūhū pāā napee- mpäy ye pe ma pām wāŋ syi dyanj ye! Mii loo sē ne ye, pe ga waha wā klaha pe kapee pye ye na. Ye ma syi ye naa Yāhā wūhū yar nawee- mpäy na pe ma tyε- wāŋ syi dyanj, pe wūhū sē laha ye. Mii loo sē ne ye, pe ga ke Yāhā wūhū wluhu pye klaha-.»

*Wānar wĩ
(Luke 11.9-13)*

⁷ Yesu n maha yee: «-Ye naa n nar, ngaa ga wāa ye kē. -Ye naa n kε, yaa ngaa yāa. -Ye naa kāānklihi gbā, pe ga ke yār ye kē! ⁸ Ye sē yāa, mboo nawee, ma'a n nar, Yāhā ga ngaa wāa ma kē. Ma'a n kε, Yāhā ga ta ma n ngaa yāa. Ma'a kāānklihi gbā, Yāhā ga ta ke n yār ma kē. ⁹ Ye laam wo, waa ma la u dya ma ngaa digi nar u ye, u ga u kē ntīn ne? ¹⁰ Laa, u ma fua nar u ye, u ga u kē nwoho ne? ¹¹ Tee sya pee mii, ye kayūhū pye ye pii kē. Ke syi ne, ye yai ye cā, ye Tuhufua Yāhā kayūhū wāa mpāy kē pe ke nar u ye.

¹² Kānde lii Yāhā le ta, wo faale wādyaha Musa ke katarṅ yrūhū le yaha ke Yāhā sabangbāṅ wo. Tesē, pe faale Yāhā kaplāṅ tōrfa maha kaplāṅ nkāy yrūhū le yaha ke wo. Koo kaplāṅ ngī byε yīṅ nge tē ga pāa ye ye nde kapāngberle: «Lii tee n kε ye nampyeṅ- pe naa le pye ye kē, yii gε -ye naa loo pye pe kē!» »

*Yesu kakuācranṅ pāa nawee- ye
(Luke 13.24; 6.43-44)*

¹³ Yesu n maha kakuācranṅ ngī pāa pe ye ma yee: «Nwonyē gii ke fihī, -ye dye koo ne! Nwonyē gii ke cay, tesē kānde lii ne le cay, too nde n gaha nawee ne u plahasaha wo. Too -sē kē nawee- busāa pe n sya.

¹⁴ Nwonyē gii ke -sē fihī, tesē kānde lii ne le fihī, too nde n gaha nawee ne u yrā yāasaha wo. Mpāy pe -sē too yāa, pe sē nihi ye.

¹⁵ -Ye yii yigi kawar Yāhā kaplāṅ tōrfa ne! Pe ma pa ye ye, yaa yee pe ma mbapīy wāṅ syi dyaṅ, pe sē pee ye. Pe laam -sē wo, waygapyāhā gε sē pee ma tεr pe yaha ye. ¹⁶ Yaa ba pe yāṅ naa n cā pe pyer na. Waa sē defīi katyipiṅ tai yāa ngur katyigi na ye. Waa sē maha nkugu tai yāa ncūwāa na ye. ¹⁷ Katyiyūhū puayō sa, katyipihi -sē

puapihi sa. ¹⁸ Katyiyũhũ saha puapihi sa ye, tesẽ katyipihi saha puayõ sa ye. ¹⁹ Katyigi gii ma yee ke sã puayõ sa ye, ke ga ba cεr kãã, ke miy le wãã naa laam wo. ²⁰ Ye ga ba kawar Yãhã kaplãn tõrfa yãn naa n cã pe pyer na koo syi.»

Yãhã laam wũhũ wãpye wĩ

(Luke 13.25-27)

²¹ Yesu n maha yee: «Mpãy byε pe ra yee: <Yĩnfua, Yĩnfua,> poo byε sã me pe ga ba dye Yãhã yai klo wo ye. Mpãy pe ta Tuhufua Yãhã laam wũhũ pye, poo ya me pe n pai dye Yãhã yai klo wo. ²² Yãhã kasãhã per maa nɔ, nawee- busãã ga ba ra pye: <Yĩnfua, Yĩnfua, wo ba naa Yãhã kaplãn tõr nawee- ye ma myaha ne. Wo ba sãndãpee kar tege naa n kãã nawee- yĩn na ma myaha ne. Wo ba naa yẽkã wũhũ busãã pye ma myaha ne.> ²³ Loo na, n -sã ga ba pe yar, n yee: <N sã ye cã ye, kapeepyefa mii, ye ma n crã ra na ye!> »

Te nwey sĩ

(Luke 6.47-49)

²⁴ Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe ye ma yee: «Ye sã yãã, kaplãn nkãy tẽ pãã tεr ye ye ngĩ, wii ma ke luhu, ma u troho tãhã koo syi dyañ, ufua ma mii nawee wii dyañ tuu kai- cã, ma ga u nwoñ fãã ntẽmlaha fla na. ²⁵ Sesaha ke gbã, lafir cããñ yi ba dye ke laam wo, teflahangbãñ ke fua fãnga ne, ke sã -sã too ye. Ke nwoñ nakũy ba ta ntẽmlaha fla na koo kẽ.

²⁶ Wii tuu ra kaplãn ngĩ luhu, u ma yee u sã -sã u troho tãhã ke yor wo ye, ufua ma mii naplege dyañ, tuu ga u nwoñ fãã tẽyãfũũ laam wo. ²⁷ Sesaha ke gbã, lafir cããñ yi ba dye ke laam wo, teflahangbãñ ke fua fãnga ne, ke n too pye klaha- tãñ.»

²⁸ Yesu tuu ba kaplãn ngĩ byε pãã kua, u wãklaha ter ba pe nabuar fe gbe, ma sya yẽ gbãã pe na. ²⁹ U sã naa

nawee- klaha Yāhā kaiyarfa wāŋ syi dyaŋ ye, u ba kai- byε cā tāj.

8

Yesu gber waa jaa

(Mar 1.40-45; Luke 5.12-16)

¹ Yesu tuu tege ke yāŋ yīŋ na, nabuar n nii n taha u na.

² Gber waa n pa u tāy, ma ba kānklūy gbāā u yahasee ye ma yee: «Yīŋfua, le ma tāy ma ye, ma ga waha ta ra n jaa n nii gbεgbε nayōr saha na.»

³ Yesu n koho nɔ wāā, ma tε u na ma yee: «Āwā le tāy ra ye, jaa ma nii gbεgbε nayōr saha na!» Le yalebya wo, ke yāhā n ta tεr laha kāā u dya na, u n nii gbεgbε nayōr saha na. ⁴ Yesu n u pye ma yee: «Luhu yō, ma'a syi nde pāā waa ye ye! -Taa ka, maa mii yar Yāhā yūndefua na, ma ma wājaa diŋ yi, diŋ gii faale wādyaha Musa tuu tōr yaha mpāy kē pe pye yāhā ne pe kadye na, ma jaa. Ke syi ne nawee- ga waha cā ma jaa.»

Yesu seraasyi yīŋfua waa tēntēle jaa

(Luke 7.1-10)

⁵ Yaliile Yesu tuu dye Kapornu wo, seraasyi yīŋfua waa n pa u fla na, maa u nar waha ma yee: ⁶ «Yīŋfua, ta tēntēle ma u sāy nii kaha wo, kadye n ku u na, u n fāy cīinde wāfāy.» ⁷ Yesu n u pye ma yee: «N ga ka n ga u jaa.»

⁸ U seraasyi yīŋfua n -sē u pye ma yee: «Yīŋfua ta syi sē yai ma dye ra kaha wo ye. Kapāngberle laa ya pāā, le n ta ra tēntēle n jaa. ⁹ N ma seraasyi, n n luhu ra yīŋfa ye. N -sē ma nii ndoŋ seraasyi mpāy yīŋ na. N ga nen waa pye: Ka n waa, u n ka. N ga nen nwo pye: Pa nwo, u n pa. N ga maha ra tēntēle pye: Nde pye, u n le pye.»

¹⁰ Yesu tuu u kaplāŋ ngī luhu, ke n u fe gbe. Le n tāy tεr u ye, mpāy pe naa n taha u na, u n sya pe pye ma yee: «Ta

n cīinde nde pāā ye ye: Dya nwo, u ra ta u Yatεr u laam byε wo cīinde. Pe Yiifee- kur byε gε laam wo, n sē waa yāā yāā tuu ra ta u Yatεr woo wāŋ syi ye. ¹¹ Ta n ye yar, mpāy ter ga ba yir kāntrε raa wo, driyĕ kuε byε ye. Pe ga ba pa, pe ba nii gbar dir na Yāhā yai klo wo, wo faale wāε Brama ye ne, Yisyake ne tesē Dyakuba ne. ¹² Yiisrε kur, poo mpāy pe -sē yai pe dye Yāhā yai klo wo, pe ga ba miy yi wāā nkur ye wam fla wo, pe naa n wūn ke fla na, pe yīntaha tāhā, pe cā pe wāfāy saa kua yāā ye.»

¹³ Loo kur ye, Yesu n u seraasyi yīŋfua pye ma yee: «Ka ma kaha wo, taa ra ta ma Yatεr, ma kai lii ga yigi, le ga pye yagaa.» U seraasyi yīŋfua tēntēle n ta tεr jaa le yalebya wo.

Yesu yanfa buar jaa

(Mar 1.29-34; Luke 4.38-41)

¹⁴ Loo kur ye, Yesu n ka Pyar kaha wo. U n ga Pyar cōō nahafua yāā, u ba sāy nii. U kadye ba war. ¹⁵ Yesu n tε u koho na, ke kadye n u miy yaha. U n yir, ma nii pe nampay yi.

¹⁶ Yainkōŋ wo, pe n pa nawee- busāā ne Yesu fla na. Sāndāpee pye pe yīŋ na. U kapān n pe sāndāpee kar tege kāā pe nawee- yīŋ na, u n maha pe yanfa byε jaa.

¹⁷ Tuu koo ngīi pye, kai lii faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yisa tuu bii cāā pāā yaha, loo ne le pye. U Yisa bii yee: «U wo yan ter byε gbe kāā wo yīŋ na,
ma suhu wo kadye teebεHE nkāy byε ne
ke klaha- wo ye.»

Yesu wātahanaha wīi

(Luke 9.57-62)

¹⁸ Loo kur ye, Yesu n nabuar yāā u ya tāy. Loo na, u n u kānyārwei pye pe ka ke langbāŋ kūndi ngaa ye.

¹⁹ Yāhā kaiyarfua waa n yūhū crā u na, ma u pye ma yee: «Yīŋfua, ma' a sya n gaha teelii teelii, n ga naa n taha ma

na.» ²⁰ Yesu n u yĕ wãã sya ma yee: «Yĕsrĕ ma te syāsar ne, kānsyām ma pe nsεη ne. Teele sĕ -sĕ wee u Nawee Puee myaha na ye.»

²¹ Dya waa, u pye Yesu kānyārwe u ya ndoη, u n u pye ma yee: «Yīηfua, kānde wãã ra kĕ, n ma ga ra tuhufua nakugu le wa, n ga pa.» ²² Yesu n u pye ma yee: «Tyii nakur na te n naa te nakurwai le. Mboo, ma naa n taha ra na ma kuāη ne.»

Yesu teflahangbāη yεr

(Mar 4.35-41; Luke 8.22-25)

²³ Loo kur ye, Yesu n dugu dye ke salangbāη wo, woo tesĕ u kānyārwai ne. ²⁴ Yalaale wo, teflahangbāη gaa n ba ta tεr yir ke langbāη yīη na, ma sya loho fua gbe le wãã n taha pe na, ke salangbāη wo. Yesu -sĕ ba sã wāy. ²⁵ Pe kānyārwai n yūhū crã u tãy, ma u gbã yir ma yee: «Yīηfua, waa ku, wo sya yaha!» ²⁶ Yesu n pe yĕ wãã sya ma yee: «Nwa ye n fya ke syi! Ye Yatεr kloη tεr la ye ye?» Loo na, u n yir, ma gbey ke teflahangbāη na tesĕ ke langbāη loho ne, te n yεr, ke fla n nii seyĩ.

²⁷ Le n pe kānyārwai byε fe gbe, pe n sya nii le pãã pe ya ye ma yee: «Hãã, nawee wii ter syi kĕ dya nwo ne, u n gbey teflaha na tesĕ ke langbāη loho ne, te n sya n luhu u ye?»

Sāndāpee pye nawee- syām mpāy yīη na, Yesu n pe jaa

(Mar 5.1-20; Luke 8.26-39)

²⁸ Yesu tuu ga nɔ ke langbāη kuε ngaa kuε ye, Jerasinefa kuε ye, naam syām mpāy n yi gbūhū fla wo, ma Yesu wãã ba. Sāndāpee pye pe yīη na, ma ba pe ta pe n ba pee cīinde wāpee. Nawee- sĕ sya naa n tεr pe kuε kānde ne ye. Pe Yesu yãã, pe n nii n kui ma yee: ²⁹ «Yãhã Dya, nwa taa ga pye wo na? Ma'a n cãã wo pĕn wo pĕnyale yaha ye!»

³⁰ Kaha tyε- busãã pye ke fla na, pe naa pe digi kε, pe fla ba faa dey. ³¹ Pe sãndãpee n Yesu nar ma yee: «Ma'a yee maa wo kar, tyii wo n ga dye tyε- mii laam laam wo.»

³² Yesu n le sya pe ye. Pe sãndãpee n tege kãã pe naam syãm yīŋ na, ma ga dye pe tyε- laam laam wo. Le yalebya wo, pe tyε- n fã tege ga too dye ke langbãŋ wo, ma ku.

³³ Pe tyε- sēŋfa pe koo ngī yãã, pe n fã tεr le klo wo, ma ga ke kai- byε tōr pe naam syãm mii wī na, mpãy, Yesu sãndãpee kar tege kãã pe yīŋ na. ³⁴ Loo na, pe klofa byε n yi ga Yesu wãsaaha wo. Pe ga u yãã, pe n u nar u tεr kãã poo fla kãntraha yaha.

9

Yesu tãnkurfua waa jaa

(Mar 2.1-12; Luke 5.17-26)

¹ Loo kur ye, Yesu n salangbãŋ gbe, ma dur ga ke langbãŋ kũndi ngaa ye, tuu ba nii na.

² Pe n tãnkurfua waa gbe ba u fla na u kasãy wãŋ ne, tuu sãy nii ke na. Pe koho taha yaha Yesu na ke syi, u n le yãã, ma u tãnkurfua pye ma yee: «Cīifua mii waha, ma kapee-laha kãã ma yīŋ na.»

³ Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla na, pe n nii le ga pe laam wo ma yee: «Eh, dya nwo n gbar Yãhã ne cīinde.»

⁴ Yesu n pe laam wũhũ cã, ma pe pye ma yee: «Nwa ta ye n nii kapee- ngī syi ga ye laam wo? ⁵ N ga waha yee: Ma kapee- laha kãã ma na. N ga maha waha yee: Yir naa n yãr! Koo katε- syãŋ ngī wo, lii loo le cã waha? ⁶ N -sē n yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã u Nawee Puee kē kãntraha nge na, u n ga waha kapee- gbe kãã nawee yīŋ na.» Yesu n wã klaha loo na, ma u tãnkurfua pye ma yee: «N ma yar, yir, ma ma kasãy wãŋ gbe, ma yãr naa n gaha ma kaha wo!»

⁷ U tãnkurfua n yir, ma yãr tεr u kaha wo.

⁸ Pe nabuar pe loo yãã, le n pe laam wo pe n sya fya, ma nii Yãhã sey koo fãnga nge wĩĩ na, fãnga gii ke wãã nawee-kẽ.

Yesu Matεhε yãŋ yi

(Mar 2.13-17; Luke 5.27-32)

⁹ Yesu n tεr ke fla yaha. U n nii n tεr, ma ga kufar wããfua waa yãã tuu tege nii kufar wããsaha wo. Pe naa u yee Matεhε.

Yesu n u pye ma yee: «Naa n taha ra na!» Matεhε n yir, ma nii n taha u na u kuãŋ ne.

¹⁰ Loo kur ye, Yesu pye dir na u kãnyãrwai ne, Matεhε kaha wo. Kufar wããfa pye pe ba nihi, ma suhu kãmpee-yãrfa mpãy ter ne. Pe byε wãã naa n di pe ne. ¹¹ Pe Farisyẽ n loo yãã, ma Yesu kãnyãrwai pye ma yee: «Nwa ta ye Yĩŋfua n nii wãã n di kufar wããfa ne, ma suhu kãmpee-yãrfa mpãy ter ne?» ¹² Yesu n pe kapãn luhu, ma pe pye ma yee: «Yĩnwεrfa poo sẽ me pe tyinfua tay ye, yanfa poo pe u tay. ¹³ Ye sẽ Yãhã kaplãŋ ngĩĩ war ye, ngĩĩ ke yrũhũ yaha ma yee: «Laanyõm tẽ n kε, n sẽ yee diŋ wãyiŋ ye.» Ye yai ye koo war!» Yesu n maha yee: «Ye sẽ yãã, n pa kãmpee-yãrfa wĩĩ na; mpãy pe pe ya yãŋ poo ma kãnyĩĩ yãrfa, n sẽ pa poo wĩĩ na ye.»

Kalε saha wãã le kafũhũ ne ye

(Mar 2.18-22; Luke 5.33-39)

¹⁴ Loo kur ye, Nsãn nawee- tããfua kãnyãrwai n ba pa Yesu fla na, ma ba u yey ma yee: «Nwa ta, wii tesẽ pe Farisyẽ ne, wo ne wo yẽ tã digi na, mboo kãnyãrwai sẽ -sẽ le syi pye ye?» ¹⁵ Yesu n pe yẽ sya kakuãcran ne ma yee: «Ah ye laam wo, cafãn yigifa ga waha pye la yĩntawahar na, u cafãn yigifua tuu ma pe ne? Ye cã le syi saha pye ye rεhε! Per gaa -sẽ ma ke n pai, u cafãn yigifua ga ba yigi

kāã pe laam wo. Koo per maa nɔ, pe ga ba cã naa pe yẽ tã digi na.

¹⁶ Waa sē faafuẽ faagblaha ta, ma ga nayredyaha wihi pãhã n tã ke ne ye. Ma'a loo pye, le faafuẽ ga ke nayredyaha tyĩn cεr, kaa n maha taha ke cεrsadyaha fla na. ¹⁷ Waa sē maha sēmpεr le srafũhũ sakueelεr wo ye. Ma'a loo pye, pe sēmpεr ma ba yir, te srafũhũ sakueelεr ga fe, pe sēm n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii maha klaha-taha le na. Koo kē sēmpεr yai pe le srafũhũ sakueefãn too laam wo. Ke syi ne, pe sēm tesē te srafũhũ sakuee ne, ngaa saa te yãã ye.»

Syase pueesya, tesē cɔɔ wii ne tuu tε Yesu nayroho na (Mar 5.21-43; Luke 8.40-56)

¹⁸ Yesu naa koo kaplãŋ ngĩ pãã, Yiifεe- yahaseefua waa n pa, ma ba kãnkũy gbãã u yahasee ye ma yee: «Ta pueesyale ku ke yagaa nge na; pa, ma ba koho taha le na, le n yir gbã wo le nii yrãŋ na.»

¹⁹ Yesu n yir u kãnyãrwai ne, ma taha u dya na. ²⁰ Cɔɔ waa pye, u ntõr kuee naa n woo u ye dyε- sēnsye syãŋ, wãyεr wee ye. U n yũhũ crã Yesu na kur kuε ye, ma tε u nayroho yẽ na. ²¹ U ba le ga yigi ma yee: «N ma yãã tε u nayroho yẽ ya na, n ga jaa.»

²² Yesu n wã klaha, ma u yãã ma yee: «Cɔɔ, mii waha, taa ra ta ma Yatεr, loo le ma jaa.» Le yalebya wo, u cɔɔ n jaa.

²³ Yesu tuu ga dye u yahaseefua kaha wo, u n pe kapēnfã yãã, pe nabuar ne, pe nii n gble u kicar wãkεlaa wĩ na. ²⁴ U n yee: «-Ye yi kãã nwo, u kicar sē ku ye, wãy ya u sã wãy.» Pe n nii u lεr. ²⁵ Pe nawee- pe yi wa ke nakugu nwoŋ wo, Yesu n dye, maa le kicaale yigi koho na, le n yir, ma dur nii korkor.

²⁶ Le kapãn n cããŋ ga koo kuε teebεHE byε wo.

Yesu fũũ- syām mpāy jaa

²⁷ Yesu n tεr ke fla yaha. U nii n tεr, fũũ- syām mpāy n nii n taha u na, ma nii n kui ma yee: «Dawide Dya, wo fεn di!» ²⁸ Yesu tuu ga dye kaha wo, pe fũũ- n pa u fla na, u n pe yey ma yee: «Ye laam wo, ye yee la n ga waha ye jaa?» Pe n u yē sya ma yee: «Āwā, Yīŋfua.» ²⁹ Loo na, Yesu n tε pe yīmpε na ma yee: «Tee ra ta ye Yatεr, ma yee n ga waha ye jaa, loo na ye ga jaa.» ³⁰ Pe yīmpε n ta tεr n yāŋ. Yesu n le pāā waha pe ye ma yee: «-Ye luhu yō, ye ma syi ye le gbe yi ye!» ³¹ Pe -sē ka, ma ga Yesu wīī pāā koo kuε teebεηε byε wo.

Yesu bebe waa jaa

³² Pe nawee- syām pe naa n tεr, mpāy n pa Yesu fla na, dya waa ne sāndūpee pye u yīŋ na, ma u ta u sē waha naa n pāā ye. ³³ Yesu tuu kāhā u sāndūpee kar tege kāā u bebe yīŋ na, u n nii n pāā.

Le n yē gbāā pe nabuar na, pe n sya yee, waa sē nde syi yāā yāā Yiisrεfa kāntraha wo ye.

³⁴ Pe Farisyē poo -sē naa le pāā ma yee, a sāndāpee yīŋfua kē u fāŋga wāā Yesu kē u n waha sāndāpee kar tege n kāā nawee- yīŋ na.

Pe nabuar fεn Yesu yigi

³⁵ Yesu naa n yār kungbāhā byε wo, tesē kusyīmbεηε byε ne. U naa nawee- klaha Yiifεe- yawāhā nwey wo, ma naa le Yāhā Yai kapāyīī wīī yar nawee- na, ma naa yanfa ter byε jaa, ma suhu mpāy ne pe kadye teelaa fla klaha- pe ye. ³⁶ Tuu naa nabuar mpāy yāā, pe fεn n u yigi, pe ba fāy, pe laam ba wlāhā; pe pye mii mbaa dyaŋ mbanaha wee pe na ye.

³⁷ Loo na, Yesu n u kānyārwai pye ma yee: «Te nabuar nde ma mii dingbān wāŋ syi dyaŋ te wāgbe yale nō tar wo, tēntē- sē -sē wee ma ga te gbe ye. ³⁸ Yāhā gii ke -sē

ma mii u dingbānfua dyaŋ, -ye naa ke nar ke n tēntē- nɔ wāã, pe n ba te nabuar le ke kānde wo!»

10

Yesu u kānyārwei sēnsye syām lεHε wāã

(Mar 3.13-19; 6.7-13; Luke 6.12-16; 9.1-6)

¹ Loo kur ye, Yesu n u kānyārwei sēnsye syām yee ba, maa kānde wāã pe kē pe waha sāndāpee kar tege naa n kãã nawee- yīŋ na, pe waha naa yan ter byε jaa, tesē mpāy byε ne pe kadye teelaa fla klaha- pe ye.

² Pe tēnlεHε sēnsye syām myar nde:

Syimu wii pe naa n yee Pyar, u cāã woo yee,

woo tesē u cīfua Andere ne;

ma suhu Syake ne, tesē u cīfua Nsān ne,

Sewede pii me pe syām byε ne.

³ U n Filipe yee, Bateremi ne; ma suhu Tema ne,

tesē MatεHε ne, kufar wāãfua kē u ne.

U n Alefε dya Syake yee, tesē Tadee ne,

⁴ ma suhu Syimu wii ne klokai- wāgbihi n tǎy u ye,

tesē Syikaryɔte klofa Yuda ne,

wii tuu ga ba Yesu yi u napī- kē.

⁵ Yesu n poo nawee- sēnsye syām mii lεHε wāã, ma pe yar ma yee: «Mpāy pe wee Yiiffee- ye, -ye ma n ka pe kui wo ye, -ye ma n ka Syamarifa kui wo ye! ⁶ Mpāy pe ma Yiiffee-, ma plaha mii mbaa dyaŋ u mbanaha wee pe ne ye, -ye ka poo ye! ⁷ -Ye Yāhā kapāyī pāã naa n gaha kānde wo ye yee: Yāhā Yai nɔ gbe taha wa! ⁸ Ye ga naa yanfa jaa. Ye ga naa nakur ta te n yir gbā wo, te dur ba yrāŋ na gbaafa ye! Ye ga naa gber- jaa, pe n naa nii gbεgbε nayōr saha na! Ye ga sāndāpee kar tege naa n kãã nawee- yīŋ na! Loo kānde nde, le wāã ye kē faa, ye bya ye ga naa n pye faa! ⁹ Ye ma syi ye sǎn gbe war ne ye! Ye ma syi ye ntēn war gbe le ye sapar jifaa wo ye! ¹⁰ Ye ma ga ke yrāhā yi, ye

ma syi ye ngaa gbe ke n naa ye ndege ye, nkānfaha dyaŋ, kalen sānsī ne, ntān ne, kāi gε ne ye! Ye sē yāā, tēntēfua yai pe naa u yē digi wāā u kē.

¹¹ Ye ma ga dye klo lii wo, kungbāy woo, kusyīnde woo, -ye yāŋ wii tuu yai u waha syāsaha wāā ye kē, -ye kuee woofua fla na ye sya ba tεr! ¹² Ye ma dye kaha gii wo, -ye yee: Yāhā ke yrīŋ wāā ye kē. ¹³ Koo kaha ngefa ma ye yigi yō, tee pa yrīŋ syaha gii ne, pe ga ke yrīŋ yāā. Pe ma -sē yee pe sē ye yigi yō ye, tee pa yrīŋ gii ne, ke ga kuee ye ye. ¹⁴ Kaha giifa, laa na klo liifa ma sye, pe sē ye yigi yō ye, laa na pe sē luhu ye kaplāŋ ye ye, -ye tεr kāā ke fla yaha, -tee ye trε mplēm kor yaha pe na, pe n cā lii ma pe dye poo pe le kε. ¹⁵ Ta n cīinde nde pāā ye ye: Yāhā kasāhā per maa nō, Sodō klofa* tesē Gumor klofa ne pe sya bii pee tεr, poo fεn gε saa ba nō loo klo ndefa fεn na ye.»

Kayīhī nkāy ke n pai

(Mar 13.9-13; Luke 21.12-17)

¹⁶ Yesu n maha pe kānyārwai pye ma yee: «-Ye yāŋ, n ye lεhe wāā mbaa dyaŋ waygapyār nsoho wo. Tee -sē yii wāyigi cā nwōr wāŋ syi, -ye nii kānsyām mpāy wāŋ syi dyaŋ pe saha kapee- pye ye. ¹⁷ -Ye kacān yāā yii na! Mpāy ga ba ye yigi naa n gaha kasāhā saha wo, pe ga ba naa ye gbā sāngblā ne, pe Yiifee- yawāhā nwey wo. ¹⁸ Pe ga ba ye yigi naa n gaha yahaseefa mpāy yaha ye, tesē yīŋfa mpāy ne, ndoo wīi na. Loo gε ga ba nii yīŋ, ye n waha ta wīi pāā pe yaha ye, poo tesē mpāy ne pe sē cīinde Yāhā cā ye. ¹⁹ Pe ma ba ye yigi ga kasāhā saha wo, kaplāŋ nkāy tee n pai pāā, tesē ye n pai ke pāā mii syi dyaŋ, ye ma n naa ntāŋ cεr koo ngīi ne ye! Kaplāŋ nkāy tee n pai pāā, ke ga

* 10:15 10.15 Faale cāā na, Sodōfa tesē Gumorfa ne, pe bii pee tεr. Yāhā kasāhā n too pe na, naa gaa ter n pe wāā le suhu pe kui ne.

ba le ye yē wo loo yale wo. ²⁰ Ke saa ba nii ye laam kaplāŋ ye, ye Tuhufua Yāhā Yrā Fāŋga kē, ke ga ba naa n pāā ye yē ne.

²¹ Nawee- mpāy ga ba pe nampyesey wāā pe n boo, tuhufa mpāy ga ba loo pye pe pii na. Kicar mpāy ga ba wā klaha pe pe seefa laha, pe ta pe n pe boo. ²² Ye wīi ga ba fūhū nawee- byε ye ta wīi na. Wii ma -sē waha plāhā kuee ra kur ye ke kānkai- byε wo, Yāhā ga ba u sya yaha. ²³ Pe ma ba nii ye kε yīntayāhā ne klo lii wo, -ye loo klo ta yaha, ye fā ga klo laa wo! Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye saa ba Yiiffee- kui byε fā tāŋ mii, u Nawee Puee sē dur ba wa ye.

²⁴ Ye le cā ma yee, wii tuu n klaha nantāŋ, u sē tεr u klahafua yaha ye. Tēntēle sē tεr u yīŋfua yaha ye. ²⁵ Wii tuu n klaha nantāŋ, pe ga waha u pye u klahafua wāŋ syi, tesē pe ga waha tēntēle pye u yīŋfua wāŋ syi. Ye sē yāā, ndoo wii tē ma mii kahafua dyaŋ, pe ma ra yee Sebulεhε sāndāpee yīŋfua, yii mpāy tee ma ra kahafa, pe ga naa ye bya yee ke syi, loo laha.»

*Wii nawee- yai pe naa n fya u na
(Luke 12.2-9)*

²⁶ Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye naa n fya nawee- na ye! Ngii ngii ke wūhū nii, ke ga ba yāā gbaa na. Kai- nkāy ke maha ma, waa sē ke cā ye, ke ga ba cā. ²⁷ Ke syi ne, kaplāŋ nkāy tē n pāā yii ya ye yīmperwoho wo, -ye ke pāā nawee- byε ye yaiwaha na; tesē nkāy yii ya tee n luhu ra ye, -ye ke pāā nanihi fla wo nawee- byε ye! ²⁸ Mpāy syi pe ga waha nawee kadye boo, pe sē -sē ga waha u yrā boo ye, ye ma syi ye naa n fya poo na ye! -Ye naa Yāhā koo fya, koo gii ke ga waha nawee kadye pye klaha- tāŋ, tesē u yrā bya ne naa laam wo, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye.

²⁹ Kānsyāyi mii syi wām syām sē n par la warpua ya ne? -Ye cā ye yee, poo nen waa gε sē n too kāntraha na mii, ye Tuhufua Yāhā sē le cā wa ye. ³⁰ Ye yīnyor nde gε Yāhā te byε yē cā yaha wa. ³¹ Ye ma syi ye naa n fya laa ne ye; -ye cā ye yee, ye wīi gboho Yāhā ye, ma tεr kānsyāyi mii syi wābuar yaha.

³² Wii ma le pāā nawee- yīnde na ma yee woo u ya le soho ra koho wo, ta bya ga ba le pāā ta Tuhufua Yāhā ye, n yee woofua ma ra wūū. ³³ Wii ma -sē le pāā nawee- yīnde na ma yee woo sē ra cā ye, ta bya ga ba le pāā ta Tuhufua Yāhā ye, n yee n sē woofua cā ye.»

Yesu wāpaŋ ta nawee- ga cεr

(Luke 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye le ga ye yee, n pa nawee- yīmbuhu wāālesaha wo pe ya ne ye. N pa pe wācεr yīmbui ne pe ya na. ³⁵ N pa n n pai dya cεr u tuhufua na; n n pai pueesya cεr u nahafua na; n n pai cōō cεr u nansya na.

³⁶ Nawee nawee woo,

u nwonfa poo pe ga nii u napīī-.

³⁷ Wii tuhufua wīi ma n tāy u ye, u nahafua wīi ne, ma tεr ndoo wīi yaha, woofua syi saha nii ra kānyārwe ye. Wii dya wīi ma n tāy u ye, u pueesya wīi ne, ma tεr ndoo wīi yaha, woofua syi saha nii ra kānyārwe ye. ³⁸ Wii ma cā u ga waha wāfāy sya ra wīi na, u ma sya ga gbāpee ku, woofua syi yai u naa n taha ra na. ³⁹ Wii tuu u ya yīŋ kε, ma suhu u laam wān ne, woofua ga ba too byε kε laa; wii tuu -sē ga le sya u u yīŋ kε laa, ma suhu u laam wān ne ndoo wīi na, woofua kē tuu cā ga ba too nde byε yāā.»

Yāhā kayūhū wāyāā

(Mar 9.41)

⁴⁰ Yesu n maha yee: «Nawee wii ma ye gbihi yigi, ndoo kē tuu gbihi yigi; nawee wii ma -sē ndoo gbihi yigi, ta Tuhufua Yāhā gii ke ra lεhε wāā, koo kē ufua gbihi yigi. ⁴¹ Wii ma Yāhā kaplāŋ tōrfua yāā, ma yee Yāhā kaplāŋ tōrfua kē u ne, ma u gbihi yigi, ufua ga ba kayūhū yāā Yāhā ye, Yāhā kaplāŋ tōrfua wāŋ syi dyaŋ. Tesē, nawee wii tuu sroŋ Yāhā yīnde na, wii ma u yāā, ma yee u sroŋ Yāhā yīnde na, ma u gbihi yigi, ufua ga ba kayūhū yāā Yāhā ye, nasroŋ wāŋ syi dyaŋ. ⁴² Ta n cīinde nde pāā ye ye: Mpāy pe ma naflam ta kānyārwei laam wo, wii ma poo nen waa yāā ma yee u ma ndoo kānyārwe, ma sekuyī nen wāā u kē lawoŋ ya ne, ufua ga ba kayūhū yāā Yāhā ye.»

11

*Nsān u nawee- lεhε wāā Yesu ye
(Luke 7.18-35)*

¹ Yesu tuu u kānyārwei sēnsye syām klaha wa koo kai- ngī ne, u n yir ke fla na ma tεr. U n ka kui nkāy wo, ma ga nii nawee- klaha, ma Yāhā kapāyī pāā pe ye.

² Nsān nawee- tāāfua pye nwompihi wo. U Yāhā Yīndefua Crise tuu naa kai- nkāy pye, u n ke luhu. U n u kānyārwei mpāy lεhε wāā Yesu ye. ³ Pe n ga u yey ma yee: «U Yāhā Yīndefua wii wāpaŋ too n sēŋ, mboo la woo laa, u kuee wāpaŋ na kur ye?» ⁴ Yesu n pe yē sya ma yee: «Nkāy tee n luhu, ma suhu nkāy ne tee n yāā yīnde ne, -ye ka yaa ke tōr yar Nsān na ye yee: ⁵ Fūū- n yāŋ, tānklahafa gbihi n yār, gber- wā klaha n nii gbεgbε nayōr saha na, nditēy n luhu, nakur n yir gbā wo, le Yāhā kapāyī n pāā nawām ye.

⁶ Wii ma yee u sē ba dur yi ta kur ye ye, ta n nii yai tāŋ u Yatεr, woofua wī n tāy Yāhā ye!»

⁷ Nsān kānyārwai pe tεr wa, Yesu n nii Nsān wīl pāā pe nabuar ye ma yee: «Tee ka Nsān fla na drawaha fla wo, ye -sē ka ma ga nwa yāŋ? Kipua sē kē tee ga yāŋ teflaha ke u yεHE ye. ⁸ Ye -sē ka maa nwa yāā? Ye sē ka maa dya waa yāā tuu nangbāŋ nayreyōr le yεr ye rεHE. Ye cā mpāy pe nangbām nayreyōr le, pe n nii nangbām kangbāy wo. ⁹ Tee ka, Yāhā kaplāŋ tōrfua la tee ga yāā? Āwā, ta n ye yar, Nsān wii tee ga yāā u tεr gε tεr Yāhā kaplāŋ tōrfua yaha. ¹⁰ Woo wīl kē, le yrūhū yaha Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, Yāhā yee:

«N nwo, n ta tēnlεHEle nō wāā ma yahasee ye,
u n gaha ta kānde gbihi yaha ma kē.» »

¹¹ Yesu n maha yee: «Ta n cīinde nde pāā ye ye: Naa wii u tεr Nsān yaha, usyi sē see wa ye. Wii u kloŋ Yāhā Yai wo, woo -sē tεr Nsān yaha. ¹² Nsān tuu yir, ma nii nawee-yar ma yee, Yāhā Yai nō wa gε nō wa, ma gbe koo cāā na, ma sya ba nō nanga na, fāngafa n kε poo ga dye Yāhā Yai wo fānga na. ¹³ Ma gbe faale cāā na, ma sya ba nō Nsān cāā na, pe Yāhā kaplāŋ tōrfa byε bii Yāhā Yai wāpa wīl yar yaha. Ke maha cāā yar yaha le Yāhā kānde saba laam wo. ¹⁴ Ye ma yee yaa le sya cīinde, pe bii Yeli wādurba wīl cāā pāā yaha mii syi dyaŋ, Nsān pa koo syi. ¹⁵ Wii ma n traha u ke yīntaha cā, u luhu yō!

¹⁶ N ga waha yagaafa tōr mpāy ter syi ne? Pe ma mii kicar dyaŋ, pe tege nii nanihi nantrangbāŋ fla wo. Mpāy n nii pe nampyeŋ- pye ma yee:

¹⁷ «Wo fleŋ wuu ma yee -ye yōō,
ye sē -sē yōō ye.

Wo n dur, ma kasii yay le,
ye sē -sē wūn ye.»

¹⁸ Ye sē yāā, Nsān tuu yir, u sē bur di ye, u sē maha defīl wō ye. Nawee- n loo yāā ma yee sāndāpee ma u yīŋ na!

¹⁹ U Nawee Puee tuu yir, u bur di ma defīl wō. Nawee- n loo

yāã, ma maha n yee: «Ye sē dya nwo yāã? U ma tefεη, ma maha ma sēnwɔplaha. U maha naambiyār le kufar wāãfa poo ne, tesē kāmpee- yārfa mpāy ter syi ne.» » Yesu n pe yar taha ma yee: «Mpāy pe pe troho tāhā Yāhā laantor yor wo, pe kai- sronj.»

Kukuifa mpāy pe sē Yesu ta pe Yatεr ye
(*Luke 10.13-15*)

²⁰ Loo kur ye, kui nkāy Yesu tuu cā ba laanwɔ wūhū pye nihi, ma tēr tebehe byε yaha, u n nii n kuān koo kui ngīifa na. Pe tee ba sye, pe sē koho klaha ma pe kapee- wāpyerj miy yaha ye. ²¹ U naa n kuān ma yee: «Korasyifa, ye wīi pee Yāhā ye! Gbesyatafa, ye wīi pee Yāhā ye! Laanwɔ wūhū nkāy ke pye ye yīnde na, koo syi ma ne pye faalefa Tyirfa yīnde na, tesē faalefa Syidōfa ne, pe ne ga pye pe ta tēr le cā kāã wa le yalebya wo pe kapee- sē yō ye. Loo nde na, pe ne ga wram wīi pye, pe nfāãper ta pe fεn nayrε pāhā, pe le. ²² Loo ne, n ga ye yar, Yāhā kasāhā per ma ba nɔ, le ga ba pee ye na, le ta tēr pe Tyirfa na tesē pe Syidōfa ne. ²³ Ah yii Kapornufa, ye yee la pe ga ba ye kuā yir ga ta yāhāyīη na? Ya’a n naa loo gε ga ye laam wo ye! Ye ga ba tege ga ta tāã ye, nakur fla wo. Ye sē yāã, laanwɔ wūhū nkāy ke pye ye yīnde na, ke ma ne pye pe Sodōfa yīnde na, pe ga ne koho klaha, Yāhā saa ne pye ke loo klo nde wīi kua ye. ²⁴ Loo ne, n ga ye yar, Yāhā kasāhā per ma ba nɔ, ye wāpēn ga ba gboho ta tēr pe Sodōfa wāpēn yaha.»

Cīinde yrīη fla ma na?
(*Luke 10.21-22*)

²⁵ Loo yale wo, Yesu n maha yee: «Ta Tuhufua Yāhā, mboo taa ma yāhāyīη Yīηfua tesē kāntraha ne. Lii taa sē yar kaicāfa na tesē sabacāfa ne ye, ma loo yar mpāy na pe ma pra kicar wāη syi dyaη. N ma sey loo wīi na. ²⁶ Āwā

Tuhufua, le tǎy ma ye, koo kě ma n le ta ke dyaŋ.» ²⁷ Yesu n dur, ma pe nawee- pye ma yee: «Ta Tuhufua Yǎhǎ kai-byε le soho ra koho wo. Nawee- sě cǎ yoo kě ra ne ye. Ta Tuhufua ya ke le cǎ. Pe sě maha cǎ yoo kě ra Tuhufua Yǎhǎ ne ye. Ndooyan ke cǎ, tesě mpǎy ne tě ke yar pe na.

²⁸ Yii mpǎy wǎfǎy gboho ye na, tesě fεngbǎn ma ye yīŋ na, -ye pa ra fla na, ta n ba koo byε gbe kǎa ye na, tě yrīŋ wǎa ye kě. ²⁹ Ye tyii ye naa ra tēn tě, ta n naa ye klaha ta kaklaha ne, ye -sě ga yrīŋ yǎa ye laam wo. Ye sě yǎa, ta laam n tǎy, n maha ma pra. ³⁰ Ta tēn wīi n tǎy, tesě ta teger ma yaayaa.»

12

Yesu tesě kaniiper wīi ne

(Mar 2.23-28; Luke 6.1-5)

¹ Plii raa kur ye, Yesu ba tar raa yi naa n yaha u kǎnyǎrwai ne. Koo per pye kaniiper. Fǎa ba pe kǎnyǎrwai yigi, pe n nii te tar kasan kǎy n kũ. ² Pe Farisyě pe loo yǎa, pe n Yesu pye ma yee: «Wo kǎnde le kai- nkǎy yar ke sě yai ke naa n pye kaniiper wo ye, nwa ta ma kǎnyǎrwai n le syi laa pye!» ³ Yesu n pe yě sya ma yee: «Ye le kal yǎa Yǎhǎ sabangbǎŋ wo, faale yīŋfua Dawide u bii lii pye, per gii fǎa bii war pe na, woo tesě u nawee- ne. ⁴ U dye Yǎhǎ nwoŋ laam wo, bur rii te pye te bii kě Yǎhǎ ye, u n te gbe di u nawee- ne. Pe sě -sě ba yai pe te di ye. Wo kǎnde na, Yǎhǎ yūndefa ya sě na, pe yai too bur nde ne? ⁵ Lii le yrūhū ta le Yǎhǎ kǎnde saba laam wo Yǎhǎ yūndefa wīi na, ye maha le cǎ. Le yrūhū ta, a pe yai pe pe tēn tě Yǎhǎ kangbǎŋ wo kaniiper na, kapee wee le na ye. ⁶ Kaklaha nkǎy tě ye klaha ke ne yagaa, ke -sě tεr Yǎhǎ kangbǎŋ wīi gε na! ⁷ Le ma le yrūhū yaha Yǎhǎ sabangbǎŋ wo ma yee, laanyǎm poo me Yǎhǎ n kε nawee- ye, ke sě yee diŋ

wāyij ye. Ye sē kaplāŋ ngīi yīntaha war ye, mii loo sē ne ye, tee baha mpāy na, yaa ne cā kapee sē kē pe pye ye.
⁸ Ye sē yāā, u Nawee Puee kē u ma kani per yīŋ na.»

*Yesu kânwaagefua waa jaa ke kani per wo
 (Mar 3.1-6; Luke 6.6-11)*

⁹ Loo kur ye, Yesu n ka pe Yiiffee- yawāhā nwoŋ wo.
¹⁰ Dya waa pye kânwaage ne ke fla na.

Mpāy pe pye ke fla na, pe naa n kε pe laa taha Yesu na. Loo ne, pe n u yey ma yee, pe wāε kānde na nawee ga waha yanfua jaa la kani per wo. ¹¹ Yesu n pe yē wāā sya ma yee: «Ye laam wo, waa ma pye mbua nen ne, u n too dye wuhu gaa laam wo kani per wo, ufua ga yee la, a woo saa u yi ye? ¹² Nawee sē puar la mbua na? Ye yai ye cā wo kānde wo, waa ga waha kayīi pye waa kē kani per wo.»
¹³ Loo na, Yesu n u dya pye ma yee: «Ma koho dii wāā.» U n ke dii wāā, ke n dur yō nii u ye.

¹⁴ Pe Farisyē n tεr, ma ga pe ya wāā, ma ga cā pe ga waha Yesu yāā pe u boo mii syi dyaŋ.

Tētē wii Yāhā u yāŋ yi

¹⁵ Yesu tuu luhu pe u kε wāboo ne, u n tεr koo fla yaha. Nabuar naa n yār u ne. ¹⁶ U n pe yanfa byε jaa, ma pe yar waha ma yee, pe ma syi le pāā yoo kē u ne ye. ¹⁷ Yesu tuu koo kai- ngīi pye, Yāhā yē kaplāŋ nkāy faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yisa tuu bii cāā yar yaha, koo kē ke pye. Yāhā bii yee:

¹⁸ «Ta tētē wii tē yāŋ yi, woo kē nwo.

Woo ntāŋ dye ra tāy, u ra laam yīn yalebyε.

N ga ra Yrā Fāŋga tege u na,

u n ta laam wī tōr yar kānrε byε nawee- na.

¹⁹ U saa ba naa kaplāŋ tyīn waa ne ye,

u saa ba naa n gbey waa na ye.

U saa ba naa kaplāŋ pāā nanihi teebεHE wo ye.

²⁰ Mpāy, fānga wee pe na ye,
 mii kipua kāi dyaŋ le ga naha ka,
 tesē naaloho dyaŋ ke ga fege,
 u ga ba pe gbihi ta.

U ga ba yia kai- byε na, u ke ta ke n sronj.

²¹ Kāntrε byε nawee- ga ba koho taha yaha u na.»

Kai lii ne pe Farisyē pāã taha Yesu na?

(Mar 3.20-30; Luke 11.14-23)

²² Pe n pa dya waa ne Yesu kē. Sāndāpee pye u yīŋ na, ma u ta u n nii fūū, ma maha nii bebe. Yesu n u dya jaa, u n waha n pāã ma maha n yāŋ. ²³ Pe nabuar mpāy pe pye, le n yē gbāã pe na, pe n sya n yee, a Dawide Dya ga kē Yesu ne. ²⁴ Pe Farisyē, pe -sē loo kapān nde luhu pe nawee-yē na, pe n yee: «Sāndāpee yīŋfua Sebulεηε kē tuu fānga wāã dya nwo kē, koo kē u n waha sāndāpee kar tege n kāã nawee- yīŋ na!»

²⁵ Yesu -sē ba pe laam wīi cā wa. U n pe pye ma yee: «Kāntraha neŋfa ma kuee n wāã pe ya ne, koo kāntraha nge ga too. Klo liifa ma kuee n wāã pe ya ne, loo klo nde wīi saa waha gbihi nii ga yahasee ye ye. Nwoŋ neŋfa ma kuee n wāã pe ya ne, koo nwoŋ nge saha gbihi nii ga yahasee ye ye. ²⁶ Sāndāpee yīŋfua Setane ma nii u ya koho kla kar, u n wāã u ya ne. U fānga saa waha ka yahasee ye ye, ke ga klaha-. ²⁷ Ye yee n sāndāpee kar tege n kāã nawee-yīŋ na, sāndāpee yīŋfua Setane kē tuu koo fānga wāã ra kē. Cīinde sē ne ye. Mii loo sē ne ye, ye nampyerj- mpāy pe sāndāpee kar n tege, ye ma yee pe bya loo pye Setane fānga kāmāy na, poo gε ga ye yar pe yee, cīinde sē ne ye. ²⁸ Ta n ye yar: N sāndāpee kar tege n kāã nawee- yīŋ na Yāhā Yrā Fānga ne. Loo na, ye yai ye cā, Yāhā Yai pa wa ye ye. ²⁹ Waa saha dye fāngafua waa kaha wo, u u wān yuhu gbe mii, u sē cāã u pua yigi yaha wa ye. U ma -sē waha

ya u na ma u pua, u ga waha u kaha wān byε yuhu gbe u ye.

³⁰ Wii ma yee u wee ra ne ye, woofua ma ra napī. Tesē, wii ma yee u saa koho le ra ye u nawee- wāā ba ra kē ye, woofua u pe kar n kāā ra na. ³¹ Loo ne, n ga ye yar nde ne: Yāhā ga waha nawee kapee- laha kāā u yīŋ na, u yorpeer byε ne. Ma -sē yee, wii woo na tuu ga yorpeer pāā Yāhā Yrā Fānga kē, Yāhā saa woofua nwo kapee nde laha kāā u yīŋ na ye. ³² Nawee wii ma tee pāā u Nawee Puee wī na, Yāhā ga ba loo kapee laha kāā u yīŋ na. Wii ma -sē tee pāā Yāhā Yrā Fānga wī na, loo kapee nde saa laha kāā u yīŋ na, nanga nge na tesē sukūhū gaa ne ye.»

Nawee yē kaplāŋ ma mii katyipua dyaŋ

(Luke 6.43-45)

³³ Yesu n maha yee: «Katyiyūhū koo ke puayō sa. Ye ma pye katyipihi ne, ke ga naa puapihi sa ye kē. Nawee ga waha katyigi yāŋ cā ke pua na, pua wii ke n sa. ³⁴ Nwoho terfa me ye ne! Ye pee, loo ne kayūhū saha yi ye yē wo ye. Nawee laam ke yī nkāy ne, koo kē ke n yi u yē wo. ³⁵ Nawee wii ma yō, kayūhū ga naa n yi u laam wo, u n naa ke pye. Nawee wii ma pee, kapee- ga naa n yi u laam wo, u n tee naa n pye. ³⁶ Ta n ye yar: Yāhā kasāhā per ma ba nō, mpāy pe naa kaplāŋ nkāy pāā ke sē yai wāpāā ne ye, Yāhā ga ba pe sāhā loo nde wī na. ³⁷ Ye sē yāā, mboo wii kaplāŋ ma yō, ma ga ba wloho yi. Mboo wii kaplāŋ ma yee ke sē yō ye, ma ga ba kuee le wo.»

Yahasefa laanwō wī lii ke Yesu ye?

(Mar 8.11-12; Luke 11.29-32)

³⁸ Loo kur ye, Yāhā kaiyarfa mpāy ma suhu Farisyē mpāy ne, pe n Yesu pye ma yee: «Yīŋfua, wo n traha ma laanwō wī laa pye, wo n yāŋ.» ³⁹ Yesu n pe yē wāā sya ma yee: «Yagaafa pee, pe sē maha n sroŋ Yāhā ye ye! Ma

-sē yee poo n traha pe laanwɔ wīi laa yāã yīnde ne. Aye, laanwɔ wīi laa saa pye ye n yāã yīnde ne ye, mii lii syi sē ne le bii faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yonase dye ye.

⁴⁰ Ye sē yāã, Yonase plii tāã pye yīmplii tāã ne fuangbāŋ laha wo, ma bii yi u laam wo. Koo syi dyaŋ u Nawee Puee ga ba tugu le gbīi wo, u plii tāã pye yīmplii tāã ne le laam wo. ⁴¹ Yonase bii Yāhā yē kapān pāã faalefa Nenefufa ye. Pe n le luhu, ma koho klaha ma pe kapee- wāpyeŋ miy yaha. Yāhā kasāhā per maa nɔ, pe Nenefufa ga ba le pāã pe yee, yagaafa pe sē koho klaha ye, pe tee pye. Kaplāŋ nkāy tē -sē n pāã ye ye, ke tēr Yonase wūhū yaha.

⁴² Yāhā kasāhā per maa nɔ, faale Syeba kāntraha yīŋfasya ga ba le pāã u yee, yagaafa pe sē koho klaha ye, pe tee pye. Woo bii yir deydey kui wo, ma pa faale yīŋfua Salmuu fla na, ma bii u kacāyor luhu. Kaplāŋ nkāy tē -sē n pāã ye ye, ke tēr Salmuu wūhū yaha!»

Sāndūpee dur n pai mii?

(Luke 11.24-26)

⁴³ Yesu n maha yee: «Sāndūpee ma pye nawee yīŋ na, ma ba tege kāã u na, u sāndūpee ga ka drawaha fla wo, u ga tay naa n klaha, u ma teelaa yāã u nii naa n wūū. U ma yee u sē teelaa yāã ye, ⁴⁴ u ga yee tuu tēr u niisaha gii yaha, u ga dur ga nii ke fla na. Loo na, tuu pye nawee wii yīŋ na, ma ba tege kāã u na, u ga dur ga u fla na. U n gaha u nawee laam yāã mii nwonwaha dyaŋ pe ke pε, ma ke gbihī ta. ⁴⁵ Loo na, u sāndūpee ga yir, u ga u nampyeŋ-kuasiī mpāy yigi ba, mpāy pe maha pee woo na. Pe byε ga pe ya wāã ba nii u nawee yīŋ na. U nawee wīi ga pee le ta tēr faale yaha. Yagaafa pe yee poo pee, pe wīi ga ba nii koo syi.»

Yesu nna

(Mar 3.31-35; Luke 8.19-21)

⁴⁶ Yesu naa n pãã nantãŋ nabuar ne, u nahafua n pa, Yesu cĩifa ne. Pe n kuee nkur ye. Pe naa n kε pe pãã Yesu ne. ⁴⁷ Waa n ba Yesu pye, a u nahafua ma nkur ye tesẽ u cĩifa ne, pe n kε pe pãã u ne. ⁴⁸ Yesu n ufua yẽ wãã sya ma yee: «N ga ye yar mpãy poo pe sroŋ ma ta nahafua, ta cĩifa ne cĩinde.» ⁴⁹ Loo na, u n kãnde kã u kãnyãrwai na ma yee: «Ye sẽ yãã, ta nahafua ma nwo wo, tesẽ ta cĩifa ne. ⁵⁰ Mpãy pe ra Tuhufua Yãhã wũhũ pye, poofa pe ma ta cĩifa, ta syafa, ta nahafa.»

13

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩ na
(Mar 4.1-20; Luke 8.4-15)

¹ Koo per na, Yesu n yi kaha wo, ma ga tege nii ke langbãŋ yẽ tãy, ma nii nawee- klaha. ² Pe nawee- ba nihi ga ta tεr, u n sya dugu dye nii salangbãŋ gaa laam wo. Pe nabuar -sẽ pye ke langbeŋ na. ³ Yesu naa Yãhã wũhũ busãã tõr pe ye kakuãcran ne. U n pe yar ma yee: «Naa waa yi u kaha wo, ma ga digi yãr u tar wo. ⁴ Tuu naa ke digi yãr u tar wo, pii mpãy n ga too kãnde ngbeŋ na. Kãnsyãm n pa, maa pe wãy di kãã. ⁵ Pii mpãy n ga too ntẽmbakor fla wo, kãntraflũhũ sẽ pye yõ ke fla na ye. Loo n ta pe pii sẽ waha dye ga laam wo ye, ma ta tεr fĩy. ⁶ Yaliile yai ke ba war dye yĩndai wo, ke n too dir wãn suhu boo. Te nnen sẽ waha ba sεr yigi yõ ye, ke fla tee pye ntẽmbakor fla. ⁷ Pii mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho wo. Pe n ba fĩy, te ngur wãn n pe puãr, pe sẽ waha le dye ye. ⁸ Pii mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ na. Poo n fĩy, ma ba sa. Taa n pii le gboho, taa n faa le gboho, taa n le car.»

⁹ Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yõ!»

¹⁰ Pe kānyārwai n yūhū crā Yesu na, ma u yey ma yee: «Nwa ta ma n nii ke kai- tōr pe ye kakuācraŋ ne?» ¹¹ U n pe yē wāā sya ma yee: «Kai- nkāy nawee sē ke cā yāā Yāhā Yai wīi na ye, Yāhā ta yii ga waha ke war. Ma -sē yee poo na, pe saha koo kai- war ye. ¹² Wii ma waha ke war cacar, u ga ba ke war naa n gboho, u sya ba busāā cā. Wii ma -sē ke wāwar sye, car gii tuu cā, ke ga faha u na. ¹³ Pe n yāŋ, pe sē -sē ngaa yāā ye. Pe ndityuhu cre, pe sē -sē laa luhu ye, pe sē -sē laa war ye. Loo ne ta n nii ke kai- tōr pe ye kakuācraŋ ne.

¹⁴ Faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yisa, tuu bii kai- nkāy cāā yrūhū yaha pe wīi na, koo kai- kē ke nii n pye loo yale wo. U bii yee, Yāhā yee:

⟨Ye ga ba luhu naa n yō,

ye sē -sē ga ba naa laa war ye.

Ye ga ba yāŋ naa n yō,

ye sē -sē ga ba naa ngaa yāā ye.

¹⁵ Ye laam tee waha tεr;

ye ndityuhu gbāā tā,

ma yīmpε tyīn tā,

ma yee ye yīmpε ma n ngaa yāā ye,

ye ndityuhu ma n laa luhu ye,

ye ma n laa war ye laam ne ye.

Mii loo sē ne ye, ye ga faha ba ta kānde yigi,

ta n ye jaa ye kapee- wāpyeŋ na.» »

¹⁶ Yesu n u kānyārwai pye ma yee: «Yii poo na, ye wīi n tāy: Ye yīmpε n yāŋ, ye ndityuhu n luhu. ¹⁷ Ta n cīinde nde pāā ye ye: Yāhā kaplāŋ tōrfua busāā, tesē nawee- busāā mpāy ne pe naa n yār Yāhā kānde wo, poo mii byε naa n kε pe nii ye dyaŋ. Yii tee nkāy yāā yagaa, pe naa n kε pe ke yāā yīnde ne, pe sē ke yāā ye. Nkāy tee n luhu yagaa, pe naa n kε pe ke yāā luhu ndityuhu ne, pe sē ke yāā luhu ye.»

¹⁸ Yesu n maha yee: «-Ye luhu ke digi yārfua wīi yīntaha ne! ¹⁹ Nawee wii ma Yāhā Yai kapāyīi yāā n luhu, u laam ma -sē pye mii pii mpāy dyaŋ pe too le kānde ngbeŋ na, u saa le kapāyīi war ye, u sāndāpee yīnfua ga pa, u ba le yi kāā u laam wo. ²⁰ Wii ma le kapāyīi luhu, u laam ma -sē plāhā ntēmbakor fla dyaŋ pe pii pe too na, u ga le sya nuhu ne le yalebya wo. ²¹ U sē -sē ga tyii le n nii gbāā u laam wo ye. Le ma ba nii mii wāfāy dyaŋ u na, tesē fεn ne le kapāyīi wīi na, u ga le miy yaha. ²² Wii ma le kapāyīi luhu, u laam ma -sē pye mii pii mpāy dyaŋ pe too ngur fla wo, u saa kuee le kapāyīi kur ye ye. Kayaarŋ ne gboho tεr usyifua wo, tesē wale wāke ne. Too wīi ma ba gboho ta tεr u laam wo, te ga nii tā le kapāyīi na. ²³ Wii ma le kapāyīi luhu ma le war, u laam ma mii pii mpāy dyaŋ pe too kāntrayūhū na. Le kapāyīi pii ga le u laam wo, le kayūhū sa; mpāy pe sa gboho, mpāy pe sa yai, mpāy pe sa car.»

Nyēpihi wīi

²⁴ Yesu n maha kakuācran laa tōr pe ye ma yee: «Yāhā Yai wīi ma mii nde dyaŋ tē ga tōr ye ye: Dya waa ba yēy tāhā u tar wo. ²⁵ Per gaa yīmper wo, nawee- byε ba sā wāy, u tarfua napīi n pa, ma ba nyēpihi tāhā le wlāhā te dir wān laam wo ma tεr. ²⁶ Te dir wān n ba fīy, ma nii n le. Ke nyēpihi bya n fīy. ²⁷ U tarfua tēntē- n ke nyē yāā, ma ba u pye ma yee: «Yīnfua, te yēy ba yō ma ye, taa ba tāhā ma tar wo; ah ke nyēpihi nge -sē yir na?» ²⁸ U n pe yē sya ma yee: «Ta napīi waa kē tuu loo pye.» Loo na, u tēntē- n u yey ma yee: «Wo ka la, waa ke nyēpihi kuā kāā?» ²⁹ U n yee: «Aye, ye ma syi ye ke nyēpihi kuā ye; mii loo sē ne ye, ye ga waha te dir wān wāā le kuā ke nyēpihi ne. ³⁰ Ye tyii te na, te n wāā naa n le ke digi gbeyale n ba nɔ. Le yale wo, tēntē- mpāy pe n pai ke digi gbe, n ga ba pe yar n yee: -Ye cāā ke nyēpihi kuā yi kāā, ye ke pua yigi nkloŋ nkloŋ,

ye ba ke suhu! Loo kur ye, -ye te dir gbe le ta kě pεn laam wo!> »

Yāhā Yai ga cāā kloŋ ke cā ba gboho
(Mar 4.30-32; Luke 13.18-21)

³¹ Yesu n maha kakuācran laa tōr pe ye ma yee: «Yāhā Yai wī ma mii ngaa puale dyaŋ, dya waa tuu gbe, ma tāhā le u tar wo. ³² Le tāhāyale wo le kloŋ pii byε na. Le ma fīy yi, le ga yir, le gboho ta tεr tāŋ dir wān ter byε na. Le ga kayay yi katyigi dyaŋ, kānsyām n sya ba naa pe nsεŋ ta te kayay laam wo.»

³³ Yesu n maha pe yar kakuācran laa ne ma yee: «Yāhā Yai wī ma mii ncasur wāŋ ter syi dyaŋ, cōō waa tuu gbe carle ya, ma wlāhā bur miy busāā wo gbengbeyī tāā syi, ma pe tūhū. Te ncasur carle ya n ta, pe n sya fua yir.»

Yesu tesē kakuācran wī ne
(Mar 4.33-34)

³⁴ Yesu naa kaplāŋ ngī byε pāā pe nawee- ye kakuācran ne. U sē naa pāā pe ne mii kakuācran sē kě ye. ³⁵ Tuu naa n pāā ke syi, lii faale Yāhā kaplāŋ tōrfua waa bii cāā yrūhū yaha, loo ne le nii n pye loo yale wo. U bii yee, Yāhā yee: «N ga ba naa kai- nkāy yar pe na kakuācran ne. Koo kai- ngī drierē ke tāhā mii, waa sē ke cā yāā ye.»

Yesu ke nyēpihi wī yīntaha gbihi tōr

³⁶ Loo kur ye, Yesu n kānde wāā pe nabuar kě, ma tεr kaha wo. Pe kānyārwai n yūhū crā u na, ma u nar u ke nyēpihi wī yīntaha tōr pe ye.

³⁷ Yesu n pe yē wāā sya ma yee: «Wii tuu ke digi tāhā, u Nawee Puee kě. ³⁸ Te tar, drierē kě too ne. Dir rii te tāhā, too ne nawee- mpāy byε ne pe ma Yāhā Yai wām. Ke nyēpihi, koo kě nawee- mpāy byε ne pe ma sāndāpee

yīŋfua wām. ³⁹ Napīi wii tuu ke nyēpihi tāhā, Setane kē. Ke digi gbeyale, koo kē driyē kuayale ne. Tēntē- mpāy pe ga ba te dir gbe, poo me pe yāhāyīŋ tēnlεhe ne. ⁴⁰ Pe nyēpihi kuā n yi, ma ke miy le n wāā naa laam wo mii syi dyaŋ, ke driyē kuayale wo, le ga ba nii koo syi. ⁴¹⁻⁴² Ke yale wo, u Nawee Puee ga ba u yāhāyīŋ tēnlεhe ye nō wāā, pe n ba nawee- tyōr. Mpāy pe pe nampyeŋ- ta pe n kapee- pye, tesē mpāy ne pe kapee- pye, pe yāhāyīŋ tēnlεhe ga ba poo byε tyōr yi miy le wāā naa fla wo, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye, pe n naa n wūn, pe naa nkāhā yīhī. ⁴³ Mpāy pe ma nasroŋ Yāhā ye, pe ga ba naa n yehe palpal, yai wāŋ syi dyaŋ, pe Tuhufua Yāhā yai klo wo.

Wii ma n traha u ke yīntaha cā, u luhu yō!»

Mpāy pe pe wān byε miy n yaha, ma ga Yāhā Yai yāā

⁴⁴ Yesu n maha kaplāŋ nkāy kuā cra pāā pe ye ma yee: «Yāhā Yai wīi ma mii wangbāy laa dyaŋ, le wūhū ta tar raa laam wo, kacān wee le wāgboho na ye. Dya waa n ga yi le wangbāy na, ma ke fla wūhū. U laam n tāy tεr, u n sya ka maa u koho wān byε par tāŋ, ma ba te tar par, te n nii u wān, le wangbāy bya ne.

⁴⁵ Yāhā Yai wīi maha ma mii cātrohofua dyaŋ, tuu sāmuuyōm ke. ⁴⁶ U n ga waa ter yāā kacān wee u dir na ye. U n ga u koho wān byε par tāŋ, ma ba woo sāmuu ter par, u n nii u wūū.»

Jōō wīi

⁴⁷ Yesu n maha yee: «Yāhā Yai wīi ma mii jōō wāŋ syi dyaŋ pe n miy langbāŋ wo, u n fua- ter byε yigi. ⁴⁸ U ma yīi fua- ne, pe jōō miyfa ga u tyīn yi ta langbeŋ na, pe tege nii pe pe fua- tyōr. Fua- mpāy pe yō, pe ga poo le takūhū wo, mpāy pe sē yō ye, pe ga poo miy yaha. ⁴⁹ Le ga ba pye koo syi dyaŋ, driyē kuayale wo. Pe yāhāyīŋ tēnlεhe ga ba pa, pe ba pe napee- tyōr yi kāā pe naweeyōm wo. ⁵⁰ Pe ga

pe napee- miy le wāã naa fla wo, naa gii wāfegeyāã wee ke na ye, pe n naa n wūn, pe naa nkāhā yīhĩ.»

Yagaa kai- ma suhu faale wāle kai- ne

⁵¹ Yesu n u kānyārwai yey ma yee: «Ye ke kakuācraŋ byε war la?» Pe n yee āwā. ⁵² Loo na, u n pe yar ma yee: «Mpāy pe ke Yāhā kānde kataŋ yār, ma maha nii Yāhā Yai wām, poo mii pe faale wāle kai- cā, ma maha Yāhā kai- cā yagaa. Poo ma mii kahafua wii dyaŋ, tuu ma faale nangbān wān ne, ma maha ma yagaa nangbān wān ne, ma nii te yar nawee- na.»

Nasarεtefa sē Yesu ta pe Yatεr ye

(Mar 6.1-6; Luke 4.16-30)

⁵³ Yesu tuu koo kakuācraŋ ngĩ pāã wa, u n yir loo klo wo, ⁵⁴ ma tεr klo lii wo tuu ba le na. U n nii nawee- klaha, ke fla Yiifεe- yawāhā nwoŋ wo. Nawee- mpāy pe pye, le n pe fe gbe, pe n nii n yee: «U yir na laantor nde ne, ke laanwɔ wūhū ne? ⁵⁵ Woo sē na u katyir tafua dya? U nahafua sē na Maari ne? U cīifa sē na Syake ne, Yosεfe ne, Syimu ne, tesē Yuda ne? ⁵⁶ U syafa byε sē na pe ma wo ne, wo teende wo? U -sē yir na, ma waha kai- ngĩ syi byε pye?» ⁵⁷ Loo n ta, pe sē waha Yesu wīi sya ye.

Yesu tuu yāã ke syi, u n plāhā nge tōr pe ye ma yee: «Ma yi kāã Yāhā kaplāŋ tōrfua kusey nawee- na tesē u kahafa ne, teebεhε byε nawee- u yāŋ.» ⁵⁸ Pe sē Yesu ta pe Yatεr ye, u sē sya ma laanwɔ wūhū busāã pye ke fla na ye.

14

Nsān nawee- tāãfua wāku wīi

(Mar 6.14-29; Luke 9.7-9)

¹ Koo cāã na, Galεle kåntraha kui yīŋfua Yεrɔte n Yesu wīi luhu. ² U n u tēntē- pye ma yee: «Nsān nawee- tāãfua

kě. N ba ta pe n u yīη cεr. U yir gbã wo, ma dur ba gbaafa ye. Loo ne u n waha laanwɔ wūhũ pye.»

³ Lii le ba dye Yεrɔte nsoho wo Nsãn ne, le nde: Yεrɔte ba ta pe n Nsãn yigi, ma u pua, ma u le nwompihi wo. Yεrɔte ba loo pye u cīifua Filipe cɔɔ Yεrɔtyade wīi na.

⁴ Nsãn naa Yεrɔte yar, a u sě yai u u cīifua cɔɔ tyīn sya u ye u u ta u wūi ye. ⁵ Yεrɔte n naa Nsãn wāboo kε, ma -sě ba fya pe Yiifee- na, pe byε naa n yee Nsãn ma Yāhã kaplāη tōrfua.

⁶ Yεrɔte seese per gbar -sě na, u cɔɔ pueesya ba yɔɔ u Yεrɔte nampay ye yīnde na. Le ba tãy tεr Yεrɔte ye, ⁷ u n sya Yāhã di ma yee, u kicar ma ngii wīi pãã, woo ga ke wãã u kě. ⁸ U kicar n ga le pãã u nahafua ye, u nahafua n u yar u n dur ga Yεrɔte pye ma yee: «Nsãn yīη cεr wãã ra kě nwo wo, tasa wo!» ⁹ Le n Yεrɔte laam wlāhã, u kapān ba u yigi. Tuu -sě ba Yāhã di pe nampay yīnde na, u n le sya. ¹⁰ U n waa lεhε wãã, u n ka ke nwompihi wo ma ga u Nsãn yīη cεr. ¹¹ Pe n pa ke yīη ne tasa laam wo, ma ba ke wãã u capua kě, u n ke sya wãã u nahafua kě.

¹² Nsãn kãnyārwai n pa, ma ba u nakugu gbe ma ga u tugu le. Loo kur ye, pe n ga Yesu yar ke kai- byε ne.

Yesu nawee- nyersī yīibua yě woo

(Mar 6.30-44; Luke 9.10-17; Nsãn 6.1-14)

¹³ Yesu tuu u Nsãn wāboo wīi luhu, u n yir ma salangbāη gbe, ma yee woo ga ka u ya ya dragba gaa laam wo. Pe nabuar n -sě yi le cāη na. Pe n yi ke kui wo, ma yār n taha Yesu na ke langberη na. ¹⁴ Yesu tuu yi ke salangbāη wo, u n nabuar yãã kacān wee ye. Pe nawee- fεn n u yigi fānga ne, u n nii pe yanfa jaa pe kě.

¹⁵ Yainkɔη wo, Yesu kãnyārwai n yūhũ crã u tãy, ma u pye ma yee: «Yai kua kua wa, wo maha ma dragba wo. Pe nawee- ta pe n ka kusyĩmbεhε wo, pe ga waha ngaa par

di.» ¹⁶ Yesu n pe yĕ sya ma yee: «Pe saha tεr loo ya wĩ na ye; yii gε, -ye digi wãã pe kĕ pe n di!» ¹⁷ Pe n u pye ma yee: «Bur bua ya te ma wo ye nwo, ma suhu fua- syãm ne.» ¹⁸ Yesu n pe pye, pe pa te ne woo fla na. ¹⁹ Loo kur ye, u n pe nabuar ta pe n tege nii ke nyĕ na. U n te bur bua gbe, pe fua- syãm ne, ma yĩntaha kuã yir wãã yãhãyĩŋ kuε ye, ma Yãhã pye ma yee: «Ma syaha kĕ.» U n te bur la cεr, ma te wãã u kãnyãrwai kĕ, pe n te la klaħa pe nabuar kĕ. ²⁰ Pe byε n di, ma di yai. Pe n takũyĩhĩ sĕnsye syãŋ gbe tεr te gbεr ne, tii pe di yaha. ²¹ Mpãy pe ba di, pe pye nawee- nyersĩ yĩbua syi, pe ca yĕ wee pe kicar ne ye.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na

(Mar 6.45-52; Nsãn 6.15-21)

²² Loo kur ye, Yesu n ta tεr pe kãnyãrwai ta pe n dugu dye ke salangbãŋ wo, ma ga dii ga langbãŋ kũndi ngaa ye, u yahasee ye. Woo n kuee kur ye, u kãnde wãã pe nabuar kĕ. ²³ Tuu kãnde wãã wa pe kĕ, u n dugu yãŋ gaa yĩŋ na, ma ga nii u laam wũhũ tōr Yãhã ye u ya ya. Yĩmper n ba wo, ma Yesu yãã ke fla na u ya ya. ²⁴ Le yale wo, ke salangbãŋ ba dey ke kãntraha fla ne. Teflaha naa ke wãã, ke n gbe naa n gbã loho na.

²⁵ Ngupa cir kuiyale wo, Yesu n nii yãr n gaha ke langbãŋ loho na, u kãnyãrwai kuε ye. ²⁶ Pe kãnyãrwai pe u yãã tuu n yãr ke loho na, pe n sroŋ fya ma yee kusrãhã kĕ, ma too kule na ma n kui. ²⁷ Yesu n ta tεr pãã pe ne ma yee: «-Ye ye laam waha, ye ma syi fya ye, ndoo kĕ.» ²⁸ Loo na, Pyar n yĕ kuã ma Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, le ma pye mboo, ra ta ra n waha yãr ga ke loho yĩŋ na ma fla na!» ²⁹ Yesu n u pye u pa. Pyar n yi ke salangbãŋ wo, ma yãr n gaha ke loho yĩŋ na Yesu fla na. ³⁰ Tuu yãã teflahangbãŋ ma, u n fya, ma -sĕ yãã u sĕ waha tãhã yεr ke loho yĩŋ na ye, ma nii n tege ke wo. U n tĕ sya ma yee: «Yĩŋfua, ta sya

yaha!» ³¹ Yesu n ta tεr koho nɔ wãã ma u yigi, ma u pye ma yee: «Ma Yatεr kloŋ tεr la ma ye? Nwa ma n ba fya?»
³² Pe n dugu dye ke salangbãŋ wo, pe syãm, ke teflaha n yεr. ³³ Pe kãnyãrwai mpãy pe pye ke salangbãŋ wo, pe n kãnklyũ gbãã Yesu yaha ye ma yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne cĩndel!»

Yesu yanfa jaa Genesarε kãntraha na

(Mar 6.53-56)

³⁴ Yesu n ba ke langbãŋ dii wa u kãnyãrwai ne, pe n tãhã Genesarε kuε kãntraha na. ³⁵ Koo flafa n Yesu yãŋ cã, ma u wãpa wĩ pãã pe kuεfa byε ye. Pe n yanfa byε gbe ba u fla na. ³⁶ Pe n nii u nar u tyii pe yanfa n tε u nayrengbãŋ yẽ ya na. Mpãy byε pe -sẽ yãã naa n tε ke na, pe naa n jaa.

15

Yesu Yiifee- wãlε kãnde wũhũ ne

(Mar 7.1-13)

¹ Per gaa, Farisyẽ mpãy tesẽ Yãhã kaiyarfa mpãy ne, pe ba yir Yurusalem wo, ma pa Yesu fla na, ma ba u yey ma yee: ² «Nwa ta ma kãnyãrwai sã wo wãlε kãnde yãr ye? Ma sã yãã, pe sã pe kluε yee wo wãlε kãnde wãyee na ma cã pe dir di ye.» ³ Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ah yii, nwa ta ye n nii Yãhã kãnde wũhũ miy n yaha, ma nii ye wãlε kãnde wũhũ pye? ⁴ Ye sã yãã, Yãhã yee: «Ma ma tuhufua gboho, ma nahafua ne,» tesẽ «Wii ma u tuhufua miipihii yee u nahafua ne, u yai pe u boo kãã.»

⁵ Yii -sẽ nawee- klaha, a nawee ga waha u tuhufua pye u nahafua ne, u yee: «Ta koho kla gii tẽ ne ga waha wãã ma kẽ ma n di, n ke ta yaha Yãhã kẽ.» Loo na, u sã maha yai u u seefa gboho ye. ⁶ Ye n pye koo syi, ma Yãhã kaklaha miy n yaha, ma ye wãlε kaklaha wũhũ pye. ⁷ Dawarfa me

ye ne! Faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yisa tāhā kē tuu bii nde cāã yar yaha ye wīi na, ma le yrūhū ta Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, Yāhā yee:

⁸ «Nawee- mii, pe ra gboho pe yē kaplāŋ ya ne,
ma -sē yee pe laam wo pe fla dey tεr ra ne.

⁹ Pe ra gboho mii syi dyaŋ, yīŋ wee le na ye.

Nawee- pe kānde lii ta, pe tee loo ta,
ma n klaha ma yee Yāhā kānde ne.» »

*Kai- nkāy ke nawee le kapee- wāpyeŋ wo
(Mar 7.14-23)*

¹⁰ Loo kur ye, Yesu n pe nabuar yee ba, ma ba pe pye ma yee: «-Ye kaplāŋ ngīi luhu yō, -tee ke yīntar war: ¹¹ Ngii ke n dye nawee yē wo, ke sē u le kapee- wāpyeŋ wo ye. Ngii ke n yi u yē wo, koo kē ke u le kapee- wāpyeŋ wo.»

¹² Yesu kānyārwei n yūhū crā u na, ma u pye ma yee: «Yāŋ, taa nde pāã, le pe Farisyē laam war.» ¹³ U n pe yē wāã sya kakuācran ne ma yee: «Ngii ke wee ta Tuhufua Yāhā wāŋ ye, ke ma mii katyigi gii dyaŋ ke sē ke tāhā ye, ma n pai ke kuā kāã. ¹⁴ Ye tyii pe Farisyē na! Pe ma mii fūū- dyaŋ, pe pe fūūwai yigi, pe n yār n taha pe na kānde wo. Fūū ma u fūūwai yigi, u n yār n taha u na kānde wo, pe syām byε n gaha too dye wuhu wo.»

¹⁵ Pyar n yee u le kakuācran yīntaha yar poo na, kakuācran nde le nawee wāle wīi pāã kapee- wāpyeŋ wo.

¹⁶ Yesu n yee: «Ye bya, ye maha le kakuācran yīntaha war gblihi laa kε? ¹⁷ Ye sē le war la ma yee, ngii ke n dye nawee yē wo, ke n gaha u nfēŋ wo, ke ga yi kāã u laha wo nyē wo?

¹⁸ Ngii ke -sē n yi nawee yē wo, ke n yir u laam wo. Koo ke nawee le kapee- wāpyeŋ wo. ¹⁹ Ye sē yāã, nawee tuu kapee- nkāy ga u laam wo, koo ke ne u taha nabor na, cayōr wāleŋ ne, tyatyāhā ne, yuhur ne, kawar wāfua ne, tesē wāplanpāã ne. ²⁰ Koo kai- ngīi kē ke nawee le kapee-

wāpyeŋ wo. Ma -sē yee, ma'a yee ma sē ma klue yee wo wāle kände wāyee na ma cā ma dir di ye, loo nde sē nawee le kapee- wāpyeŋ wo ye.»

᠘᠐᠐ waa tuu wee Yiiffee ye, Yesu u pueesya jaa
(Mar 7.24-30)

²¹ Loo kur ye, Yesu n yir ke fla na, ma ka Tyir tāy, Syidō ne. ²² Kanaafasya waa pye, tuu ba nii ke fla na. Kanaafa sē pye Yiiffee- ye. U n pa Yesu tāy, ma ba tē sya ma yee: «Dawide Dya, ta fεn di! Sāndūpee ma ra pueesya yīŋ na, ma nii u fāy, u kā n yaa!» ²³ Yesu sē -sē u yē gε sya laa ne ye. U kānyārwei n yūhū crā u tāy, ma u nar ma yee u u ᠘᠐᠐ ta u n tεr, u tee ma u kui n taha poo na. ²⁴ Yesu n pe yē sya ma yee: «Yiisrεfa mpāy pe ma mii mbaa dyaŋ mbanaha wee pe na ye, pe ra lεhε wāā poo ya wī na.» ²⁵ U ᠘᠐᠐ n ke kaplāŋ luhu, ma sye ma ba kānklūy gbāā Yesu yahasee ye, ma u nar ma yee: «Yīŋfua, ta kuε yāŋ!» ²⁶ Yesu n u yē sya ma yee: «Ma'a kicar digi gbe miy yaha pāmpii* kē, le sē yō ye.» ²⁷ U ᠘᠐᠐ n yee: «Cīinde ne, Yīŋfua. Pāmfa ma -sē tii bir miy yaha te n too kāntraha na, pāmpii sē -sē ga gbe di la?» ²⁸ Loo na, Yesu n u yē sya ma yee: «᠘᠐᠐ nwo, ma ra sroŋ ta ma Yatεr cīinde! Taa lii kε, le ga pye ma kē.» Le yalebya wo, u sāndūpee n tege kāā u pueesya yīŋ na, u n jaa.

Yesu yanfa buar jaa

²⁹ Yesu n yir ke fla na, ma ka Galεle langbāŋ yē na. U n ga dugu nii yāŋ gaa yīŋ na. ³⁰ Nabuar raa n tānklahafa gbe ba u fla na, fūū- ne, tesē bebe ne, mpāy ne pe kadye teelaa fla ku pe ye, ma suhu yanfa busāā mpāy ter ne. Pe n ba pe tege ta Yesu tāy, u n pe jaa. ³¹ Pe nawee- n pe bebe yāā pe n pāā; mpāy pe kadye teelaa fla ku pe ye, pe n pe yāā pe

* 15:26 15.26 Koo cāā na, mpāy pe sē pye Yiiffee- ye, Yiiffee- naa pe yee pām.

jaa, ma pe tãnklahafa yãã pe yrãhã sron, ma pe fũũ- yãã pe n yãñ. Le n yẽ gbãã pe nawee- byε na ma sya ga ta tεr, pe n nii Yãhã sey, koo gii ke ma Yiisrεfa Yãhã.

Yesu nawee- nyersĩ yẽ woo, tahar ne

(Mar 8.1-10)

³² Loo kur ye, Yesu n u kãnyãrwai yee ba, maa pe pye ma yee: «Nawee- mii fεn ra yigi, pe plii tãã nanga pe ma ra ne. Yagaa, ngaa wee pe ye nantãñ pe n ga di ye. N sē n traha n kãnde wãã pe kē pe n tεr, mii pe sē ngaa yãã di ye. Mii loo sē ne ye, pe n gaha too wãfã y na kãnde wo.» ³³ Pe kãnyãrwai n u yey ma yee: «Dragba nge syi laam wo, waa dir yãã na wo wãã nabuar mii syi kē pe n di?» ³⁴ Yesu n pe yey ma yee, bur nii te ma pe ye. Pe n yee, wã y kuasĩ tesē fuabir raa ne. ³⁵ Loo na, Yesu n pe nabuar ta pe n tege nii kãntraha na. ³⁶ U n te bur kuasĩ gbe pe fuabir ne, ma Yãhã pye ma yee: «Ma syaha kē». U n te bur la cεr, ma te wãã u kãnyãrwai kē, pe n te la klaha pe nabuar kē. ³⁷ Pe byε n di, ma sya di yai. Tii pe di yaha, pe n te gbe tεr takũyĩhĩ kuasĩ. ³⁸ Mpãy pe ba di, pe pye nawee- nyersĩ, pe ca yẽ wee pe kicar ne ye.

³⁹ Loo na, Yesu n kãnde wãã pe nabuar kē, ma dugu dye salangbãñ wo, ma ka Magadã kuε kãntraha na.

16

Mpãy pe sē yagaa kai- yĩntaha war ye

(Mar 8.11-13; Luke 12.54-56)

¹ Loo kur ye, pe Farisyẽ tesē pe Sadusyẽ ne, pe n pa Yesu fla na. Pe n yee, poo ga u le namihĩ wo ma u pye, u laanwɔ wĩ laa pye poo n yãã, pe waha cã Yãhã kē ke kãnde wãã u kē. ² Yesu n -sē pe yẽ sya ma yee: «Yaintege na, yãhã yĩñ ma yrãhã, ye ne yee sukũhũ yai ga yõ. ³ Yũhũ yẽ na, ye ma yãhã yĩñ yãã ke yrãhã car ma maha wɔ, ye ga

yee sesaha ga too nanga. Ye yāhāyīŋ wūhū yīntaha war, ma -sē gblihi laa, Yāhā wūhū nkāy ke n pye ye yīnde na yagaa, ye sē ke war ye. ⁴ Yagaafa pee, pe sē n sroŋ Yāhā ye ye, ma maha yee, poo n kε pe laanwɔ wīi laa yāā yīnde ne! N sē -sē ga laanwɔ wīi laa pye yar pe na ye. Lii le bii faale Yonase dye, loo syi ter ya kē, pe ga ba yāā yīnde ne.»

Loo kur ye, u n tεr pe yaha ke fla na.

Yoo wīi ma mii ncasur wāŋ ter syi dyaŋ?

(Mar 8.14-21)

⁵ Pe kānyārwai pe ba dii ga ke langbāŋ kūndi ngaa ye, pe ba faha bur yaha. ⁶ Yesu n pe pye ma yee: «-Ye yii le yaha, -tee yii yigi Farisyē ye ne tesē Sadusyē ye ne; pe wīi ma mii ncasur wāŋ syi dyaŋ.» ⁷ Pe kānyārwai n nii pe ya yey ma yee: «Too sē bur gbe ye, loo la u n nii n pāā ke syi?» ⁸ Yesu n pe laam wūhū cā, u n pe yey ma yee: «Nwa ye n yee, tee sē bur gbe ye, loo la n n pāā ke syi? Ye sē ra sroŋ ta ye Yatεr ye! ⁹ Ye sē laa war wa ye. Tē ba bur bua la cεr wāā nawee- nyersīi yīibua kē, ye ba te gbεr wāā gbe tεr takūyīhī nii, le faha la ye na? ¹⁰ Tē maha ba te bur kuasīi la cεr pe nawee- nyersīi kē, ye ba te gbεr wāā gbe tεr takūyīhī nii, le faha la ye na? ¹¹ Yaliile wo, tē ye pye ye yii yigi Farisyē ye ncasur wāŋ ter syi ne, Sadusyē ye ne, n sē naa n pāā bur wīi na ye. Nwa ta ye sē waha le war ye?» ¹² Loo na, pe kānyārwai n cā le war ma yee ncasur wāŋ gii ke n le bur wo, koo sē kē Yesu naa n yāŋ ye. Farisyē wīi ne u naa n yāŋ, Sadusyē wīi ne, ma yee pe pe ya yigi le ne.

Yoo kē Yesu ne?

(Mar 8.27—9.1; Luke 9.18-27)

¹³ Yesu n ka u kānyārwai ne Filipe Syesarε klo kuε ye. U n ba pe yey ma yee: «Lii gε nawee- pe n pāā ndoo u Nawee Puee wīi na?» ¹⁴ Pe n u yē sya ma yee: «Mpāy n yee, a Nsān nawee- tāāfua kē ma ne. Mpāy maha n yee, a

Yeli kē ma ne. Mpāy maha ma pe n yee, a le ma pye mboo sē kē faale Yermii ye, ma -sē ma poo faale Yāhā kaplāṅ tōrfa nen waa.» ¹⁵ Yesu n pe yey ma yee: «Ah yii, ye yee yoo kē ra ne?» ¹⁶ Syimu wii pe n yee Pyar, u n u yē sya ma yee: «Mboo kē u Yāhā Yīndefua Crise, ma maha ma ke Dya, koo gii wākuyāã wee ke na ye.»

¹⁷ Loo na, Yesu n u pye ma yee: «Nsān dya Syimu, ma wī n tāy. Ma sē yāã, nawee sē kē tuu koo kai- ngī yar ma na ye. Ta Tuhufua Yāhā kē, ke ke yar ma na. ¹⁸ Ndo -sē ga ma yar nde ne: Mboo, ma ma Pyar, ke yīntaha kē ntēmlaha. Ma ma mii ntēmlaha dyaṅ, pe ga waha nwoṅ fāã ke yīṅ na. Loo ne, mboo taa ga ba ta wī cāã gbe yi, ma naa le tōr mpāy ye pe sē ra kānde cā ye. Gbāfua fānga gε sē n pai waha yia ra kāndeyārfa yawāhā na ye. ¹⁹ Fānga gii tē ga wāã ma kē mpāy nsoho wo pe cā Yāhā ma yīṅ na, koo fānga ma mii karndohopii dyaṅ, pe ga waha nwonyē yār, pe maha waha ke tā. Ma'a ba kai- nkāy sye driyē nge wo, Yāhā kē ke ma ta, ma n ke sye. Ma'a maha ba kai- nkāy sya driyē nge wo, Yāhā kē ke ma ta, ma n ke sya.» ²⁰ Yesu n u kānyārwai yar waha, pe ma n le pāã waa ye pe yee woo kē u Yāhā Yīndefua Crise ye.

²¹ Loo kur ye, Yesu n nii ke kai- pāã u kānyārwai ye gbaa na. U naa pe yar ma yee: «N yai n ka Yurusalem wo. Koo fla na, pe Yiifee- wālε, pe Yāhā yūndefa yīṅfa ne, pe Yāhā kaiyarfa ne, pe ga ba ra fāy gboho. Pe ga ba ta gε ta pe n ta boo. Ta wāku plii tāã wuhu na, n ga yir gbā wo, n dur ba yrāṅ na gbaafa ye.»

²² Pyar n u yee ga kānkāy na, maa nii le kuān u ye ma yee: «Yīṅfua, Yāhā ke paha ma na! Nde sē yai le ma dye ye!» ²³ Yesu n wā klaha, ma Pyar pye ma yee: «Yūhū kāã ra tāy Setane nwo! Ma n kε ma yεr tā ra na ta kānkai- wo!

Ma sē laam ga Yāhā laantor ter ne ye, ma laam ga nawee-kacān ter ne.»

²⁴ Yesu n u kānyārwai pye ma yee: «Wii ma yee woo ga naa n yār ta kānde wo, u u laam wūhū ta yaha, tuu u ya gbihi, u ma sya ga ba gbāpee ku ra wīi na. Wii ma loo sya, u naa ra kānde yār. ²⁵ Ye sē yāā, wii tuu u ya yīŋ kε, ma suhu u laam wān ne, woofua ga ba too byε kε laa; wii tuu -sē ga le sya u u yīŋ kε laa, ma suhu u laam wān ne ndoo wīi na, woofua kē tuu cā ga ba too nde byε yāā. ²⁶ Mboo nawee, taa ga driyē wān byε yāā tāŋ, ma'a yee ma sē ba ma yīŋ yāā Yāhā ye ye, le wāyīi -sē ma na taa yāā? Tesē, koo kla ma na, nawee tuu ga ba waha kē, u u ya yīŋ yāā Yāhā tāy? ²⁷ Ye sē yāā, u Nawee Puee ga ba pa u Tuhufua Yāhā nayōr ne, tesē u yāhāyīŋ tēnlεHe ye ne. U ma ba dur ba, nawee nawee woo tuu kai- nkāy byε pye tεr, u ga koo byε draha dāā ufua kē. ²⁸ Ta n cīinde nde pāā ye ye: Nawee- mpāy ma ye laam wo, pe saa ku mii pe sē u Nawee Puee yāā tuu nii yīŋ na ye.»

17

*Kānyārwai tāā mpāy Yesu yāhāyīŋ nayōr yāā
(Mar 9.2-13; Luke 9.28-36)*

¹ Plii kuay kur ye, Yesu n Pyar yigi taha u ya na, Syake ne, u Syake cīifua Nsān ne, ma ka pe ne yānjruhu gaa yīŋ na, poo pe ya ya. ² Pe n u yāā, u wā klaha pe yīnde na, u yīntaha n nii n yεHe yai wāŋ syi dyaŋ, u nayrε n flege ma nii cāā- wāŋ syi dyaŋ. ³ Pe kānyārwai n faale wāle Musa yāā tesē Yeli ne, pe ya kai na. Pe ba fe gbe yi, ma nii n pāā Yesu ne. ⁴ Loo na, Pyar n Yesu pye ma yee: «Wo Yīŋfua, wo niisaha sroŋ yō nwo wo. Le ma tāy ma ye, n ga kajar tāā gbā, neŋ ma wāŋ, neŋ Musa wāŋ, neŋ nge Yeli wāŋ.» ⁵ Tuu naa n pāā nantāŋ, yāhāsyōr raa n ba paha pe na, ma

n yeHE palpal. Yāhā yīmbui n yir te yāhāsyōr laam wo ma yee: «Ta Dya kē nwo, u ntān dye gboho ra tāy, u ra laam yīn yalebyε. -Ye naa n luhu u ye!» ⁶ Pe kānyārwai pe kaplān ngīi luhu, pe n fya ma too tā pe yīntar na. ⁷ Yesu n yūhū crā pe na, ma pe pye pe yir, pe ma n fya ye. ⁸ Pe n yīntar kuā yir, pe sē maha waa yāā mii Yesu ya sē kē ye.

⁹ Pe naa ke yān tege, Yesu n pe yar waha ma yee: «Tee kai- nkāy yāā ke yān yīn na, ye ma n ke tōr waa ye ye, mii u Nawee Puee sē yir gbā wo, ma dur ba gbaafa ye ye.»

¹⁰ Pe kānyārwai n Yesu yey ma yee: «Nwa ta pe Yāhā kaiyarfa n yee, a Yeli ga cāā pa u Yāhā Yīndefua Crise yaha?» ¹¹ Yesu n pe yē sya ma yee: «Cīinde ne, Yeli yai u pa, u ba ke kai- byε gbihi ta. ¹² Ta n ye yar: Yeli pa wa, nawee- sē cā woo kē ye, ma u nuhu pe laam wānuhu. Pe ga ba u Nawee Puee bya nuhu koo syi.» ¹³ Loo na, pe kānyārwai n cā le war ma yee, Nsān nawee- tāāfua wīi kē Yesu tuu pāā pe ye, ma Yeli myaha yee.

Yesu sāndūpee kar tege kāā kicar waa yīn na

(Mar 9.14-29; Luke 9.37-43)

¹⁴ Pe ga nō nabuar raa fla na, dya waa n pa Yesu fla na, ma ba kānklūy gbāā u yahasee ye ¹⁵ ma yee: «Yīnfua, ta dya fεn di, wātooku ma u na. Ke ma yir u na, ke ne pee u na. Kaa na u ga too dye naa woo, kaa na u ga too dye loho wo. ¹⁶ N pa u ne ma kānyārwai fla na, pe sē -sē waha u jaa ye.» ¹⁷ Yesu n kuān pe na ma yee: «Yii poo na, laanyōm wee ye ye ye, ye sē ra ta ye Yatεr ye. Ye yee la n kuee ye wāwlaha na yalebyε? Ye yee la n naa n fāy ye ne yalebyε? -Ye pa ra kē u kicar ne nwo!» ¹⁸ Yesu n sā u sāndūpee na, u n tege kāā u kicar yīn na, u n jaa le yalebya wo.

¹⁹ Loo na, pe kānyārwai n yūhū crā Yesu na kānkāy na, ma u yey ma yee: «Nwa wo sē ba waha u sāndūpee kar tege kāā ye?» ²⁰ Yesu n pe yar ma yee: «Ye sē ra ta ye

Yatεr ye laam byε ne ye, koo kē. Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye ma Yāhā ta ye Yatεr carle ya mii ntāāfīī pua nen ya dyaŋ, ye ga waha yāŋ nge pye ke yūhū ga nwaa, ke n yūhū ga. Kai laa saa ye yia ye. [²¹ Ya'a ye yē tā digi na, ma nii Yāhā nar, loo na, ye ga waha sāndūpee nwo syi kar tege nawee yīŋ na.]»

*Yesu maha u gbā wīī pāā, tesē u wāyir wīī ne gbā wo
(Mar 9.30-32; Luke 9.43-45)*

²² Yesu pye yrāhā na u kānyārwei ne Galεε kāntraha wo, u n ba pe pye ma yee: «Pe ga ba u Nawee Puee yi u napīī- kē, ²³ pe n u boo; u gbā plii tāā wuhu, u ga yir gbā wo, u pa gbaafa ye.» Loo kapān nde n pe kānyārwei laam wlāhā pe kē, ma sya ga ta tεr.

Yesu ye kufar dāā

²⁴ Yesu tuu ga dye Kapornu wo u kānyārwei ne, Yāhā kangbāŋ kufar wāāfa n yūhū crā Syimu Pyar tāy, ma u yey ma yee: «Ye Yīŋfua sē Yāhā kangbāŋ kufar dāā la?»
²⁵ Pyar n pe pye āwā, u pe dāā.

Pyar tuu ga dye kaha wo, Yesu n cāā kapān gbe, ma u pye ma yee: «Syimu, ma laam wo, mpāy poo pe yai pe naa pe kufar dāā, tesē pe koho wān kufar ne kāntraha nge yīŋfa kē, pe klofa laa, pe nampay?» ²⁶ Pyar n yee pe nampay. Yesu n u pye ma yee: «Le ma pye pe nampay, ma cā klofa sē yai pe naa te dāā ye. ²⁷ Wo sē -sē n kε nawee- mii n wāpee pāā wo wīī na ye. Loo ne, ka ke langbāŋ wo, maa fuεsān miy. Fua wii taa ga cāā yigi, u yē yār, maa ntēn war yāā u laam wo. U war gbe, maa ra kufar dāā, tesē ma wān nel!»

18

*Mpāy pe kloŋ, Yesu kayūhū pāā pe wīī na
(Mar 9.33-37; Luke 9.46-48)*

¹ Loo yale wo, Yesu kānyārwai n yīhū crā u na, ma u yey ma yee: «Yoo syi u ma yīŋ na Yāhā Yai wo?» ² Loo na, Yesu n kicaalaale yee ba ta pe yaha ye, ma pe yar ma yee: ³ «Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye ma yee ye sē koho klaha ma nii kicar wāŋ syi dyaŋ ye, ye saa dye Yāhā Yai wo ye. ⁴ Wii ma u ya ta pra kicaale nde wāŋ syi dyaŋ, woo kē u ga ba yīŋ yāā nawee- byε laam wo, Yāhā Yai wo. ⁵ Wii ma kicaale nde syi gbihi yigi ndoo myaha na, ndoo gε kē tuu gbihi yigi.»

Kapee- wāpyeŋ le lii kua?

(Mar 9.42-48; Luke 17.1-2)

⁶ Yesu n maha yee: «Mpāy pe ma pra kicar wāŋ syi, ma ra ta pe Yatεr, wii ma poo nen waa ta u n yi kāā ra kānde wo, le ga pee woofua na. Pe ma sya cāā ntēmbangbāŋ pua u yīntyigi na, ma u gbe miy le wāā langbāŋ wo u sē yāā loo kapee nde yāā pye ye, ke puar u na. ⁷ -Ye yāŋ, driyē laam wo, kapee- wāpyeŋ syar. Kapee- wāpyeŋ saha kua yāā ye. Wii ma -sē u nampyeŋ ta u n kapee- pye, woofua wīi pee!

⁸ Le ma pye ma koho ke ma le kapee- wāpyeŋ wo, laa na ma troho ke ma le kapee- wāpyeŋ wo, te cεr kāā, ma te miy wāā dey dey. Ma cīinde yrā yāā koho neŋ ne, tesē troho neŋ ne, ke puar ma kuee ma kluε sīi ne, tesē ma trε sīi ne, pe n ba ma miy le wāā naa fla wo, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye. ⁹ Le ma pye ma yīnde le ma le kapee- wāpyeŋ wo, le loho yi, ma le miy wāā dey dey. Ma cīinde yrā yāā yīnde nen ne, koo puar ma kuee ma yīmpε syāŋ ne, pe n ba ma miy le wāā naa fla wo, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye.»

Mbua wii tuu plaha, ma ba yāā

(Luke 15.3-7)

¹⁰ Yesu n maha yee: «-Ye yii yigi, kicar mii nanem byε ne, ye ma syi ye naa pe yāŋ ye yee pe wee ngaa ye! Ta n

ye yar: Pe kicar yāhāyīŋ tēnlεHE n pai ta Tuhufua Yāhā tāy yalebyε. [¹¹ Mpāy pe plaha, u Nawee Puee pa pe wāsyayaha yīmbui ne.]

¹² -Ye yāŋ, wii ma pye mbaa gbeebua ne, nen n plaha u ye, u ga pye mii? Ye cā ma yee, u ga pe mbaa gbeeresyar sēnsye kuaresyar mii ta yaha disaha wo, yāŋ yīŋ na, u ga u nen nwo kε, nen wii tuu plaha. ¹³ Ta n ye yar: U ma woo mbua yāā, u ga nuhu di woo nen ya wīi na, u ta tεr pe mbaa gbeeresyar sēnsye kuaresyar mii wīi yaha. ¹⁴ Ye Tuhufua Yāhā ma koo syi dyaŋ. Ke sē n yāŋ pe kicar mii nen waa gε n plaha ye.»

Wo yai wo tyii wo nampyerŋ- kapee- foho na

¹⁵ Yesu n maha yee: «Ma nampyerŋ ma laa tee pye ma na, ka mii ya u fla na; tuu lii tee pye, le yar u na. U ma luhu ma ye, ma ta u n dur ba kānyīi wo. ¹⁶ U ma -sē sye, u saa luhu ma ye ye, ta kāndeyārfa nawee nen waa yigi taha mii na, kaa na nawee- syām syi, ye n ka u fla na. Le ma le yrūhū yaha Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, kai yai le gbihi ta nawee- syām yīnde na, laa na nawee- tāā syi. ¹⁷ U ma sye, u saa luhu pe ye ye, ka maa le pāā ta kāndeyārfa yawāhāfa ye, ye fla wo. U ma maha sye, u saa luhu pe ye ye, naa u yāŋ nawee wii syi draha wo, u sē cīinde Yāhā cā ye. Tesē, naa u yāŋ kufar wāāfa ne wācεŋ, poo mpāy pe fufor di.

¹⁸ Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye ma kai lii sye nawee- ye driyē nge wo, Yāhā kē ke ye ta ye n le sye. Ye ma kai lii sya nawee- ye driyē nge wo, Yāhā kē ke ye ta ye n le sya.

¹⁹ Ta n maha ye yar: Yii mpāy tee ma kāntraha na, ma Yāhā kānde yār, yii nawee- syām syi ma yīmbuhu wāā le, ma ngii ngii nar ra Tuhufua Yāhā ye, u ga le pye pe kē. ²⁰ Ye sē yāā, teelii teelii nawee- syām ma pe ya wāā ta myaha na, laa na nawee- tāā syi, n ma pe telai wo.»

²¹ Loo na, Pyar n yūhū crā Yesu na, ma u yey ma yee: «Yīñfua, ta nampyeñ ma kuee kapee- pye ra na yalebyε, n yai n tyii u kapee- foho na tεhe nii? Tεhe kuasī syi yai la?» ²² Yesu n u yē sya ma yee: «Aye, tεhe kuasī sē yai ye; naa n tyii u kapee- foho na ma kuāñ ne yalebyε.»

Tēntē wii u sē tyii u nampyeñ fuε na ye

²³ Yesu n maha yee: «Kapee- foho wātyii wī Yāhā Yai wo, le ma mii nde dyañ: Yīñfua waa ba yir, ma yee woo ga yāñ u foho ma pye u tēntē- mpāy na, pe ke dāā u kē. ²⁴ U n nii ke foho tōr, pe n ga u tēntē waa yigi ba u fla na. Fuε lii le pye woo yīñ na, le pye war nagbeebua raa. ²⁵ Ngaa gε sē pye u dya ye u n ga le fuε dāā u yīñfua kē ye. U yīñfua n yee, pe u dya yigi ga par yāmpuai wāñ syi dyañ, woo tesē u cō ne, tesē u pii ne, tesē u koho wān byε ne. Loo na, fuε lii le ma u dya yīñ na, pe war ga yāā. ²⁶ U tēntē n kānklūy gbāā u yīñfua yahasee ye, ma u nar waha ma yee: «Ma laam yīn, ma ra sēñ, n ga ba pe war byε dāā ma kē.» ²⁷ U yīñfua n u fεn di, ma kace yaha u na, ma sya yee u tyii le fuε wādāā na, ma kānde wāā u kē u n tεr.

²⁸ Woo tēntē n yi ke fla na, ma u tēntēwε waa wāā sya. U fuε -sē pye u tēntēwε nwo na, war naha syi. U n u fyāhā yigi yīmbui na, u saha wūū gε wūū ye, ma nii u pye ma yee: «Ta fuε ma ma na, pe war dāā ra kē!» ²⁹ U tēntēwε n kānklūy gbāā u yahasee ye, ma u nar waha ma yee: «Ma laam yīn, ma ra sēñ, n ga ba pe war byε dāā ma kē.» ³⁰ U sē yεr le na ye, ma sya ta pe n u le nwompihi wo ma yee, le fuε le dāā u n cā yi.

³¹ Tēntē- mpāy pe pye ke fla na, pe loo nde yāā, le n pe laam war, pe n ga ke kai- byε tōr pe yīñfua ye. ³² U yīñfua n -sē u tēntē yee ba, ma ba u pye ma yee: «Tēntē napee nwo! Taa ra nar, n ma fuε gbe kāā ma yīñ na. ³³ Tē ma fεn di mii, ma bya sē ne yai la ma ma nampyeñ fεn di koo

syi?)³⁴ Ncafũhũ n u yĩnfua yigi. U n ta pe n u tẽntẽ tã nwompìhi wo, ma yee pe u pẽn, ma maha yee, le fuε le dāā tãŋ u n cā yi.»

³⁵ Yesu n maha yee: «Ye ma yee ye sē n tyii ye nampyer- kapee- foho na ye kuãŋ ne ye, ta Tuhufua Yãhã bya ga ba ye pye mii tẽntẽ napee nwo wãŋ syi dyaŋ.»

19

Nawee ga waha u ya koho cɔɔ sye la?

(Mar 10.1-12)

¹ Yesu tuu nawee- klaha wa, u n yir Galεε kãtraha na, ma ka Yudε kãtraha kuε gii ye ke ma Yurdane lafeŋ kũndi ngaa ye. ² Nabuar naa n taha u na, u n pe yanfa jaa.

³ Farisyẽ mpãy n yũhũ crã u na, ma yee poo ga u le namìhi wo, ma u yey ma yee: «Wo kãnde na, nawee ga waha u cɔɔ sye la, laa ma dye pe nsoho wo u cɔɔ ne?»

⁴ Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ye cã le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: «Ke kai- fegbecãã na Yãhã nawee-tãhã, naa tesẽ cɔɔ ne.» ⁵ Yãhã n le pãã pe wĩ na ma yee: «Koo syi kẽ, naa ricar koho ma ba dye, u n cɔɔ sya, u ga u ya yẽ yi kãã u seefa tãy, u ke wãã le u cɔɔ wãŋ ne, pe n nii nawee nen dyaŋ.» »

⁶ Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo na, pe wee syãm nantãŋ ye, pe ma mii nawee nen ya dyaŋ. Yãhã ke tii gbra te ya na, nawee ma syi u te cããŋ te ya na ye.» ⁷ Pe Farisyẽ n u yey ma yee: «Ah wo faale wãdyaha Musa sē bii yee la, naa ga waha u cɔɔ wãsyen saba wãã u kẽ, tuu u sye?»

⁸ Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ye laam waha tεr, koo kẽ Musa n bii kãnde wãã ye kẽ, tee ga waha ye ca sye. Ma -sẽ yee ke kai- fegbecãã na, le sē pye koo syi ye. ⁹ Ta n ye yar: Wii cɔɔ ma yee u sē naa waa yuhu di ye, u n u sye ma cɔɔ waa gbe, ufua kapee pye, u cayɔr pye.»

¹⁰ U kānyārwei n u pye ma yee: «Naa wīi ma pye koo syi u cɔɔ kuε ye, le puar waa ma n cɔɔ sya ye.» ¹¹ Yesu n pe yē sya ma yee: «Nawee- byε sē me pe ga waha yia pe tyii cɔɔ wāsyaj na, pe naa loo kānde yār ye. Mpāy, Yāhā loo fānga wāā pe kē, poo ya pe ga waha yia, pe naa loo kānde yār. ¹² Kai- busāā ma, ke ga waha naa ta u saa cɔɔ sya ye; ca mpāy bya ma ke syi. Mpāy ma pe see ke dyan, pe saha cɔɔ wīi yō ye; ca mpāy bya ma ke syi. Mpāy ma pe poo sā, ma pe ta ke syi, pe saha cɔɔ wīi yō ye; ca mpāy bya ma ke syi. Mpāy ter maha ma, Yāhā Yai tēn wīi na, pe cɔɔ wāsyā wīi sye; ca mpāy bya ma ke syi. Wii ma cā u ga waha yia u kaklaha ngīi sya, u ke sya.»

*Yesu kaa taha kicaabir na
(Mar 10.13-16; Luke 18.15-17)*

¹³ Nawee- n pa kicaabir ne Yesu fla na, tuu koho taha pe na, u Yāhā nar pe wīi na. Pe kānyārwei n sye pe na. ¹⁴ Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ye tyii pe kicaabir na pe n pa ra ye! Ya'a n sye pe na ye. Ye sē yāā, mpāy pe ma pra poo wāj syi dyan, Yāhā Yai ma poo wāj.» ¹⁵ U n koho taha pe kicaabir na, ma yir ke fla na ma tεr.

*Nangbām ga waha dye la Yāhā Yai wo?
(Mar 10.17-31; Luke 18.18-30)*

¹⁶ Naanfuē waa n yūhū crā Yesu na, ma u yey ma yee: «Yīnfua, n ga waha kayīi lii pye, n waha cīinde yrā yāā, lii wākuayāā wee le na ye.» ¹⁷ Yesu n u pye ma yee: «Nwa ma n ta yey kayīi wīi ne? Yāhā ya ke yō. Ma'a yee ma ga cīinde yrā yāā, naa Yāhā kānde katan wūhū pye!» ¹⁸ U dya n Yesu yey, a Yāhā kānde wūhū nkāy? Yesu n u yē sya ma yee: «Ma'a syi ma nawee boo ye; ma'a syi ma cayɔr le ye; ma'a syi ma yuhu ye; ma'a syi ma kawar fua ye; ¹⁹ naa ma tuhufua gboho, ma nahafua ne! Ma ya wīi le n tāy ma ye

mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩ n naa n tãŋ ma ye ke syi.» »

²⁰ U naanfuẽ n Yesu pye ma yee: «Ndoo koo ngĩ byε yigi, n yai n maha lii pye?» ²¹ Yesu n u pye ma yee: «Ma'a yee ma ga kua, ka, ma ga ma koho wãn byε par tãŋ, -taa pe war byε wãã tãŋ nawãm kě. Loo na, ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã yĩnde na. -Taa pa, ma ba taha ra na!» ²² U naanfuẽ tuu kaplãŋ ngĩ luhu, u laam byε n wlãhã u ye, u n tεr. U tee pye nangbãŋ.

²³ Loo na, Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee: «Ta n cĩinde nde pãã ye ye: Nangbãm wãdye wĩ Yãhã Yai wo, le war! ²⁴ -Ye yãŋ, yũhũmii wãdyeyitεr mensãn wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tεr nangbãm wãdye yaha Yãhã Yai wo.» ²⁵ Pe kãnyãrwai pe kaplãŋ ngĩ luhu, le n pe fe gbe pe n sya yee, a nangbãm ma yee pe saa waha pe yĩ yi yaha ye, yoo syi -sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi yaha? ²⁶ Yesu n pe yãŋ, ma pe pye ma yee: «Kai laa ne le nawee yia; ma -sẽ yee Yãhã koo na, koo n yia kai- byε na.»

²⁷ Loo na, Pyar n kapãn gbe ma yee: «Yĩŋfua, yãŋ, wii mpãy too -sẽ tεr wo kãnkai- byε yaha, ma taha ma na, wo wĩ ga ba pye mii?» ²⁸ Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩinde nde pãã ye ye: Yãhãŋfãŋ ga ba pye, kãntrafãŋ ne. U Nawee Puee ma ba nii kai- byε yĩŋ na u niisayũhũ fla na, yii sěnsye syãm mii tee n taha u na, ye bya ga ba nii yĩŋ na, nangbãniisar wo, ye Yiisrε ter sěnsye syãŋ ngĩ nawee-byε sãhã. ²⁹ Mpãy byε pe tεr pe klε yaha, pe nampyesey ne, pe tuhufa ne, pe nahafa ne, pe ca ne, pe pa ne, pe pii ne, pe tar ne ta wĩ na, poofa ga too syi flε gbeebua yãã kãntraha nge na. Sukũhũ gaa laam wo, pe ga cĩinde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye. ³⁰ Mpãy pe ma yahasee ye yagaa, poo busãã ga ba nii kur ye, mpãy pe -sẽ ma kur ye yagaa, poo busãã ga ba yahasee yãã.»

20

Kakuācran tēntēbir wī na

¹ Yesu n maha yee: «-Ye yāŋ, Yāhā Yai wī ma mii tēntēbir mpāy wī dyaŋ, tarfua waa ne. U tarfua ba cāā yir sukūhūntāy na, yainsaha daryale wo, woo ga tēntēbir kε ba le u tar wo. ² U n mpāy yāā, ma yee woo ga pe dāā per neŋ tēn war ne. Pe n yεr le na. U n pe ta pe n ga nii tēn tē u tar wo. ³ Yai n faa dugu, u tarfua n maha yi, ma ka tēntēbir kεsaha fla wo, ma ga mpāy yāā pe ka nii, laa sē ne pe n pye ye. ⁴ U tarfua n pe pye ma yee: Ye ga waha ka yii ndoŋ, ye ga naa tēn tē ra tar wo. N ga ba ye tēn draha dāā ye kē. ⁵ Pe tēntēbir n ka. Yai n ba dye yīŋ wo, u tarfua n maha yi, ma ga tēntēbir mpāy kε ba le te tar wo. Yai n ba yīn, u n maha yi ga mpāy kε ba le te tar wo. ⁶ Yai n ba kua, u n yi, ma maha ga mpāy yāā, pe ba tege nii nantāŋ tēn kεsaha fla wo. U n pe yey, a nwa pe n tege nii ke fla na ma yai kua, laa sē ne pe n pye ye. ⁷ Pe n yee, waa sē poo gbe tēn na ye, koo kē. U tarfua n yee, le ma pye koo syi, pe tēntēbir pe ka pe ya ndoŋ, pe ga tē u tar wo.

⁸ Yai n ba kua tāŋ, u tarfua n u war yīŋfua pye ma yee: «Pe tēntēbir byε yee ba, ma ba pe dāān wāā pe kē. Mpāy pe gbe kur kuε ye, cāā naa poo dāā, ma ba kua mpāy na pe cāā gbe.» ⁹ Mpāy pe ba dye tēn wo yainkōŋ yale wo, poo n cāā pa loo na, maa per nanēŋ tēn war yāā. ¹⁰ Tēntēbir mpāy pe ba cāā dye tēn wo, poo n ba pa, ma naa le ga laa na poo war ga gboho tεr. Pe n pe bya dāā per nanēŋ tēn war ne. ¹¹ Pe n pe war sya ma yee, poo sē u tarfua ne, ¹² ma u pye ma yee: «Tēntēbir mpāy taa gbe kur kuε ye yainkōŋ wo, ma cā pe sē ma- le tēn na ye. Ma pye mii ma pe dāā wācεŋ wo ne, wii mpāy too per wihi wāfāy sya, ke yaiwlaŋ wāsuhu ne?» ¹³ U tarfua n poo nen waa yē sya ma yee: «Ta naambiyā, n sē dawar pye ma na ye. Ma ba le

pãã laha ma yee, mboo yεr per neŋ tēn dããn na. Cĩinde sē na? ¹⁴ Ma dããn sya, taa naa n gaha. Wii tē gbe kur kuε ye yainkƆŋ wo, n yee n ga u dãã ma ne wãcεŋ. ¹⁵ N ma yee n ga naa ra war pye mii, le yai n waha naa pe pye koo syi. Tē ma naweeyƆ loo la le laanyar yigi ma kē, ma n yĩntaha waha? »

¹⁶ Loo na, Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Mpãy pe ma kur ye yagaa, pe ga ba yahasee yãã. Mpãy pe -sē ma yahasee ye yagaa, poo pe ga ba nii kur kuε ye.»

Yesu tεhε tãã wuhu tuu nii u wãku wĩ pãã u wãyir wĩ ne

(Mar 10.32-34; Luke 18.31-34)

¹⁷ Yesu naa n gaha Yurusalεm wo, nabuar naa n taha u na. U naa n yãr, ma ba u kãnyãrwai cεr yi pe ya ya, ma pe pye ma yee: ¹⁸ «-Ye yãŋ, Yurusalεm kē too dugu n gaha. U Nawee Puee ga ba yi pe Yãhã yũndefa yĩŋfa kē, tesē pe Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga yεr u wãboo wĩ na, ¹⁹ pe u wãã mpãy kē pe sē cĩinde Yãhã cã ye. Poo pe ba naa u lεr, pe naa u gbã sãngblã ne, pe ba u kuey mar boo trã na. U wãku plii tãã wuhu, u ga yir gbã wo u pa gbaafa ye.»

Yoo ma myaha ne Yesu ye?

(Mar 10.35-45)

²⁰ Loo na, Sewede pii nahafua n pa Yesu fla na, u dyam syãm ne. U n kãnkľũy gbãã, woo ga laa nar Yesu ye. ²¹ Yesu n u yey, u ma nwa wĩ na. U n u pye ma yee: «Ma' a ba nii kai- byε yĩŋ na, ma yĩnfar wo, ma tyii ta pii n nii nen nwo ma kãndigi koho kuε ye, nen nwo ma kãmaŋ koho kuε ye.» ²² Yesu n pe pye ma yee: «Tee lii nar, ye sē le cã ye. Wãfãy tii tē n pai sya, yaa waha te sya la?» Pe n u pye poo ga waha yia. ²³ Yesu n pe pye ma yee: «Cĩinde ne, yaa ra wãfãy syi sya. Ma -sē yee mpãy pe ga ba nii ra kãndigi

koho kuε ye, ta kāmaŋ koho kuε ne, n saha poofa yāŋ yi ye; Yāhā too niisar gbihi ta mpāy kē, poo niisar kē te ne.»

²⁴ Pe kānyārwai sēnsye mii pe le luhu, pe laam n war pe kānyārwai syām mii wīi ne. ²⁵ Loo na, Yesu n pe byε yee ba, maa pe pye ma yee: «Ye cā mpāy pe ma kānrε kui yīŋfa, pe nawee- nar-, tesē pe nangbām bya maha pe fānga yar pe na. ²⁶ Le sē -sē wee ke syi ye ne ye. Wii ma yee u ga yīŋ yāā ye laam wo, woofua yai u nii ye byε tēntēle. ²⁷ Wii ma yee u ga yahasee fla yāā ye laam wo, woofua yai u nii ye byε yāmpuai. ²⁸ Loo ne, u Nawee Puee sē pa nangbān yīmbui ne ye, u pa u n pai nii tēntēle nawee- byε ye, u u yrā wāā u ku, u nabuar par sya, u pe yi pe kapee- wāpyerj wo.»

Yesu fūū- syām mpāy jaa

(Mar 10.46-52; Luke 18.35-43)

²⁹ Pe naa n gaha Yurusalem wo, ma ga dye Yerekoo wo, ma sya le yi yaha wa. Nabuar naa n taha Yesu na. ³⁰ Fūū-syām pye, pe ba nii kānde yē na. Pe le luhu, a Yesu kē u n tεr, pe n nii n tē ma yee: «Yīŋfua, mboo Dawide Dya, wo fεn di!» ³¹ Pe nabuar naa n kuān pe na, ma yee pe yaha le; pe n cā maha naa n tē fānga ne loo na ma yee: «Yīŋfua, mboo Dawide Dya, wo fεn di!» ³² Yesu n luhu, ma yεr ma pe yee ba, ma pe pye ma yee: «Ye yee n nwa pye ye kē?» ³³ Pe n u pye, u ta poo yīmpε n waha naa n yāŋ. ³⁴ Pe fεn n Yesu yigi, u n tε pe yīmpε na. Pe fūū- syām yīmpε n ta tεr jaa, pe n maha waha n yāŋ gbεgbε faale dyaŋ, ma nii n taha Yesu na.

21

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalem wo

(Mar 11.1-11; Luke 19.28-40; Nsān 12.12-19)

¹ Yesu tesē u kānyārwei ne, pe n ga nɔ gbe taha Yurusalem na, kusyinde laa wo pe n yee Gbefasyε, yāñ gaa tāy. Katyir raa ter pye ke fla na, pe naa re yee wolifyε katyir.

Yesu n u kānyārwei syām mpāy lεhe wāā yahasee ye ma yee: ² «-Ye ka kusyinde ndaa wo ye yahasee ye! Ya'a kāhā ga n dye, yaa kānkonsyoho gaa yāā, ke pua yaha nii ke pua ne. -Ye te sāhā ba ra kē! ³ Wii ma ye yey laa ne, -ye yee te wīi ma wo Yīñfua na. U ga tyii, ye n pa re ne.» ⁴ Kai lii Yāhā kaplāñ tōrfua waa bii cāā yrūhū yaha, loo ne le nii n pye loo yale wo. Le ma le yrūhū ta ma yee:

⁵ «-Ye ga Syō klofa yar ye yee:

-Ye yāñ, ye Yīñfua nwo u n pai ye ye, laantār ne.

U ma u dugu nii kānkoñ na, kānkonyainge kē.»

⁶ Pe kānyārwei n tεr. Yesu tuu ba pe yar mii, pe n ga pye koo syi. ⁷ Pe n pa ke kānkonsyoho ne, ke pua ne, ma pe nayrengbāy taha ta te na, Yesu n nii te na ke kānkonyainge na. ⁸ Nabuar n te ya wāā Yurusalem kānde yē na. Pe n nii u gbobo, pe fānga n pe nayrengbāy yi, ma yaha ta le kānde wo, mpāy n -sē katyir wan ka ba ta le kānde wo. ⁹ Mpāy pe naa n yār Yesu yaha ye, tesē mpāy ne pe naa n taha u na, pe n nii nuhu di, ma nii le gble, ma n yee:

«Wo wādyaha Dawide Dya, ma myaha ke gbobo!

Mboo wii taa n pai Yāhā myaha ne,

Yāhā ke kaa taha ma na!

Nawee- byε pe naa Yāhā miingbāñ gbobo!»

¹⁰ Yesu tuu dye Yurusalem wo, loo n gbleñ yir le klo wo. Pe n nii le yey ma yee, yoo kē dya nwo ne. ¹¹ Pe nabuar mpāy pe pye Yesu ne, poo n nii pe klofa yar ma yee, Yāhā kaplāñ tōrfua Yesu wii u n yi Nasarεte wo, woo kē.

*Yesu laam war pe Yiifee- ne ke Yāhā kangbāñ wīi na
(Mar 11.15-19; Luke 19.45-48; Nsān 2.13-22)*

¹² Loo kur ye, Yesu n ga dye Yāhā kangbāŋ laam wo. Mpāy pe naa cāā troho, ma suhu mpāy ne pe naa wān par ke Yāhā kangbāŋ laam wo, u n pe kar. U n warturfa tabal ye kuā cāār, tesē nasar kate parfa kānay ne. ¹³ U n pe pye ma yee: «Le ma le yrūhū ta Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, Yāhā yee: «Ta kangbāŋ yai ke naa n yee ta seysaha.» Yii -sē ke ta yuhu- dyeniisaha.»

¹⁴ Fūū- mpāy, tesē tānklahafa mpāy ne, pe n yūhū crā Yesu na ke Yāhā kangbāŋ laam wo, u n pe jaa. ¹⁵ Yesu naa laanwō wūhū ngī pye, kicaabir naa u sey ke Yāhā kangbāŋ wo ma yee: «Dawide Dya myaha ke gboho!» Koo sē tāy pe Yāhā yūndefa yīŋfa ye, ma suhu pe Yāhā kaiyarfa ne ye. ¹⁶ Loo na pe n Yesu pye ma yee, a pe nkāy pāā, u sē ke luhu la? Yesu n pe yē sya ma yee: «Āwā, n ke luhu. Yii gε le kal yāā Yāhā sabangbāŋ wo, lii le yrūhū ta ma yee: «Ma ta, kicar n sya nii ma sey, pēyār bya ne.» » ¹⁷ Loo kur ye, u n tēr ma yi le klo wo, ma ga syā Gbetane wo.

*Yesu laam war nasar nkugu katyigi gaa ne
(Mar 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Ke yīŋsyii wo, pe dur naa n pai le klo wo, fāā n Yesu yigi. ¹⁹ U n nasar nkugu katyigi gaa yāā kānde yē na, ma yūhū crā ke na. U sē -sē ngaa yāā ke na mii wan ya sē kē ye. Loo na, u n ke katyigi pye ma yee: «Ma saa pii sa yāā yāā nantāŋ ye.» Ke katyigi n ta tēr waha ku le yalebya wo.

²⁰ Pe kānyārwai pe nde yāā, le n yē gbāā pe na, ma sya ga far tēr. Pe n Yesu yey ma yee, ke nasar nkugu katyigi pye mii, ma waha ku ke syi le yalebya wo. ²¹ Yesu n pe yē sya ma yee: «Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye ma Yāhā ta ye Yatēr, ye sē laalaa pye ye, tē lii pye nasar nkugu katyigi nge na, yaa waha le pye. Ye ga maha waha yāŋ nge gε pye: Yūhū kāā, ka ma ga too dye langbāŋ laam wo, le n -sē pye

cīinde ye yīnde na. ²² Ye ma Yāhā sronj ta ye Yatεr, ma ngii ngii nar ke ye, yaa ke yāā.»

Yoo kānde wāā Yesu kē u naa kai- ngīi pye?

(Mar 11.27-33; Luke 20.1-8)

²³ Loo kur ye, Yesu n ga dye Yāhā kangbānj laam wo, ma nii nawee- klaha. Pe Yāhā yūndefa yīnjfa, ma suhu pe wāε ne, pe n yūhū crā Yesu na, ma u yey ma yee: «Kai- ngīi byε raa n pye, ma ke pye kānde lii ne? Yoo kānde wāā ma kē ma naa ke pye?»

²⁴ Yesu n pe yē sya ma yee: «Ta bya, n ga ye yey katε nen ya ne; ya' a ra yar, ta bya -sē ga ye yar n kai- ngīi pye kānde lii ne. ²⁵ Yoo tuu ba Nsān lεhe wāā, u n ba nawee-tāā naa n yi loho wo? Yāhā laa, nawee-?»

Pe n ga nii le klānj n pāā pe ya ya ma yee: «Wa' a yee Yāhā kē ke ba u nō wāā, u ga wo pye, a nwa wo sē -sē ba u Nsān kaplānj sya cīinde ye. ²⁶ Wo saha yee nawee- me pe u lεhe wāā ye. Wo yai wo fya pe nabuar na, pe byε le sya cīinde ma yee Nsān pye Yāhā kaplānj tōrfua.» ²⁷ Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee, poo cā na? Yesu n -sē pe pye ma yee: «Ya' a yee ke syi, ta bya n saa ye yar n kai- ngīi pye kānde lii ne ye.»

Naam kicar syām wī

²⁸ Yesu n maha pe yar kakuācran ne ma yee: «-Ye yānj le yānj nde wo:

Dya waa pye naam kicar syām ne. U n u dyadyaha pye ma yee: «Ta dya, ka maa tēn tē tar wo nanga.» ²⁹ U n yee woo saa ka ye, ma maha ba sye kur kuε ye, ma ka te tar laam wo, ma ga tē. ³⁰ Loo kur ye, u tuhufua n loo wī nen ya pāā u dyasyīnde ye. U n u yē sya ma yee, āwā tuhufua. U sē -sē ka te tar wo ye.» ³¹ Yesu n pe yey, a pe kicar syām mii laam wo, wii woo u pe tuhufua laam wī pye? Pe n yee, a u dyadyaha woo kē.

Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cīinde nde pãã ye ye: Kufar wããfa, ma suhu canaandi ne, pe ga cãã dye ye yaha Yãhã Yai wo. ³² Ye sē yãã, Nsãn nawee- tããfua pa, ma ba le kãnsroŋ yar ye na, ye n sye ye sē u wīī sya cīinde ye. Pe kufar wããfa, ma suhu pe canaandi ne, poo -sē u wīī sya cīinde. Tee sya maha loo yãã, ye sē sya ma ye kapee-miy yaha, ma u wīī sya cīinde ye.»

*Yiifee- yahaseefa wīī ma kra tawarfa wīī nde ne
(Mar 12.1-12; Luke 20.9-19)*

³³ Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe ye ma yee: «Dya waa ba defīī katyir tar le, ma te klaha tã, ma ke defīī pii yīītyaha cēr ntēmbangbãŋ wo, ma dur ma te tar sēŋsaha fla fãã. Tuu koo pye wa, u n te tar yaha tawarfa mpãy ye, ma tēr yrãhã ye. ³⁴ Te defīī pii yiyale le ba nɔ, u tarfua n kuee, ma u tēntēbir mpãy lεHE wãã pe tawarfa ye, pe ga woo lay sya ba. ³⁵ Pe tawarfa n ga pe tēntēbir yigi, ma nen gbã, ma nen boo, ma nen waa boo ntēmbar ne. ³⁶ U tarfua n dur ma maha u tēntēbir mpãy lεHE wãã pe tawarfa ye, poo ba nihi faale wãm na. Pe tawarfa n maha poo yigi. Pe ba faale wãm pye mii, pe n maha pe yagaa wãm pye koo syi.

³⁷ U tarfua n u dya lεHE wãã pe ye kur kuε ye, ma nii le ga ma yee, laa na pe n gaha nagboho ta woo na. ³⁸ Pe tawarfa pe u dya yãã, pe n nii pe ya pye ma yee: «Wii tuu ga ba nii tarfua, woo kē nwo. -Too u boo, te wãn byε n ba nii wo wãn.» ³⁹ Pe n u dya yigi, ma u miy yi wãã te tar nkur ye, ma u boo.»

⁴⁰ Yesu n pe nawee- yey ma yee: «U tarfua ma ba pa, u ga ba pe tawarfa pye mii?» ⁴¹ Pe n u yē sya ma yee: «U ga ba pe napee- mii byε boo tãŋ, u saa pe fεN di ye; tuu te tar yaha tawarfa mpãy kē, poo n ba naa u lay wãã u kē u defīī yiyale wo.»

⁴² Loo kur ye, Yesu n pe pye ma yee: «N cã ye kapãn nde yãã kal Yãhã sabangbãñ wo, kapãn lii le n yee:

«Ntẽmlaha gii nwonfããfa pe ba sye yaha,
koo ntẽmlaha kẽ,
ke dur yĩñ yãã ke nwoñ wãfãã wo.

Yãhã ke lii pye loo ne nde.

Laanwo wĩ ne too n yãã yĩnde ne.» »

⁴³ Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo ne, n ga ye yar, Yãhã Yai ga ba sya kãã ye ye, ke wãã mpãy kẽ pe Yãhã laam wũhũ pye, ma yai ke wãyãã ne. [⁴⁴ Wii ma too tã koo ntẽmlaha nge na, u ga u ya waa yraha ke na. Koo ntẽmlaha ma -sẽ maha too tã wii na, ke ga ufua waa yraha migimigi.]]»

⁴⁵ Pe Yãhã yĩndefa yĩñfa, ma suhu pe Farisyẽ ne, pe Yesu kaplãñ luhu, pe n cã poo wĩ ne Yesu tuu pãã. ⁴⁶ Pe n nii u yigisaha kε, ma -sẽ ba fya pe nabuar na. Pe nabuar naa n yee, a Yãhã kaplãñ tõrfua kẽ Yesu ne.

22

Casyadir wĩ

(Luke 14.15-24)

¹ Yesu n maha nii n pãã pe nabuar ye kakuãcran ne. U n pe pye ma yee: ² «Yãhã Yai wĩ ma mii nde dyañ tẽ ga tõr ye ye: Yĩñfua waa ba casyadir soho u dya myaha na. ³ Tuu ba mpãy yee te casyadir na, u n u tẽntẽ- lεhε wãã, pe ga pe yee ba. Pe sã -sẽ sya ma pa ye. ⁴ Loo na, u n maha tẽntẽ- mpãy lεhε wãã, ma pe yar ma yee: «Tẽ mpãy yee te casyadir na, ye ga pe yar ye yee: Te dir byε soho tãñ wa. Ta napa, tesẽ ra naampĩy tii ne te gboho, n ta pe n te byε boo, te wãn byε gbihi ta wa. -Ye pe yar pe pa te casyadir na!» ⁵ Pe nawee- sã le ta kai ye, ma ta tεr pe kapyerj ye:

Nwo n ka u tar wo, nwo n ka ma ga nii u cãã troho. ⁶ Mpãy n pe tẽntẽ- yigi, ma pe nuhu, ma pe boo.

⁷ U yĩnfua laam n war. U n seraasyi lεhε wãã, pe n ga pe naboofa mii boo, ma pe klo suhu. ⁸ Loo kur ye, u n u tẽntẽ-mpãy pye ma yee: «Te casyadir byε soho tãŋ wa. Mpãy pe -sẽ ba yee te na, pe sẽ yai te wãdiŋ ne ye. ⁹ -Ye ka nanihi teebεhε wo, mpãy byε tee ga yãã, -ye pe yee ba te dir na!» ¹⁰ Pe tẽntẽ- n ka te nanihi teebεhε wo, nawee- mpãy pe ga yãã pe n pe byε yee ba, napee- ma suhu naweeyõm ne. Loo na, nwongbãŋ gii te dir te pye ke laam wo, ke n yĩi nawee- ne.

¹¹ U yĩnfua n dye loo na, woo ga pe nawee- yãŋ. U n dya waa yãã, u sẽ ba te cagbar nayroho le ye. ¹² U n u pye ma yee: «Naambiyã, ma pye mii ma sẽ ma nayrε fεr ma te cagbar nayroho le ye, ma dye ba nwo?» U dya sẽ laa pãã ye. ¹³ Loo na, u yĩnfua n u tẽntẽ- pye ma yee: «-Ye u trε pua, u kluε ne, ye u gbe miy yi wãã nkur ye, wam wo, u n naa wũn, u naa nkãhã yĩhĩ.» »

¹⁴ Yesu tuu koo kaplãŋ pãã wa pe ye, u n pe yar taha ma yee: «Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga ba yee; mpãy pe -sẽ ga ba yãŋ yi poo laam wo, pe saa ba nihi ye.»

Nawee- yai la kufar wãdãã ne?

(Mar 12.13-17; Luke 20.20-26)

¹⁵ Pe Farisyẽ n ka, maa pe ya wãã, ma yee poo ga waha Yesu plaha yigi kayey lii syi ne. ¹⁶ Loo kur ye, pe n pe nawee- mpãy lεhε wãã Yesu ye, ma suhu Yεrõte nawee-mpãy ne. Pe n ga Yesu pye ma yee: «Yĩnfua, wo cã ma cĩinde ya pãã. Ma nawee- klaha cĩinde ya ne Yãhã kãnde wãyãr wĩi na. Ma sẽ n fya nawee yĩnde na ye. Nawee ma sya nii mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye. ¹⁷ Loo ne waa ma yey laa ne, ma' a lii yãã le na, ma wo yar: Wo kãnde na,

wo yai la kufar wāwāã ne u fāngafa byε yīñfua kē laa, wo sē yai te wāwāã ne u kē ye?»

¹⁸ Yesu -sē ba cã pe wāpee ga yigi pe laam wo. U n pe yē sya ma yee: «Dawarfa me ye ne! Nwa ta ye n ta wālej kε namihi wo? ¹⁹ Tee kufar dāã war mpāy syi ne, -ye waa yar ra na!» Pe n ntēn war waa yar u na. ²⁰ Yesu n pe yey ma yee: «Yoo yirfua pe pye ta u na nwo, u myaha ne?» ²¹ Pe n yee, a u fāngafa byε yīñfua yirfua kē, u myaha ne. Yesu n pe pye ma yee: «Ah -ye naa fāngafa byε yīñfua dāã u myaha wān ne, tee naa Yāhã dāã ke myaha wān ne!» ²² Pe u kapān nde luhu, le n pe laam wɔ. Pe n tyii u na, ma tεr.

Mpāy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mar 12.18-27; Luke 20.27-40)

²³ Ke per bya wo, Sadusyē mpāy n pa pe ya ndoñ, Yesu fla na. Poo me pe n yee, a mpāy pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo ye. ²⁴ Pe n Yesu yey ma yee: «Yīñfua, wo faale wādyaha Musa bii kānde laa yar wo na, le nde: «Naa ma ku, kicar sē kē u ye ye, u cīifua yai u u calangusya gbe, pe n kicar see u lεfua kē, wii tuu ku.» ²⁵ Āhã, dya waa -sē pye wo fla na, cīifa kuay ne. U dya n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha, puee sē kē ye. U taha n u calangusya gbe. ²⁶ Woo bya n maha ku u cɔɔ yaha, puee sē kē ye. U tãã wuhu n u gbe, loo katε nen ya. Koo syi ya, koo syi ya, poo kuasī byε n ba ku tãñ u cɔɔ yaha nanem. ²⁷ Loo kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya ndoñ. ²⁸ Mpāy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo wūu pe laam wo? Poo byε sē u yãã cã la cɔɔ?»

²⁹ Yesu n pe yē sya ma yee: «Ye plaha loo nde ne ma yee, a mpāy pe ku wa, pe saa yir gbã wo ye. Ye sē Yāhã sabangbāñ wūhū cã ye, ye sē maha Yāhã fānga cã ye, koo kē. ³⁰ Ye sē yãã, mpāy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo, pe ga nii mii yāhãyīñ tēnlεhε wāñ syi dyañ yāhãyīñ na. Naam tesē ca ne, pe saa ba naa pe ya gbe ye.

³¹ Mpāy pe ku wa, ma n pai yir gbã wo, Yāhã pe wĩi yar laha ye na. -Ye yāñ, lii le yrũhũ yaha Yāhã sabangbãñ wo, nakur wāyir wĩi na gbã wo, -ye ye laam too le na! ³² Yāhã yee: «Ndoo tẽ ma Yāhã Brama* ye, Yisyake ne, Dyakuba ne.» »

Loo na, Yesu n pe yar taha ma yee: «Mpāy pe ku, pe ma yrãñ Yāhã yĩnde na.»

³³ Nabuar mpāy pe naa n luhu Yesu ye, u kaklaha n yẽ gbãã pe na.

Yāhã kãnde katañ wo, lii loo le ma yĩñ?

(Mar 12.28-34; Luke 10.25-28)

³⁴ Pe Farisyẽ pe le luhu, a Yesu pe Sadusyẽ yẽ wãã sya, ma sya yẽ gbãã pe na, pe Farisyẽ n pe ya wãã. ³⁵ Poo nen waa pye Yāhã kaiyarfua. U n yee woo ga Yesu le namihi wo, ma u yey ma yee: ³⁶ «Yĩñfua, Yāhã kãnde katañ laam wo, lii loo le ma yĩñ?» ³⁷ Yesu n u yẽ sya ma yee: «Lii le ma yĩñ le nde: «Ta, ma Yĩñfua Yāhã wĩi n naa n tãy ma ye, le tɛr wãn byε yaha, le gboho tãñ ma laam byε wo, le nii tãñ ma yrã byε na, ma kacãn byε n pye tãñ loo na.» ³⁸ Yāhã kãnde katañ laam wo, nde loo ne le ma yahasee ye, ma maha ma yĩñ. ³⁹ Lii le taha le yahasee wĩi na, le ka le kuε ye. Loo ne nde: «Ma ya wĩi le n tãy ma ye mii syi dyañ, tyii ma nampyen wĩi n naa n tãy ma ye ke syi.» ⁴⁰ Ke Yāhã kãnde katañ byε, ma suhu pe faale Yāhã kaplãñ tōrfa kaklaha ne, too nde byε sroñ koo katañ syãñ ngĩi ne.»

Yagaa Yesu pe Farisyẽ yey laa ne

(Mar 12.35-37; Luke 20.41-44)

---

* 22:32 22.32 Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiiffee- faale wãlε. Yāhã ma yee koo ma Yāhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãñ na.

⁴¹ Pe FarisyĔ pe pye pe ba pe ya wãã nii, Yesu n pe yey ma yee: ⁴² «Ye laam wo, ye yee yoo kĕ u Yãhã Yĩndefua Crise ne? Yoo kur kuε puee kĕ?» Pe n yee, a Dawide kur kuε puee kĕ u ne. ⁴³ Yesu n pe pye ma yee: «Le ma pye ke dyaŋ, Dawide -sĕ maha pye mii ma u yee Yĩŋfua? Ye sĕ yãã, Yãhã Yrã Fãnga pye Dawide na, ma bii u ta u n le pãã ma yee:

⁴⁴ «Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma yee:

Pa tege nii ra kãndigi koho kuε ye

kai- byε yĩŋ na,

ta n sya ba ma napĩ- yĩy kor le ma kĕ,

pe n nii mii ma tãnde fyãhã tã pe na.» »

⁴⁵ Yesu n pe yey ma yee: «Dawide gε tuu naa u Yãhã Yĩndefua yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua -sĕ ga maha pye mii u nii Dawide kur kuε puee waa?»

⁴⁶ Pe FarisyĔ sĕ waha u yĕ wãã sya laa ne ye. Ma gbe koo per na, waa sĕ maha sya ma u yey yãã laa ne ye.

23

Yesu pe nabuar yar pe pe ya yigi mpãy ne

(Mar 12.38-39; Luke 11.43, 46; 20.45-46)

¹ Loo na, Yesu n pe nawee- pye tesĕ pe kãnyãrwai ne ma yee: ² «Pe Yãhã kaiyarfa, tesĕ pe FarisyĔ ne, poo me pe le kãnde yar nawee- na, kãnde lii Yãhã bii le le soho Musa koho wo. Pe taha loo na. ³ Loo na, -ye naa n luhu pe ye, pe ma kai- nkãy byε pãã, -ye naa ke pye! Ye ma syi ye sĕ pe pyer yaŋ gbe ye! Ye sĕ yãã, pe nawee- klaha lii ne, poo gε sĕ le pye ye. ⁴ Pe nawee- fãy kai- busãã ne, kainkãy ke ma mii teger dyaŋ, pe sĕ -sĕ koho le pe ye, pe n waha re tĕŋ ye.

⁵ Nkãy byε pe n pye, pe n kε nawee- n pe yãã yĩnde ne, pe naa pe sey. Pe ga pe Yãhã kaplãŋ sabar fe, te n paha ta tεr nawee- byε wãn yaha, pe n naa n pua. Tesĕ,

pe nayrengbāy namihi nkāy ke n yonj tãã ye, ke tyĩ n tεr nawee- byε wũhũ na. ⁶ Nanihi dir disaha wo, pe ga naa niisayõr fla kε, tesẽ pe yawāhā nwey wo, niisar tii nawee-byε yĩnde le yi n too re na, too syi niisar pe ne kε pe nii. ⁷ Pe n kε pe naa pe syar nangbāsyaha ne nanihi teebεhe wo, tesẽ pe naa pe yee kaicāfa.

⁸ Yii poo na, ye ma n tyii waa n naa ye yee kaicāfa ye! Ye byε ma wācεη, kaicāfua neη ya kẽ u ma ye ye. ⁹ Kāntraha nge na, ye ma syi ye naweete waa yee ye tuhufua ye! Tuhufua nen ya kẽ u ma ye ye, woo kẽ Yāhā ne. ¹⁰ Ye ma syi ye ta pe n naa ye yee yĩnfua ye! Yĩnfua nen ya kẽ u ma ye ye, woo kẽ u Yāhā Yĩndefua Crise ne. ¹¹ Wii u n traha u nii yĩη na, u yai u nii ye byε tẽntẽle! ¹² Nawee wii ma u ya ta yĩnfua draha wo, ufua ga kloη. Wii ma -sẽ u ya kloη, ufua ga kuā yir.»

Yāhā kaiyarfa tesẽ Farisyẽ ye ne, pe wĩ pee Yāhā ye (Mar 12.40; Luke 11.39-52; 20.47)

¹³ Yesu n maha yee: «Yii Yāhā kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩ pee Yāhā ye. Ye nawee- ta pe saha dye Yāhā Yai wo ye. Yii sẽ n dye ye, mpāy pe n kε pe dye, ye maha n sye pe na. [¹⁴ Yii Yāhā kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩ pee Yāhā ye. Yii me, ye calangusyam wān kur byε sya n kãã pe kluε wo, ye dur ye yii ta naweeyõm dyaη, ye Yāhā ka syar kaplāmbuar ne, ye sya ma-. Koo byε wāpēn draha ga ba ye dye, ke la ke sya gboho tεr.]

¹⁵ Yii Yāhā kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩ pee Yāhā ye. Ye ne tεr yrāhātrũhũ ye, kaa na kāntraha na, kaa na salangbāy ne, ye ga nawee nen ya kε, u n naa n yār ye kānde wo. U ma ye kānde yigi, yaa u ta u n yai naa fla ne, ye wāη syi dyaη ngbey syāη.

¹⁶ Yii mpāy nawee- n taha ye na, fūū- me ye ne! Ye wīi pee Yāhā ye. Ye n yee: Wii ma Yāhā di Yāhā kangbāŋ myaha ne, laa wee le na ye. Wii ma -sē Yāhā di Yāhā kangbāŋ sān myaha ne, tuu lii pāā, u yai u le pye. ¹⁷ Napley me ye ne, fūū- me ye ne! Ye sē yāā, sān wān tii te ma Yāhā kangbāŋ wo, koo kangbāŋ kē ke te ta, te n nii Yāhā wān. ¹⁸ Ye maha n yee: Wii ma Yāhā di Yāhā diŋ yisaha fla myaha ne, laa wee le na ye. Diŋ gii ke -sē ma koo fla na, wii ma Yāhā di koo diŋ nge myaha ne, tuu lii pāā u yai u le pye. ¹⁹ Fūū- me ye ne! Ye sē yāā, diŋ gii ke ma Yāhā diŋ yisaha fla wo, koo fla kē ke ke diŋ ta ke n nii Yāhā kla. ²⁰ Wii ma Yāhā di Yāhā diŋ yisaha fla myaha ne, ufua Yāhā di ke Yāhā diŋ yisaha fla myaha ne, tesē diŋ wān tii byε ne te ma ke yīŋ na. ²¹ Wii ma Yāhā di Yāhā kangbāŋ myaha ne, ufua Yāhā di Yāhā kangbāŋ myaha ne, tesē Yāhā bya ne, koo gii ke ma ke fla na. ²² Wii ma Yāhā di yāhāyīŋ myaha ne, ufua Yāhā di Yāhā nangbāniisaha myaha ne, tesē Yāhā gε ne, koo gii ke ma ke nii ke fla na.

²³ Yii Yāhā kaiyarfa, tesē yii Farisyē ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wīi pee Yāhā ye. Ye ma ne ye digi gbe, tyūhū wān gε ne, ye te la flε sēnsye, ye fla neŋ wāā Yāhā kē. Kānde lii Yāhā le ta, le wo klaha kai- nkāy ne ke ma yīŋ, ye sē -sē koo pye ye. Ye sē n sroŋ ye, ye sē nawee- fεn di ye, ye sē Yāhā laam wūhū pye ye. Koo kai- ngīi -sē kē tee yai ye gbihi yigi, ye koo ta yīŋ. Ke kai- ngīi n -sē taha, ye ma syi ye faha laa yaha ye. ²⁴ Yii mpāy, nawee- n taha ye na, fūū- me ye ne! Ye lakuε loho fīi, ma tepūū yi n kāā ke wo ma cā ke wɔ; yūhūmii ma -sē too ku ke lakuε loho wo, ye ga ke wɔ ke dyaŋ.

²⁵ Yii Yāhā kaiyarfa, tesē yii Farisyē ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wīi pee Yāhā ye. Ye ma mii nawee- mpāy dyaŋ, pe crāŋ kur kuε yee, tesē tasa kur kuε ne, ma n tyii ke

laam na. Ye bya, ye yii ta naweeyǫm nkur kuε ye, ye laam sē -sē wee gbεgbε ye. Nawee- wāyuhu wīi ya le ma ye laam wo, tesē kai- nkāy ne ke sē yǫ ye. ²⁶ Yii Farisyē, fūū- me ye ne! -Ye cāā ye laam ta pe n nii gbεgbε, ye -sē ga yǫ gbaa na. Le ma mii crāŋ dyaŋ ke laam ma yee laha, ke nkur kuε bya -sē ga laha.

²⁷ Yii Yāhā kaiyarfa, tesē yii Farisyē ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wīi pee Yāhā ye. Ye ma mii nakur gbūhū wāŋ syi dyaŋ; pe ga ke nkur kuε tuhu ngaa ne ke n yǫ, ke nii perper. Ke laam -sē wo, ke yīi nakur kacεr ne, tesē wāfūhū wān ter byε ne. ²⁸ Ye bya ma koo syi. Nawee ma ye yāā, u ga yee ye ma naweeyǫm. Dawar wīi ya -sē kē le gboho ye laam wo, tesē kapee- wāpye wīi ne.

²⁹ Yii Yāhā kaiyarfa, tesē yii Farisyē ye ne, dawarfa me ye ne! Ye wīi pee Yāhā ye. Nakur gbūhū nkāy ke yǫ, koo kē tee n gbihi Yāhā kaplāŋ tǫrfa kē. Ye maha nasroŋ gbūhū gbihi n yǫ. ³⁰ Ye maha n yee: «Wa'a ne pye wo faale wāε cāā na, wo saa ne yīmbui wāā le pe ne, wo pe Yāhā kaplāŋ tǫrfa boo ye!» ³¹ Tee loo pāā pe faale Yāhā kaplāŋ tǫrfa wāboo wīi na, ye le cā laha ma yee, mpāy pe bii naa poo Yāhā kaplāŋ tǫrfa mii boo, pe kur kuε pii me ye ne. ³² Le yǫ! Ye faale wāε pe tēn lii koho yigi, tee -sē le tē kua!

³³ Nwǫr terfa me ye ne, ye pee tεr! Ye laam wo, ye yee la ye saa ba sāhā ye ka naa fla wo ye, naa gii wāfegeyāā wee ke na ye? ³⁴ Ye sē yāā, loo ne n ga Yāhā kaplāŋ tǫrfa nǫ wāā ye ye, laantorfa ne, sabacāfa ne. Ye ga ba mpāy boo, ye mpāy kuey mar boo trāŋ na. Ye ga maha ba mpāy gbā sāngblāŋ ne, ye yawāhā nwey wo, ye mpāy kar taha naa n gaha teebεhε byε wo. ³⁵ Loo ne, naboortii byε te boo faale wo, too nde byε wāpēn draha ga ye dye. Too naboortii nde bii gbe nasroŋ Abεl wāboo cāā na, ma sya ba waa Basyi dya Dyakaridya wāboo cāā na, woo wii pe bii

boo ke Yāhā kangbāņ nsoho wo ke Yāhā diņ yisaha fla ne.
³⁶ Ta n cīinde nde pāā ye ye, ntōr rii te woo, le kapee fue ga yi yagaafa na.»

Yesu tesē Yurusalemfa wīi ne
(Luke 13.34-35)

³⁷ Yesu n maha yee: «Yurusalemfa, Yurusalemfa, ye Yāhā kaplāņ tōrfa boo, tesē nawee- mpāy Yāhā pe nō n wāā ye kē, ye pe waa n boo ntēmbar ne. Yalebyε n n ke n ye wāā ta nii tāy, mii nguyīņ dyaņ ke ne ke pii wāā ta ke nkaasyir flāhā tāy. Ye sē -sē le sya yāā ye. ³⁸ Tee n pye ke syi, Yāhā ga ba kur waa ye klo na. ³⁹ -Ye yāņ, n ga ye yar: Ma gbe yagaa na, ye saa ra yāā yāā nantāņ ye. Per gaa, n ga dur ba, ye n -sē ba naa n yee: «Mboo wii taa n pai Yīņfua Yāhā myaha na, ke kaa taha ma na.» »

24

Kayihī nkāy ke n pai kāntrahafa dye driyē n cā kua
(Mar 13.1-27; Luke 21.5-28)

¹ Yesu n yi ke Yāhā kangbāņ wo, ma n tεr u kānyārwai ne. Pe kānyārwai n yūhū crā u na, ma u pye u ke Yāhā kangbāņ nwey wāfāā nayōr ter yāņ. ² Loo na, Yesu n pe yar ma yee: «Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ke Yāhā kangbāņ nwey nde byε tee n yāā nde, te ga ba too, ntēmblaha neņ gaa gε saa ba taha ta nii ke nampyeņ na ye; te byε ga ba traha.»

³ Yesu n ga dugu nii te wolifyε katyir yāņ yīņ na. Pe kānyārwai ya n yūhū crā u tāy, ma u yey ma yee: «Wo Yīņfua, taa naa ke Yāhā kangbāņ wātoo wīi pāā, wo yar ke tooyale ne cigege, ma suhu kayar lii ne le ga ba waha ta, nawee- n ma wādurba yale cā, tesē driyē wākua yale ne.»

⁴ Yesu n -sē too ke kai- na, ma nii pe yar ma yee: «-Ye naa yii yigi, waa kawar ma syi waha ba ye yīntar figi ye!

⁵ Ye sē yāã, nawee- busāã ga ba ta myaha taha pe ya na, pe naa kawar fua pe yee, a poo me u Yāhã Yīndefua. Pe ga ba nawee- busāã wlaŋ koo ne. ⁶ Ye ga ba naan wūhū luhu, te ma tūntūn, kaa na te ma deydey. Ya'a syi ye fya ye! Koo kayīhī ngī yai ke ba dye, le sē -sē ga ba pye driyē wākuanŋ ye. ⁷ Nawee- tergaafa ga ba naa naan miy ter gaa ne. Yīŋfua waa ga ba yir u nawee- ne, u ga naan miy yīŋfua waa ter ne. Fāãpihi ga ba dye teebεhe nkāy wo, tesē kāntraha wāyεhe ne. ⁸ Kānkai- ngī byε ga ba nii mii calaifua wān dyanŋ, te ma ne yir u na, te naa u yaa.

⁹ Nawee- ga ba ye yigi wāã, pe n ye nuhu, pe sya ye boo. Ye wī ga ba fūhū nawee- byε ye ta wī na. ¹⁰ Koo cāã na, nawee- busāã ga ba Yāhã kānde miy yaha. Pe ga ba yār naa n yaha pe ya na; pe wī ga ba naa n fūhū pe ya ye. ¹¹ Kawar Yāhã kaplāŋ tōrfa ga ba yi nihi, pe nawee- busāã wlaŋ le kapee- wāpyeŋ wo. ¹² Loo nde ga ba pee, le sya ta, nawee- busāã saa ba naa pe nampyeŋ- yāŋ nawee- ye. ¹³ Wii ma -sē waha plāhā kuee ta kur ye ke kānkai- byε wo, Yāhã ga ba u sya yaha. ¹⁴ Le Yāhã kapāyī nde ga ba tōr kāntrahafa byε ye, pe byε n ke kai- cā. Loo na, ke driyē ga cā kua.»

¹⁵ Kaplāŋ nkāy ke n taha, wii ma ke kal u yai u ke war yō! Yesu n maha yee: «Faale Yāhã kaplāŋ tōrfua Dāyεl, tuu bii cīinde kapihi gii wī pāã, yaa ba ke yāã Yāhã niisaha wo. ¹⁶ Loo yale wo, mpāy pe ga ba pye Yudε wo, pe fā naa n gaha yāy kuε kohō na. ¹⁷ Wii ma ba pye u gbegbaha yīntraha wo, u ma syi yee woo ga tege dye nwoŋ wo, u wān taa gbe yigi ye. U naa n fā. ¹⁸ Wii ma ba pye u tar wo, u ma syi yee woo nayrengbāŋ kuee kaha wo, woo ga dur ga ke gbe ye. U naa n fā. ¹⁹ Too plii nde na, ca mpāy pe ma laha ne, tesē mpāy ne pe ma pii ne pe n wār, pe fεn ga ba gboho tεr. ²⁰ -Ye naa Yāhã nar too fee plii nde ma syi sroŋ wεrengbān cāã ne, tesē kani per ne ye! ²¹ Ye sē yāã, ma gbe driyē wātāhā na, ma sya ba waa yagaa na, too plii nde

fεn wāpee syi sē yāã yāã ye. Te syi saa maha ba yāã yāã ye. ²² Yāhā ma ne yee ke sē yεr kaa wāyikāã na te wāfāy plii yē na ye, waa yīŋ gε saa ne wloho yi ye. Ke -sē yεr koo kaa wāyikāã na ke laampii wī na, mpāy ke yāŋ yi.

²³ Loo na, wii ma ye pye, a u Yāhā Yīndefua ma nwo, u Yāhā Yīndefua ma nwaala, ya'a syi le sya ye! ²⁴ Ye sē yāã, kawar Yāhā yīndefa, tesē kawar Yāhā kaplāŋ tōrfa ne, pe ga ba yi. Pe ga ba naa yēkā wūhū pye tesē laanwo wūhū ne, pe naa nawee- wlaŋ. Mpāy gε Yāhā pe yāŋ yi, pe ma yee pe sē waha pe ya na ye, pe ga waha wlaŋ. ²⁵ -Ye luhu naa n yō! N nwo, tē ye cāã n yar ke kai- ne.

²⁶ Loo na, pe ma ba ye pye, a -ye yāŋ u ma drawaha fla wo, laa na u ma nwoŋ laam wo, ye ma n le sya ye! ²⁷ Ye sē yāã, u Nawee Puee wādurbaŋ ga ba pye mii yāhā wāyεhe dyaŋ, ke ne ncha byε gbe tā, nawee- byε n ke yāã. ²⁸ Ye sē yāã, kakugu ma pye na, yān ga te ya wāã ke fla na.

²⁹ Too fεn plii nde ma kāhā tεr wa, yai ga ba gbā tā, yroŋ saa ba pye cāã- ne ye. Yrompii ga ba kuā too kāntraha na; ke yāhāyīŋ wān byε ga ba gbā wlāhā te ya wo. ³⁰ Loo na, u Nawee Puee wādurba kayar wī ga yāŋ cā gbaa na, yāhāyīŋ na. Kāntraha terfa byε ga ba naa pe ya mii wūn. Pe ga ba u Nawee Puee yāã yāhāsyōr na, tuu n pai fānga ne, maha yāhāyīŋ nayōr ne kacān saa pye ye. ³¹ Tūūtū ma ba wuu, u Nawee Puee ga u yāhāyīŋ tēnlεhe nō wāã driyē teebεhe byε wo. Nawee- mpāy tuu yāŋ yi, pe yāhāyīŋ tēnlεhe ga pe byε wāã driyē kur byε wo.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?

(Mar 13.28-31; Luke 21.29-33)

³² Yesu n maha pe yar kakuācran ne ma yee: «Nasar nkugu ke wo klaha lii ne, ye yai ye le cā. Ye sē yāã, ke katyigi ma kayampēn yi, ma maha wampēn fe, yaa cā ke wāsayale nō gbe taha. ³³ Koo syi dyaŋ, ye ma ba kai- ngī

yãã ke n pye, ye -sẽ cã u Nawee Puee ma u dur n pai. ³⁴ Ta n cĩinde nde pãã ye ye: Yagaafa byε saa ku tãñ mii kai-ngĩ sẽ pye poo mpãy yĩnde na ye. ³⁵ Ke yãhãyĩñ tesẽ ke kãntraha ne, te ga ba kua kãã te saa ba pye ye; ta kaplãñ koo -sẽ na, koo ga nii wãkuayãã saa pye ke na ye.»

Driyẽ wãkuayale ga ba nawee- fe gbe

(Mar 13.32-37; Luke 17.26-30, 34-36)

³⁶ Yesu n maha pe gbihì yar taha ma yee: «U Nawee Puee wãdurbañ ke n pai pye per gii, waa sẽ koo per cã tesẽ le yale ne ye. Pe yãhãyĩñ tẽnlεhe gε sẽ ke per cã ye. Ndoò ke Dya, ta bya sẽ ke per cã ye. Ta Tuhufua Yãhã ya ke le cã. ³⁷ Kai- nkãy ke naa n pye faale wãdyaha Nuwε cãã na, koo syi kai- ke ga ba naa n pye u Nawee Puee wãdurba yale wo. ³⁸ Ye cã, Nuwε cãã na, te driyẽ lafir te sẽ ba yi wa ye, nawee- naa dir di ma naa n wɔ, ma naa ca sya ma naa pe pueesyam wãã naam kẽ, ma sya ba waa Nuwε wãdye per na ke salangbãñ wo, kangbãñ dyañ. ³⁹ Pe sẽ ba le sya ma yee laa ga ba pe dye cĩinde ye, te lafir n sya ba yi tã kãntraha byε na, ma nawee- byε boo tãñ. U Nawee Puee wãdurbañ ga ba pye koo syi dyañ, nawee- saa ba le sya pe yee kai- ngĩ ga pe dye cĩinde ye. ⁴⁰ Koo per na, naam syãm syi ma pye tar wo pe ya tãy, pe ga ba nen yigi ba ra fla na, pe tyii u nen na. ⁴¹ Ca syãm syi ma pye pe tra tre pe ya tãy, pe ga ba nen gbe ba ra fla na, pe tyii u nen na. ⁴² Tee sẽ ndoo, ye Yĩñfua, wãdurba per cã ye, ya'a syi ye sã wãy faha yii na ye!

⁴³ -Ye nde cã laha: Kahafua ma ne u yuhu payale cã ke yĩmper wo, u ga ne kuee yrãñ na, u sye u yuhu ma n dye u kaha wo ye. ⁴⁴ Loo ne, ye bya -ye yii gbihì naa n ta, yaliile tee sẽ ga yigi ye, u Nawee Puee ga ba dur ba loo yale wo.»

Tẽntẽyɔ u yĩñfua sẽñ mii?

(Luke 12.41-48)

⁴⁵ Yesu n maha yee: «Těntěle wii syi kě u n sroŋ u yĩŋfua ye, ma maha kai- cā? Woo kě wii ne u yĩŋfua tεr, ma u taha u naa u těntěwai byε yāŋ, u naa pe dir wāā pe kě sediyale wo. ⁴⁶ U yĩŋfua ma dur ba, maa u yāā loo tēn na, woo těntěle wīi n tāy. ⁴⁷ Ta n cīinde nde pāā ye ye: U yĩŋfua ga u taha u koho wān byε yīŋ na. ⁴⁸ U těntěle ma pee, u ga le ga yigi, a woo yĩŋfua saa pa yagaa ye. ⁴⁹ Loo na, u ga too u těntěwai wāgbāŋ na, u ga naa n di, u sēm wō naa n tεr sēnwōfa ne. ⁵⁰ U těntěle tuu sē per gii ga yigi, tesē yale lii ne ye, u yĩŋfua ga pa koo na. ⁵¹ U ga u pēn cīinde wāpēn, tuu u pye pyer rii ne te yai dawarfa ne, u n naa n wūn, u naa nkāhā yīhī.»

25

Cabii sēnsye cafān yigifua sēŋ mii?

¹ Yesu n maha kakuācran nde gbā pe ye ma yee: «U Nawee Puee ma ba dur ba, Yāhā yai klo wādyerŋ ga ba nii mii cabii sēnsye mpāy wīi dyaŋ. Pe cabii sēnsye pe naalōr gbe, ma yi ma n gaha cafuē yigifua wāāsaha wo. ² Pe laam wo, cabii bua pye napley, pe sē ba kai- cā ye. Bua mii -sē ba kai- cā, pe pye laantorfa. ³ Pe cabii napley n pe naalōr gbe, pe sē sēm- gbe yigi ye. ⁴ Pe cabii laantorfa poo n pe naalōr gbe, ma suhu sēm- ne ngaa laam wo.

⁵ U cafuē yigifua sē naa n pai ye, wāy n sya ba pe cabii byε yigi, pe n sā wāy. ⁶ Yīndyaha n ba dye, waa n tē sya ma yee: «U cafuē yigifua nwo, -ye ka yaa u wāā!» ⁷ Loo na, pe cabii byε n yir wāy na, poo ga pe naalōr gbihī, pe sēm-mpāy le taha. ⁸ Pe cabii napley n pe laantorfa pye ma yee: «-Ye ye sēm- mpāy laha wo kě! Ye sē yāā, wo naalōr n fege wo ye.» ⁹ Pe laantorfa n pe yē wāā sya ma yee: «Aye, sēm- mpāy pe ma wo ye, pe saha wo lay yi ye lay ne ye. -Ye ka sēm- parsaha fla wo, yaa mpāy par, ye le!»

¹⁰ Pe cabii napley n ka loo na sēm- parsaha wo, u cafuẽ yigifua n pa loo yale wo. Mpāy pe ba pe ya gbihi ta, pe n dye u cafuẽ yigifua ne te cafān didi nwongbāñ laam wo, pe n ke nwonyẽ tã tã. ¹¹ Loo kur ye, pe cabii bua mii n ba pa, maa tẽ sya ma yee: <Yĩñfua, Yĩñfua, ke nwonyẽ yār wo kẽ.> ¹² U cafuẽ yigifua n pe yẽ sya ma yee: <Ta n cĩnde nde pãã ye ye, n sē ye cã ye.> »

¹³ Yesu tuu ke kaplāñ pãã wa pe ye, u n pe yar taha ma yee: «Tee sē u Nawee Puee wādurba per cã, ke yale ne ye, -ye ma n faha yãã yii na ye!»

Pe tẽntẽ- tãã pe yĩñfua sēñ mii?

(Luke 19.11-27)

¹⁴ Yesu n maha kakuãcran laa gbã pe ye u wādurba wĩ na ma yee: «Ta wādurba wĩ ga ba nii mii dya waa dyañ, tuu ga yrāhã yi. Tuu ga yrāhã yi, u n u tẽntẽ- yee ba, ma ba u koho wale le soho pe koho wo. ¹⁵ U n war milyõ bua le soho u tẽntẽ nen waa koho wo, ma milyõ syām le soho waa koho wo, ma milyõ nen le soho u tãã wuhu koho wo. Tuu u tẽntẽ- cã wa, pe nanem ga waha yia pe tẽn lii tẽ, u n pe war la pe kẽ koo syi, ma tēr. ¹⁶ Wii tuu pe war milyõ bua yãã, u n yir le yalebya wo, ma ga nii tẽn tẽ pe war ne, ma sya ba war milyõ bua mpāy yãã. ¹⁷ Wii tuu ba pe war milyõ syām yãã, u bya n ga tẽn tẽ pe war ne, ma sya ba war milyõ syām mpāy yãã. ¹⁸ Wii tuu -sē ba pe war milyõ nen yãã, u n ga wihi tugu kãntraha wo, ma u yĩñfua war wũhũ yaha ke fla na.

¹⁹ Le n ba ma- pe tẽntẽ- yĩñfua n dur ba. U n nii pe yey, pe waha tẽn lii tẽ pe war ne.

²⁰ Wii, u yĩñfua ba war milyõ bua le soho u koho wo, u n yũhũ crã, ma pe war milyõ bua flε sĩĩ yar ma yee: <Yĩñfua, ma ba war milyõ bua le soho ra koho wo. Yāñ, n maha war milyõ bua mpāy yãã taha.> ²¹ U yĩñfua n u pye

ma yee: <Le yō; ma ma tēntēyō, ma maha n sroŋ. Ma sroŋ kasyĩmbεhe wo; loo nde na n ga ma taha kai- nkāy na ke yīŋ ke gbaha. Pa, wo n ba gbar.>

²² Tēntē wii, u yīŋfua ba pe war milyō syām le soho u koho wo, u bya n yūhū crā, ma pe war milyō syām fle sīi yar ma yee: <Yīŋfua, ma ba war milyō syām le soho ra koho wo. Yāŋ, n maha war milyō syām mpāy yāā taha.>

²³ U yīŋfua n u pye ma yee: <Le yō; ma ma tēntēyō, ma maha n sroŋ. Ma sroŋ kasyĩmbεhe wo, loo nde na n ga ma taha kai- nkāy na ke yīŋ ke gbaha. Pa, wo n ba gbar.>

²⁴ Loo kur ye, wii u yīŋfua ba war milyō nen le soho u koho wo, u n yūhū crā ma yee: <Yīŋfua, n ba cā ma laam waha. Tar rii nawee- pe n war, ma n ta pe ma myaha taha re na. Dir rii nawee- pe n gbihi, ma n ta pe te le ma myaha pεn wo. ²⁵ N ba fya, ma ga ma war wūhū yaha kāntraha wo. Yāŋ, ma war mii, sya pe ne.> ²⁶ U yīŋfua n u yē sya ma yee: <Tēntē napee nwo, napar difua kē ma ne! Ma cā, tar rii nawee- pe n war, n n ta pe ta myaha taha re na. Ma maha cā, dir rii nawee- pe n gbihi, n n ta pe te le ta myaha pεn wo. ²⁷ Ma ne pye ma ga ra war wāā fuε na war cātrohosaha wo. Loo na, tē dur ba, n saa ne yāā la u war see, ta n sya?> ²⁸ Loo kur ye, u n pe nawee- pye ma yee: <-Ye pe war milyō nen sya kāā u koho wo, ye pe wāā wii kē u ma pe war milyō bua ne! ²⁹ Ye sē yāā, wii ma pye ngaa ne, pe ga ba wāā taha u kē dege. Wii ma -sē yee u wee ngaa ne ye, car gii ke ma u koho wo, ke ga ba tyīn sya kāā u ye. ³⁰ Ma yee u tēntē nwo na, tuu saha laa yō ye, -ye u gbe miy yi wāā nkur ye wam fla wo, u n naa n wūn, u naa nkāhā yīhī.> »

Nawee- byε ga ba tyōr pe kapyen ne

³¹ Yesu n maha yee: «Yaliile wo u Nawee Puee ma ba pa u yāhāyīŋ nayōr ne, pe yāhāyīŋ tēnlεhe byε ne, u ga ba

nii u nangbāŋ niisayūhū wo. ³² Teeβεηε byε nawee- ga ba wāã ta u yaha ye, u n pe tyōr mii mbanaha dyaŋ, tuu mbaa tyōr n yi sēngaa wo. ³³ U ga pe mbaa ta u kāndigi kuε ye, tuu pe sēngaa ta u kāmaŋ kuε ye.

³⁴ Loo na, mpāy pe ga ba pye u yīŋfua kāndigi kuε ye, u ga pe pye: <Ye wīi n tāy ta Tuhufua Yāhā ye. -Ye pa, ye ba Yāhā Yai kayūhū sya, kayūhū nkāy ke bii cāã gbihi yaha wa ye kē, driyē wātāhā cāã na. ³⁵ Ye sē yāã, fāã ba ra yigi, ye n ba dir wāã ra n di, koo kē. Loho fāã ba ra yigi, ye n ba loho wāã ra n wo. N pye nampay, ye n ba ra yigi yō. ³⁶ Nayroho sē pye ra ye ye, ye n ba kaa wāã ra n le. N pye yanfua, ye n ba ra traha. N pye nwompihi wo, ye n ba pa ra fla na maa ra yāŋ.>

³⁷ Loo na, pe nasroŋ ga ba u yē sya pe yee: <Yīŋfua, wo ma yāã na, fāã ba ma yigi, wo n ma kē dir ne ma n di, loho fāã ne, wo n ma kē loho ne ma n wo? ³⁸ Ma pye nampay teelii wo, wo n ma yāã, ma ma yigi yō? Wo ma yāã na, nayroho sē pye ma ye ye, wo n kaa wāã ma kē ma n le? ³⁹ Ma pye yanfua na, ma pye nwompihifua teelii wo, wo n ka maa ma yāŋ?>

⁴⁰ U yīŋfua ga pe yar, u yee: <Ta n cīinde nde pāã ye ye: Tee naa kai- ngīi pye ta nawee- kē, mpāy gε pe ma naflam, le ma mii ye naa ke pye ndoo gε kē.>

⁴¹ Loo kur ye, mpāy pe ga ba pye u kāmaŋ kuε ye, u ga pe pye: <-Ye dey kāã ra na, Yāhā yoosēn ma ye na! -Ye ka naa fla wo, naa gii wāfegeyāã wee ke na ye! Koo naa gbihi Setane kē, tesē u sāndāpee ne. ⁴² Ye sē yāã, fāã ba ra yigi, ye sē ngaa wāã ra n di ye, koo kē. Loho fāã ba ra yigi, ye sē loho wāã ra n wo ye. ⁴³ N pye nampay, ye sē ba ra yigi yō ye. Nayroho sē pye ra ye ye, ye sē ba kaa wāã ra n le ye. N pye yanfua, n pye nwompihifua, ye sē pa maa ra yāŋ ye.>

⁴⁴ Pe ga ba u pye pe yee: «Yĩŋfua, wo ba ma yãã na, fãã ba ma yigi, loho fãã ne, ma pye nampay, nayroho sã pye ma ye ye, ma pye yanfua, ma pye nwompihi wo, wo sã kayĩ pye ma kã ye?»

⁴⁵ U Yĩŋfua -sã ga ba pe pye: «Ta n cĩnde nde pãã ye ye: Tee sã naa kai- ngĩ pye ta nawee- mpãy kã pe ma naflam ye, le ma mii ye sã naa ke pye ndoo gε kã ye.» »

⁴⁶ Yesu n pe yar taha ma yee: «Poo mpãy pe wee nasroŋ ye, pe ga ba wãpẽn yãã, kii wãkuayãã wee ke na ye. Mpãy pe -sã ma nasroŋ, pe ga ba cĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.»

26

Yiifee- yahaseefa Yesu kε wãboo ne

(Mar 14.1-2; Luke 22.1-2; Nsãn 11.45-53)

¹ Yesu tuu kaplanŋ ngĩ byε pãã wa, u n u kãnyãrwai pye ma yee: ² «Ye cã te syayaha gbar ma plii sã wo. Loo yale wo, u Nawee Puee ga ba yi nawee- kã, pe n u kuey mar boo trã na.»

³ Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n pe ya wãã pe wãε ne, u Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo. U myaha ba kã Kayifu. ⁴ Pe n le pãã ta poo ga Yesu yuhu yigi, pe u boo. ⁵ Pe n le pãã ma yee: «Wo saha u yigi te gbaryale wo ye. Mii loo sã ne ye, pe nawee- ga waha yir pe yee, le sã yai poo ye ye.»

ᶑᶑᶑ waa lasekole wãwoo Yesu yĩŋ na

(Mar 14.3-9; Nsãn 12.1-8)

⁶ Yesu pye Gbetane wo, Syimu kaha wo, Syimu wii tuu pye gber. ⁷ ᶑᶑᶑ waa n pa u tãy, yablater ntẽmblaha bule ne u koho wo. Lasekole waa ter pye le wo, nawãm sã naa u dir yey ye. Yesu pye u naa n di, u ᶑᶑᶑ n u lasekole woo u yĩŋ na. ⁸ Pe kãnyãrwai pe loo yãã, le sã tãy pe ye ye, pe n nii le pãã ma yee: «Kaklaha- ne nde! ⁹ Pe ma ne lasekole

nwo par, ma wangbāy yāā ma wāā fεnfa kē, loo sē puar la?»

¹⁰ Yesu n -sē cā pe ne, ma pe pye ma yee: «Ye tyii u cɔɔ na, u kayīi pye ra kē! ¹¹ Ye sē yāā, yalebyε fεnfa ma ye ne. Ndo -sē nwo, n saa ba pye ye ne per gaa ye. ¹² Ye sē cā la, u cɔɔ tuu lasekole nwo woo ra kadye na, ta nakugu kē tuu gbihii wa gbīi wāleŋ na? ¹³ Ta n cīinde nde pāā ye ye: Pe ma ba le Yāhā kapāyīi wūhū tōr teelii teelii kāntraha nge na, pe ga u cɔɔ nwo bya wīi pāā, lii tuu pye ra kē. U wīi ma syi le faha yāā nawee- na ye.»

Yuda Yesu wāyi wīi kε

(Mar 14.10-11; Luke 22.3-6)

¹⁴ Pe Yesu kānyārwai sēnsye syām mii wo, waa pye pe naa u yee Syikaryɔtefa Yuda. U n yir, ma ka pe Yāhā yūndefa yīnfa fla na, ¹⁵ ma ga pe pye ma yee, a woo ma Yesu yi pe kē, pe ga woo kē nwa ne? Pe n wargbε warpii gbey sēnsye tōr, ma pe wāā u kē. ¹⁶ Yuda n ta tεr nii Yesu wāyi wīi kε pe kē.

Yesu kur kuε syayaha gbar dir

(Mar 14.12-21; Luke 22.7-14, 21-23; Nsān 13.21-30)

¹⁷ Te gbar rii Yiifεe- sē ncasur bur di ye, te ba nɔ wa. Ke per cir na, Yesu kānyārwai n u yey ma yee: «Ma laam wo, ma yee too ga te syayaha gbar dir yīntaha yi na ma kē?»

¹⁸ Loo na, Yesu n waa yar pe na, pe ka woofua fla na, le klo laam wo, pe ga u yar pe yee: «Wo Yīnfa yee: Ta yale nɔ wa; n ga ba te syayaha gbar dir di ma fla na, ta kānyārwai ne.» ¹⁹ Yesu tuu pe kānyārwai yar mii, pe n pye koo syi, ma ga te syayaha gbar dir yīntaha yi.

²⁰ Yainkɔŋ wo, Yesu pye u ba draŋ nii, ma naa n di u kānyārwai ne. ²¹ Pe n nii n di, Yesu n yee: «Ta n cīinde nde pāā ye ye: Ye laam wo, waa ma u ga ra yi ta napīi-kē.» ²² Le n pe byε laam wlāhā, pe n nii u yey pe ya wuhu

na ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?» ²³ Yesu n pe yē sya ma yee: «Wii tuu u koho wāã le ra ne wācεŋ tasa laam wo, woo tuu ga ba ra yi ra napĩ- kē. ²⁴ Cĩnde ne, u Nawee Puee ga ku mii le yrũhũ ta nii Yāhā sabangbāŋ wo mii. Wii fεn te -sē ga cā pee, woo kē wii ne tuu u yi u napĩ- kē; myaha ne, u ma ne see gε see ye.» ²⁵ Yuda wii, tuu ne ga ba u yi u napĩ- kē, u n kapān gbe ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?» Yesu n u yē sya ma yee: «Ma le pāã.»

Yesu bur rii la defĩ wii ne u kānyārwei kē, nwa kē?

(Mar 14.22-26; Luke 22.15-20; 1 Kōr 11.23-25)

²⁶ Pe naa n di, Yesu n bur gbe, ma syaha kē Yāhā ye, ma ke la cεr wāã u kānyārwei kē ma yee: «-Ye sya di, ke ma ta kadye draha wo.» ²⁷ U n maha defĩ sekuyĩ gbe, ma syaha kē Yāhā ye, ma le sekuyĩ wāã pe kē ma yee: «Ye byε -ye wɔ! ²⁸ Pe ma ta ntōr draha wo, ta tōr rii te ga woo, nabuar ntāŋ n cā dye Yāhā tāy, naambiyārfān tii ke bii le pe ne te n cā yĩntaha ta. Loo na, nabuar kapee- ga laha kāã pe yĩŋ na. ²⁹ Ta n le pāã ye ye: N saa maha defĩ wɔ yāã kāntraha nge na ye. N ga ka Yāhā yai klo wo, n cā ga koo fla defĩ wɔ ye ne.»

³⁰ Loo kur ye, pe n Yāhā sey yay taa ne, ma yir ma ka te wolifyε katyir yāŋ yĩŋ na.

Yesu Pyar yar u ga woo wĩ kai tεhe tãã

(Mar 14.27-31; Luke 22.31-34; Nsān 13.36-38)

³¹ Ke wolifyε katyir yāŋ yĩŋ na, Yesu n u kānyārwei pye ma yee: «Nanga yĩmper wo, ye byε ga ba dur yi ta kur ye. Le ma le yrũhũ ta yaha Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, Yāhā yee: «N ga ba u mbanaha gbā boo, pe mbaa byε n fā cāāŋ.»

³² Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ta wāku kur ye, n ma ba yir gbā wo, n ga ba cāã tεr ye yaha Galele kāntraha wo.»

³³ Pyar n kapān gbe, ma u pye ma yee: «Mii byε ma sya ga ba dur yi ma kur ye, ndoo saa yi kāā yāā ma kur ye ye.»

³⁴ Yesu n u pye ma yee: «Ta n cīinde nde pāā ma ye: Ke nanga yīmper nge bya wo, ngupuai saa kui gε kui wa ye, maa ta wīī kai tεhε tāā, ma yee ma sē ndoo cā ye.» ³⁵ Pyar n u yē sya ma yee: «N saa ba le kai n yee, n sē ma cā ye, n ma sya ga gbā ku ma ne.» Pe kānyārwai mii byε n loo nen ya pāā pe ya ndoŋ.

Yesu Yāhā wānar Gesanε fla na
(*Mar 14.32-42; Luke 22.39-46*)

³⁶ Loo kur ye, Yesu n ka u kānyārwai ne fla ngaa wo pe n yee Gesanε. U n pe pye ma yee: «-Ye nii kuee nwo, ta n ka yaha ye, n ga Yāhā nar.» ³⁷ U n Pyar yigi taha u ya na, pe Sewede pii syām ne. U laam ba nii n wlāhā u ye, u ntāŋ n maha nii u cεr. ³⁸ U n pe pye ma yee: «Ta laam byε wlāhā, ma nii mii gbāku wīī laa dyaŋ. -Ye kuee nwo wo ra ne, ye ma syi ye sā wāy ye!» ³⁹ U n faa ka yaha ye, ma ga kānklūy gbāā, ma yīŋ kuε le ma pāā Yāhā ne ma yee: «Yāhā, ra Tuhufua, ma n yia kai- byε na. Le kayīhī yale kuā tεr ra na, lii le n pai nde. N sē -sē yee ta laam wīī le pye ye, ma laam wīī loo le naa n pye.»

⁴⁰ Tuu loo pāā wa, u n dur ba u kānyārwai tāā mii fla na, ma ba pe yāā pe sā wāy. U n Pyar pye ma yee: «Ye sē waha kuee yrāŋ yale nen gε ra ne ye! ⁴¹ Ye byε, ya'a syi maha sā wāy ye! -Ye naa Yāhā nar, ye ma syi ye ba dye kapee-wāpyeŋ wo ye! Nawee laam yīī kayūhū wāpye wīī ne, u -sē nō gbεr ke wāpyeŋ na.»

⁴² U n maha tεr u ya ya yahasee ye, ma maha ga pāā Yāhā ne ma yee: «Ta Tuhufua, wāfāy nge ma yee ke saha kuā tεr ra na ye, lii le ma ma laam wīī, ma loo pye.» ⁴³ U n dur ba, ma maha ba u kānyārwai yāā wāy na; pe wāy n sya naa pe yīnkaasyikuey ndege pe kē. ⁴⁴ U n tεr pe yaha,

ma ka yaha ye, ma ga koo kaplāŋ tee nen ya pāã Yāhā ye, ke tεhε tāã wuhu na.

⁴⁵ Loo kur ye, u n ka u kānyārwei fla na, maa pe pye ma yee: «Ye maha sā wāy, ma n wūū kε. Le nde, le yale nɔ wa. -Ye naa n yāŋ, pe ga u Nawee Puee yi kapeepyefa kē yagaa. ⁴⁶ -Ye yir wo n tεr! Ye sē yāã, dya wii tuu ra yi ta napī- kē, u nwo u n pai.»

Yesu wāyigi

(Mar 14.43-50; Luke 22.47-53; Nsān 18.3-12)

⁴⁷ Yesu naa n pāã nantāŋ, Yuda n pa. Pe kānyārwei sēnsye syām mii waa ba kē u ne. Nabuar raa pye u ne, yūntrūē ne pe ye koho wo, tesē kāhā ne. Yāhā yūndefa yīŋfa, ma suhu pe wāle ne, poo me pe ba pe lehe wāã, pe ba Yesu kε yigi. ⁴⁸ U Yuda wii tuu ba yi kāã Yesu kur ye, u n pe nawee- yar yaha naambiyār syaha gaa ter ne, pe n waha Yesu cā. U ba pe pye ma yee: «Dya wii tē ga ba syar naambiyār syaha ne, yaa cā woo kē tee n kε, ye ba u yigi.» ⁴⁹ Yuda n ta tεr yūhū crā Yesu na, ma u syar ma yee: «Yīŋfua, n ma syar,» ma u syar ke naambiyār syaha ne. ⁵⁰ Yesu n u pye ma yee: «Ta naambiyā, taa pa lii na, le pye!» Pe nawee- n -sē yūhū crā, ma koho taha Yesu na, ma u yigi.

⁵¹ Yesu kānyārwei mpāy pe pye u ne, poo nen waa n yūntrūhū kuā, ma Yāhā yūndefa yīŋfua tēntēle gbā, ma sya ndityε gbā cεr kāã u kē. ⁵² Yesu n u pye ma yee: «Ma yūntrūhū le yaha ke niisaha wo; ma sē yāã, mpāy byε pe yūntrūhū gbe pe nampyeŋ- na, pe yūntrūhū gbā ku. ⁵³ Ma laam wo ma yee la, n saha ra Tuhufua Yāhā nar u n yāhāyīŋ tēnlεhε seraasyi ndreŋ sēnsye syāŋ syi wāã ra kē, tahar ne, ke yagaa nge na ye? ⁵⁴ Kai- nkāy ke -sē n pye yagaa, ke ma ke yrūhū yaha Yāhā sabangbāŋ wo ma yee, ke yai ke pye.»

⁵⁵ Yesu tuu loo pãã wa, u n wã klaha ma pe nabuar pye ma yee: «Tee pa ra yigisaha wo yũntruẽ ne tesẽ kãhã ne, kapeepyefua la ra ne? Plii byε n pye n ba tege nii ye ne, ma naa nawee- klaha Yãhã kangbãŋ laam wo, ye sẽ -sẽ ra yigi koo fla na ye. ⁵⁶ Yãhã kaplãŋ tõrfa pe bii cãã kai- nkãy yar yaha, koo kẽ ke n pye yagaa.» U kãnyãrwai byε n fã tεr u yaha.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cεrfa ne

(Mar 14.53-65; Luke 22.54-55, 63-71; Nsãn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpãy pe ba Yesu yigi, pe n ka u ne Yãhã yũndefa yĩŋfua Kayifu fla na. Pe Yãhã kaiyarfa pye pe ba pe ya wãã ke fla na, ma suhu pe wãlε ne. ⁵⁸ Pyar -sẽ pye u yuhu dey naa n taha Yesu na, ma sya ga dye u Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo, ma tege nii wlãhã pe kaha sẽŋfa ne, woo ga le kuasaha yãã yĩnde ne.

⁵⁹ Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe kaplãŋ cεrfa byε ne, pe n nii kapee- kε gbe pãã n taha Yesu na, kapee- nkãy syi ke ga waha ta, pe n yee Yesu yai wãboo ne. ⁶⁰ Nawee-busãã n kawar fua naa n taha Yesu na, pe sẽ -sẽ waha laa yãã, lii syi le u wãboo wĩ kua ye. Nawee- syãm mpãy n pa kur kuε ye, ma ba yee: ⁶¹ «Dya nwo yee, woo ga waha ke Yãhã kangbãŋ yoho pye klaha-, tuu dur u ke fãã plii tãã nsoho wo.» ⁶² U Yãhã yũndefa yĩŋfua n yir, ma Yesu pye ma yee: «Nkãy nawee- mii pe pãã n taha ma na, ma saa pe yẽ wãã sya la laa ne?» ⁶³ Yesu n yaha le. U Yãhã yũndefa yĩŋfua n u yey ma yee: «Ndoo tesẽ ke Yãhãngbãŋ ne, wo yar nde ne: Mboo la u Yãhã Yĩndefua Crise, u Yãhã Dya?»

⁶⁴ Yesu n u yẽ sya ma yee: «Ma le pãã. Ma gbe yagaa na, ye ga ba u Nawee Puee yãã, tuu tege nii kai- byε yĩŋ na, Yãhãngbãŋ kãndigi koho kuε ye. Yaa maha ba u yãã tuu n pai yãhãsyõr yĩŋ na.» ⁶⁵ U Yãhã yũndefa yĩŋfua, tuu Yesu kaplãŋ ngĩ luhu, u laam n war u n sya u ya nayrε tyĩn

cεr, ma pe nawee- pye ma yee: «U n gbar Yāhā ne. Wo sē maha laa kε waa ye u wīī na ye. Tuu n gbar Yāhā ne, ye byε le luhu, ah ye lii yāā le na?» ⁶⁶ Pe nawee- byε n yee, a Yesu yai wāboo ne.

⁶⁷ Pe n ta tεr yir, ma nii yēsyoŕ tu n woo Yesu na, ma nii u gbā kāntaklo ne, ma nii u fey, ma n yee: ⁶⁸ «Ma sē yee la u Yāhā Yīndefua Crise kē ma ne? Yoo u ma gbā? Le cā mii ya, taa wo yar.»

Pyar Yesu wīī kai tεhε tāā

(Mar 14.66-72; Luke 22.56-62; Nsān 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Kai- ngīī pyeyale wo, Pyar -sē pye u ba tege nii nkur ye, kāndi wo. Tēntēsyalaaale n yūhū crā u na, ma u pye ma yee: «Ma bya pye u Galεε kāntrahafa Yesu ne.» ⁷⁰ Pyar n le kai nawee- byε yīnde na ma yee: «Taa lii pāā, n sē le cā ma ne ye.»

⁷¹ U n yir, ma yār n gaha kapahayē kuε ye, tēntēsyalaaale n maha u yāā. Mpāy pe pye ke fla na, le n pe pye ma yee: «Nwo bya pye u Nasarεtefa Yesu ne.» ⁷² Pyar n maha le kai, ma sya Yāhā di ma yee, woo sē dya nwo cā ye.

⁷³ Saa n pye, mpāy pe pye ke fla na, pe n yūhū crā, ma Pyar pye ma yee: «Le ga waha pye cīinde, poo nawee- mii nen waa kē ma ne, ma pe yor pāā.» ⁷⁴ Pyar n -sē nii le pāā n waha ma yee: «Ndoosē kē ye rεhε! Ke ma pye kawar tē n fua, Yāhā ke ra pēn! Ndoosē ke Yāhā ne, n sē u dya cā ye ne ye.»

Le yalebua wo, ngupuai n kui. ⁷⁵ Pyar laam n too Yesu kaplān na, tuu ba yee: «Ngupuai saa ba kui wa ye, ma -sē ga ba ra wīī kai tεhε tāā, ma yee ma sē ra cā ye.» U n yi nkur ye, ma too mii na, ma nii n wūn.

27

*Pe ka Yesu ne fāngafua Pilati fla na**(Mar 15.1; Luke 23.1-2; Nsān 18.28-32)*

¹ Yīŋ ke kähā syii wa, pe Yāhā yūndefa yīŋfa n pe ya wāā pe wāle ne, pe ga waha Yesu boo mii syi dyaŋ pe le cā.

² Loo kur ye, pe n ta pe n Yesu pua, ma ka u ne u fāngafua Pōsyi Pilati fla na.

*Naniicā Yuda yigi**(Tēnl 1.18-19)*

³ Koo kai- ngī kur ye, Yuda wii tuu ba Yesu yi u napī- kē, tuu yāā pe Yesu wāboo wī ta, naniicā n u yigi. U n yir, ma ga pe wargbe warpii gbey sēnsye dur wāā pe Yāhā yūndefa yīŋfa kē, pe wāle ne, ma pe pye ma yee: ⁴ «Wii tuu sē kapee pye ye, n ta pe n ga ba u boo; le naniicā ra yigi.» Pe n u yē sya ma yee: «Le wo gbe lii ne? Ma wī ne le ne.» ⁵ Yuda n pe war miy yaha ke Yāhā kangbāŋ wo, ma yi ma ga u ya yoŋ boo.

⁶ Pe n pe war gbe, ma yee nawee ntōr wāwoo dir kē, pe sē yai pe pe wlāhā ke Yāhā kangbāŋ diŋ war ne ye. ⁷ Pe n pāā ta, ma ga poor tēntēfua waa tar par, ma ta nampay nakur lesaha. ⁸ Loo ne, pe n nii too tar nde yee te ntōr tar, ma sya ba waa ke nanga na. ⁹ Faale Yāhā kaplāŋ tōrfua Yermii tuu bii kaplāŋ nkāy cāā pāā yaha, koo kē ke pye. U bii yee: «Pe n pe wargbe warpii gbey sēnsye gbe. Yiisrēfa mpāy ba pāā ta, ma poo war dāā u wī na. ¹⁰ Pe n poo war ta, ma u poor tēntēfua tar par, mii Yīŋfua Yāhā bii ra yar mii.»

*Pilati Yesu sähā**(Mar 15.2-5; Luke 23.3-5; Nsān 18.33-38)*

¹¹ Pilati n Yesu sähā. U n Yesu yey ma yee: «Mboo la pe Yiifee- Yīŋfua?» Yesu n u yē sya ma yee: «Ma le pāā.»

¹² Pe Yāhā yūndefa yīŋfa ma suhu pe wāle ne, pe n kai- ke

gbe pãã n taha Yesu na, Yesu sē laa wãã sya pe ye ye. ¹³Loo na, Pilati n u pye ma yee: «Ma sē n luhu la kai- ngĩ byε ye, pe pãã n taha ma na?» ¹⁴Yesu n yaha le, u sē kapãn laa ter wãã sya ye; loo n yē gbãã u Pilati na.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩ ta

(Mar 15.6-15; Luke 23.13-25; Nsãn 18.39—19.16)

¹⁵Dyε- byε, syayaha gbar ma nɔ, u fãngafua ma ne nwompihifua waa yi yaha, wii nawee- pe ne yãŋ yi.

¹⁶Nwompihifua waa -sē pye, pe naa u yee Barebaa. U myaha ba yi u kapee- wãpye wĩ na. ¹⁷Nawee- pe ba nihi ke fla na, Pilati n pe yey ma yee: «Ye yee, n wii woo yi yaha ye kē, Barebaa laa, Yesu wii pe n yee u Yãhã Yĩndefua Crise?»

¹⁸U ba cã, pe Yesu yigi ba u kē laanyar na.

¹⁹U Pilati pye nantãŋ te kasãhã na, u cɔɔ n lεhe wãã u ye, ma u yar, laa ma syi le dye pe nsoho wo u nasroŋ nwo ne ye, a woo tee mlũhũpihi wãy tεr u wĩ na.

²⁰Pe Yãhã yĩndefa yĩŋfa -sē mii, pe wãε ne, pe ba pe nabuar sũũ wa, a pe Barebaa woo wãiyaha wĩ pãã, pe Yesu wãboo wĩ pãã. ²¹U Pilati n kapãn gbe, ma pe yey ma yee: «Ye yee, n wii woo yi yaha ye kē pe syãm mii laam wo?» Pe n yee Barebaa. ²²Pilati n pe pye ma yee: «Ah u Yesu wii pe n yee u Crise, n ga woo pye mii?» Pe byε n yee: «U yai pe u kuey mar boo trã na.» ²³Pilati n yee, a nwa kapee u pye? Pe nabuar n le gbey pãã fãnga ne ma yee: «U yai pe u kuey mar boo trã na.» ²⁴Pilati tuu yãã, u sē naa u laam wĩ yãã ye, kaa n cã maha n taha pe nawee-gblerŋ na, u n loho gbe, ma u kluε yee pe nabuar yĩnde na, ma pe yar ma yee: «Ta kalaa* wee u nasroŋ nwo ntɔr wãwoo wĩ na ye. Ye yĩŋ wĩ ne le ne.» ²⁵Te nabuar byε n

* ^{27:24} ^{27.24} Pilati tuu sya yee woo kalaa wee ye, woo -sē kē u Yesu wãboo wĩ ta, ma u wãã pe seraasyi kē pe ga u kuey mar trã na.

u yĕ wãã sya ma yee: «Ăwã, u ntõr wãwoo wĩ, le nii wii yĩŋ wĩ tesĕ wo pii ne!» ²⁶ Loo na, Pilati n Barebaa yi yaha pe kĕ. U n ta pe seraasyi n Yesu gbã sāngblā ne, u n maha pe ta pe ga u kuey mar yaha trā na.

Seraasyi Yesu lĕr

(Mar 15.16-20; Nsān 19.2-3)

²⁷ U fāngafua seraasyi mpāy n Yesu yigi yi u fāngafua tĕntĕsaha kangbāŋ ndyin wo, ma dur ma ke seraasyi ndrej byĕ yee ba. ²⁸ Pe n ba nii u lĕr. Pe n u nayrε fĕr u na, ma dur ma yĩŋfua nayreyāhā le u kĕ. ²⁹ Pe n ngur maha ta u yĩŋ na yĩŋfua nkifai dyaŋ, ma kipua kái le soho u kāndigi koho wo. Loo kur ye, pe n maha nii u lĕr, ma kānklūy gbāã u yaha ye, ma nii u syar ma n yee: «Wo ma syar Yiifee- Yĩŋfua!» ³⁰ Pe n nii yĕsyõr tu n woo u na, ma nii le kipua kái sya u ye, ma gbã n le u kĕ yĩŋ wo. ³¹ Pe ba u lĕr wa, pe n yir ma ke yĩŋfua nayreyāhā yi kãã u na, ma u faale nayrε le u na. Pe n yi ga u ne nkur ye, pe n gaha u kuey mar yaha trā na.

U fāngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trā na

(Mar 15.21-32; Luke 23.26-43; Nsān 19.17-27)

³² Pe seraasyi pe yi, pe n nampay waa wãã sya, u pye Syirĕfa naa. Pe n u ta u n Yesu kueymartrā tĕŋ fānga na. U myaha ba kĕ Syimu. ³³ Pe n ga nɔ teelaa wo, pe n yee Gblegbeta, le yĩntaha kĕ, yĩnkluhu fla. ³⁴ Pe n defĩ wlāhā tyinsruhu ne, ma wãã Yesu kĕ tuu sya wɔ. Tuu pe wɔ yāŋ, u n pe sye.

³⁵ Pe seraasyi, pe Yesu kuey mar yir yaha wa trā na, pe n pyer raa pye, pe waha cā pe ga Yesu nayrε la miĩ syi dyaŋ. Pe n te la koo syi. ³⁶ Loo kur ye, pe n tege nii, ma nii u sĕŋ. ³⁷ Tuu kai lii pye, pe n u kuey mar yaha trā na, pe n le yrũhũ gbāã yaha u yĩŋ kuε ye le trā na ma yee: «YESU Kĕ NWO NE, YIIIFEE- YĨŊFUA.» ³⁸ Pe n maha kapeepyefa syām

mpāy kuey mar yir yaha trāṅ na pe ya wuhu na. Nen nwo Yesu kāndigi kuε ye, nen nwo u kāmaṅ kuε ye.

³⁹ Kāntεrfa naa u tyεhe, ma naa yīṅ figi u na, ma naa n yee: ⁴⁰ «Mboo taa naa n yee, a ma ga waha ke Yāhā kangbāṅ cāār, taa dur ma ke fāā plii tāā nsoho wo, ma saa mii sya yaha la yagaa? Ma’a pye Yāhā Dya, ma tege kāā le trā na ke!» ⁴¹ Pe Yāhā yūndefa yīṅfa, ma suhu pe Yāhā kaiyarfa ne, ma suhu pe wāε ne, pe bya naa u lεr ma naa n yee: ⁴² «U nawee- mpāy sya yaha, u sē -sē ga waha u yīṅ yi yaha ye. Le ma pye u ma Yiisrεfa Yīṅfua cīinde, u tege kāā yagaa le trā na ke! Wo yīnde ma loo yāā, waa u wīi sya cīinde. ⁴³ U u ya le soho Yāhā koho wo; le ma pye u wīi n tāy Yāhā ye, ke u sya yaha yagaa. U sē yee la woo kē u Yāhā Dya?» ⁴⁴ Kapeepyefa mpāy pe ba kuey mar yir yaha trāṅ na pe ya wuhu na u ne, pe bya naa u tyεhe koo syi pe ya ndorj.

Yesu wāku

(Mar 15.33-41; Luke 23.44-49; Nsān 19.28-30)

⁴⁵ Ma gbe yaiwlaṅ yale wo, ma sya ba yai yīn, wam mpāy syi n paha tā le klo kur byε na. ⁴⁶ Yaiyīn yale n ba nɔ, Yesu n tē sya fānga ne ma yee: «Yelɔyi, Yelɔyi, lema sebaketani.» Koo yīntaha kē: «Yāhā, Yāhā, nwa ma n ra miy yaha?»

⁴⁷ Nawee- mpāy pe pye ke fla na, pe n le luhu, ma le pāā, a u ma u faale Yāhā kaplāṅ tōrfua Yeli yee. ⁴⁸ Poo nen waa n ta tεr fā ga, maa flūhūflūhū wāṅ gaa kā le defīitāhāpihi gaa wo, ma ke yi ba kā gbāā kipua kāi na, ma ke wāṅ kuā yir wāā Yesu kē, tuu u defīi wār naa n wɔ. ⁴⁹ Pe nawee- nii u pye ma n yee: «Tyii wo n yāṅ, ncā Yeli ga ba u sya yaha, laa.» ⁵⁰ Yesu n maha tē sya fānga ne, ma ku.

⁵¹ Loo yalebya wo, Yāhā kangbāṅ nwonuṅ nwonyē faasrεṅ gii ke ba pua tā menmen ke nwonyē na, ke n fe

jūū flε sīi, ma gbe ncaha ye ma tege tãã ye. Kãntraha n sege, ntẽmbangbãÿ n fe yoho. ⁵² Gbũhũ n fe yãr, Yãhã nawee- mpãy pe ba ku faale wo, poo mpãy n yir gbã wo, ma nii yrãñ na. ⁵³ Yesu tuu ba yir gbã wo, ma dur ba yrãñ na gbaafa ye, loo kur ye, pe Yãhã nawee- mii n dye le Yãhã kungbãÿ Yurusalεm laam wo, ma pe ya yar nabuar na.

⁵⁴ U seraasyi yĩñfua, ma suhu mpãy ne pe pye u ne ma naa Yesu sẽñ, pe ke kãntraha wãsege yãã, ma suhu kainkãÿ byε ne ke pye loo yale wo, pe n sron fya ma nii n yee: «Dya nwo pye Yãhã Dya cĩinde.»

⁵⁵ Ca mpãy pye, pe ba dey yεr Yesu wãkueymar trã na, ma naa ke kai- yãñ. Poo ca mii ba yir Yesu ne Galεε kãntraha na, ma naa n taha u na, ma naa tẽñ nkãÿ tẽ u kẽ tesẽ u kãnyãrwai ne. ⁵⁶ Pe laam wo, Madalafa Maari pye, tesẽ Maari waa ne wii tuu pye Syake ye nahafua Yosεfe ne, ma suhu Sewede pii nahafua ne.

Yesu wãleñ gbĩ wo

(Mar 15.42-47; Luke 23.50-56; Nsãn 19.38-42)

⁵⁷ Yai ke ba kua wa, Yarimatefa nangbãñ gaa n pa. U myaha ba kẽ Yosεfe, u ba pye Yesu kur ye. ⁵⁸ U n ka Pilati fla na, ma ga Yesu nakugu nar u ye. Pilati n ta pe n ke wãã u kẽ. ⁵⁹ U Yosεfe n ke nakugu gbe, ma faafĩi laa maha tã ke na, ⁶⁰ ma ga ke le u myaha gbĩifuẽ wo, le ba gbã fer† ntẽmblaha wo. Tuu Yesu nakugu le wa loo gbĩ wo, u n ntẽmbangbãñ gaa kloñ ba paha tã le gbĩ yẽ na, ma tεr. ⁶¹ Madalafa Maari pye, u ba tege nii le gbĩ yahasee ye, ma suhu u Maari nen nwo ne.

Le gbĩ wãsẽñ

---

† ^{27:60} ^{27:60} Le gbĩ pye nkɔñ pe gbã fer yãñ mpĩÿ ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleñwleñ, le yẽ ne nwonyẽ dyañ. Le yẽ n tã ntẽmbangbãñ ne.

⁶² Ke yīŋsyii pye kanii per, pe Yāhā yūndefa yīŋfa, tesē pe Farisyē ne, pe n pe ya wāā ga Pilati fla na. ⁶³ Pe n ga u pye ma yee: «Yīŋfua, wo sē faha ye, dawarfua nwo tuu sē ba ku wa ye, u ba yee, a plii tāā woo wāku kur ye woo ga ba yir gbā wo, u dur ba yrāŋ na gbaafa ye. ⁶⁴ Seraasyi ta, pe n le gbī sēŋ te plii tāā nde na, mii loo sē ne ye, Yesu kānyārwei ga waha ba u nakugu yuhu yi, pe ga nawee- pye, a ter u ma u yir gbā wo, ma dur ba yrāŋ na gbaafa ye. Too kur kuε kawar nde ga waha ba pee tēr faale wān yaha.» ⁶⁵ Pilati n pe pye ma yee: «-Ye seraasyi mpāy gbe, pe n ga naa le gbī sēŋ, mii le yai ye ye mii.» ⁶⁶ Pe n tēr, ma ga le gbī yē fla maan tā, ma le gbī sēŋfa ta.

28

Yesu wāyir gbā wo

(Mar 16.1-10; Luke 24.1-12; Nsān 20.1-10)

¹ Ke kanii per ba tēr wa, koo yīŋsyii kē cāwāā per cir*. Koo per sukūhüntāy na, yīnwōŋ wo, Madalafa Maari ma suhu u Maari nen nwo ne, pe n yir ga le gbī yāŋsaha wo.

² Kāntraha n yeHε fānga ne, yāhāyīŋ tēnlēHε waa n tege yāhāyīŋ na, ma ba ke ntēmbangbāŋ kloŋ kāā le gbī yē na, ma nii ke yīŋ na. ³ U naa n yeHε mii yāhā wāyēHε kalkal wāŋ syi dyaŋ. U nayrε pye wāfir perper mii sesantīhī wāŋ syi dyaŋ. ⁴ Le gbī sēŋfa n nii n sege fyar koho wo, ma sēr yigi nii ke fla na mii cīinde nakur dyaŋ.

⁵ U yāhāyīŋ tēnlēHε n yē kuā ma pe ca pye ma yee: «Yii poo na, ye ma n fya ye! Yesu wii pe kuey mar boo trā na, n cā woo kē ree n kε. ⁶ U wee nwo ye. Tuu ba le yar mii, u yir gbā wo, ma dur ba yrāŋ na gbaafa ye. U nakugu ke ba sāy ta na, -ye pa ye ba ke fla yāŋ, ⁷ -tee ta tēr ga, yaa

* 28:1 28.1 Koo per kē jimaasyi per ne.

u kānyārwai yar ye yee, u yir gbã wo, ma dur ba yrãj na gbaafa ye. -Ye yãj, u ga ba cãã tεr ye yaha GalεE kãntraha wo; koo fla kē tee n gaha u yãã. Koo kai- ngī kē tē ba yee, n ga pãã ye ye. Tē ye yar mii, le ga nii koo syi.»

⁸ U yãhãyĩj tēnlεHe kaplãj n nuhu yigi pe ca kē, pe -sē maha ba fya. Pe n tεr kãã le gbĩ fla yaha farfar, ma n fã ma n gaha ke kai- tōr Yesu kānyārwai ye. ⁹ Yesu n pe wãã kãnde wo, ma pe syar ma yee: «N ye syar.» Pe ca n yũhũ crã u na, ma kãnkľũy gbãã, ma u trε yigi yãj, ma u sey. ¹⁰ Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ye ma n fya ye! -Ye ka, yaa ra kānyārwai yar, pe ka GalεE kãntraha na. Koo fla kē pe n gaha ra yãã.»

Pe kawar fua Yesu wãyir wĩ na gbã wo

¹¹ Pe ca pye nantãj kaŋ na, mpãy pe naa le gbĩ sēj, pe n dye le klo wo, ma ke kai- byε tōr pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ye, kai- nkãy ke pye. ¹² Poo n pe ya wãã pe wãε ne, ma pãã ta, ma wangbãy wãã le gbĩ sējfa kē, ¹³ ma pe pye ma yee, a pe kawar fua nawee- ye, a yĩmper wo pe pye wãy na, Yesu kānyārwai n pa, maa u nakugu yuhu gbe yi le gbĩ wo. ¹⁴ Pe n maha le gbĩ sējfa pye ma yee, a Pilati ma le luhu, poo ga u laam yĩn, laa saa pe dye ye. ¹⁵ Le gbĩ sējfa n pe war sya. Pe pe yar mii, pe n pye koo syi. Too kawar nde n cããj pe Yiifεe- nsoho wo, ma sya ba waa ke nanga na.

Yesu tēn lii le soho u kānyārwai koho wo

(Mar 16.14-18; Luke 24.36-49; Nsãn 20.19-23; Tēnl 1.6-8)

¹⁶ Yesu tuu ba yãj gii yar yaha GalεE kãntraha na u kānyārwai sēnsye nen na, pe n ka ke fla na. ¹⁷ Pe ga u yãã, pe n u sey. Pe laam wo, mpãy sē -sē ba le sya ma yee Yesu kē cĩnde ye, ma naa laalaa pye.

¹⁸ Yesu n yũhũ crã pe na, ma pãã pe ne ma yee: «Yãhã kai- byε fãnga wãã ra kē, yãhãyĩj na tesē kãntraha ne. ¹⁹ -Ye ka, yaa naa kãntrahafa byε klaha ta kaklaha ne, pe

n naa ra kãnde yãr, tee naa pe tãã Tuhufua Yãhã myaha ne, tesẽ ke Dya myaha ne, ma suhu ke Yrã Fãnga myaha ne! ²⁰ Tẽ kai- nkãy byε tõr ye ye, -ye ke yar pe na, -ye pe ta pe n naa ke yãr! -Ye yãη, n ma ye ne plii byε, driyẽ n sya ba kua.»

YĀHĀ NAAMBIYĀRFĀN SABA

Karaboro, Eastern: YĀHĀ NAAMBIYĀRFĀN SABA New Testament
copyright © 1993 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Eastern Karaboro

Contributor: WBT Central Zone

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 13 Jun
2022

15120496-00e2-503a-8d40-2d7cfd1ba5b